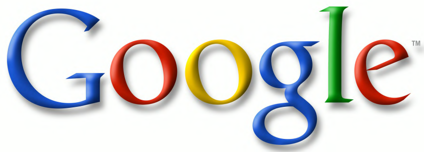

R/n

6/6

D/-

Mr. R. H. Watt.

J. G. Milne
from R. H. Nolett
29
vii 90

P. VIRGILII MARONIS

OPERA:

EMENDABAT

ET

NOTULIS

ILLUSTRABAT

GILBERTUS WAKEFIELD, A. B.

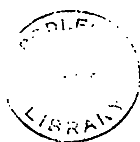
COLL. JES. CANT. NUPER SOCIUS.

VOLUMEN PRIUS.

LONDINI:

IMPENSIS KEARSLEY.

M.DCC.XCVI.

AD LECTOREM.

Ecce! abſolutum tibi promiſſum noſtrum, lector. Prodit Virgilius, chartarum nitore ſummo luculentus, et eâ typorum pulchritudine, quæ tulit omne punctum venuſtiorum hominum in Horatio. Eadem fuit editionis hujusce ratio; niſi quòd ad minora poëmata, ut plurimùm parvi pretii, multis interpolata, et ſuſpectæ auctoritatis, conjecturis liberiùs indulſerimus.

Heynii editionem, Londini nupèr procuratam, in exemplar adhibere volui; ad Fabii tamèn mentem, inſtt. orat. i. 7. ablativos caſus in *a* deſinentes angulari apice diſtinxi. Quid ultrà variaverim, præter diligentiorem interpunctionem, notulæ ſæpiùs declarabunt: in quibus, citra violatæ veritatis crimen, poſſem affirmare, et ad doctorum ſententias provocare, plura eſſe rectiùs conſtituta, etiàm poſt tot eruditorum hominum lucubrationes, quàm in quibusdam editionibus magno molimine vulgatis; niſi lectoris integrum judicium ſubire, et facere bona, quàm promittere, maluerim.

Hactenùs autèm ſeverioribus bibliopolæ legibus, notas *mihi quàm* breviſſimas imponentis, ob-

AD LECTOREM.

ſecutus ſum: deinceps meo jure rem adminiſ turus. Intereà, in Lucretio conſtituendo et e: nando vires omnes occupantur:

. . . . redit labor actus in orbem,
Atque in ſe ſua per veſtigia vertitur ann

DEO tamèn fautore nihil deſperandum:

. . . . Θανειν δ' οἷσιν αναγκα,
Τι κε τις ανωνυμον γηρας, εν σκοτῳ
Καθημενος, ἕψοι ματαν, ἁπαντων
Καλων αμμορος; Αλλ' εμοι μεν οὗτοσι
Αθλος γ' ὑποκεισεται· ΤΥ ΔΕ
ΠΡΑΞΙΝ ΦΙΛΑΝ ΔΙΔΟΙ!

E Muſeo meo prope Londinum,
Nov. die xx^mo 1795.

P. VIRGILII MARONIS
BUCOLICA.

ECLOGA I.

MELIBŒUS. TITYRUS.

MELIBŒUS.

Tityre, tu patulæ recubans ſub tegmine fagi
Silveſtrem tenui muſam meditaris avenâ:
Nos patriæ fines et dulcia linquimus arva;
Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbrâ,
Formoſam reſonare doces Amaryllida ſilvas.

TITYRUS.

O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit;
Namque erit ille mihi ſemper deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus inbuet agnus.
Ille meas errare boves, ut cernis, et ipſum
Ludere, quæ vellem, calamo permiſit agreſti.

MELIBŒUS.

Non equidem *invideo,* miror magis; undique totis

Usque adeo turbatur agris: en! ipſe capellas
Protenus æger ago; hanc etiam vix, Tityre, duco:
Hic, inter denſas corulos, modo namque gemellos,
Spem gregis, ah! ſilice in nudâ connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, ſi mens non læva fuiſſet,
De cœlo tactas memini prædicere quercus.
Sed tamen, iſte deus qui ſit, da, Tityre, nobis.

TITYRUS.

Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi
Stultus ego huic noſtræ ſimilem, quo ſæpe ſolemus
Paſtores ovium teneros depellere fetus.
Sic canibus catulos ſimilis, ſic matribus hædos,
Noram; ſic parvis conponere magna ſolebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbis,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

MELIBŒUS.

Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſſa videndi?

TITYRUS.

Libertas: quæ, ſera, tamen reſpexit inertem
Candidior, poſtquam tondenti barba cadebat:
Reſpexit tamen, et longo poſt tempore venit,
Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque, fatebor enim, dum me Galatea tenebat,
Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculî:
Quamvis multa meis exiret victima ſæptis
Pinguis, et ingratæ premeretur caſeus urbi,
Non umquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

MELIBŒUS.

Mirabar, quid mæſta deos, Amarylli, vocares;
Cui pendere ſuâ patereris in arbore poma;
Tityrus hinc aberat: ipſæ te, Tityre, pinus,
Ipſi te fontes, ipſa hæc arbuſta, vocabant.

TITYRUS.

Quid facerem? neque ſervitio me exire licebat,
Nec tam præſentis alibi cognoſcere divos.
Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis
Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.
Hoc mihi reſponſum primus dedit ille petenti:
Paſcite, ut ante, boves, pueri; ſubmittite tauros.

MELIBŒUS.

Fortunate ſenex; ergo tua rura manebunt!
Et tibi magna ſatis: quamvis lapis omnia nudus,
Limoſoque palus obducat paſcua junco;
Non inſueta gravis tentabunt pabula fetas;
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate ſenex; hic inter flumina nota
Et fontis ſacros frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quæ ſemper vicino ab limite ſæpes
Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti,
Sæpe levi ſomnum ſuadebit inire ſuſurro;
Hinc altâ ſub rupe canet frondator ad auras:
Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aëriâ ceſſabit turtur ab ulmo.

TITYRUS.

Ante *leves ergo paſcen*tur in æquore cervi,

Et freta deſtituent nudos in litore piſcis;
Ante, pererratis amborum finibus, exſul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim;
Quam noſtro illius labatur pectore voltus.

MELIBŒUS.

At nos hinc alii ſitientis ibimus Afros;
Pars Scythiam et rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
Et penitus toto diviſos orbe Britannos.
En! umquam patrios longo poſt tempore finis,
Pauperis et tugurî congeſtum ceſpite culmen,
Poſt aliquot, mea regna videns mirabor, ariſtas?
Inpius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has ſegetes? en! quo diſcordia civis
Perduxit miſeros! en, quîs conſevimus agros!
Inſere nunc, Melibœe, piros! pone ordine vitis!
Ite, meæ, felix quondam pecus, ite, capellæ:
Non ego vos poſthac, viridi projectus in antro,
Dumoſâ pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam: non, me paſcente, capellæ,
Florentem cytiſum et ſalices carpetis amaras.

TITYRUS.

Hic tamen hanc mecum poteris requieſcere noctem
Fronde ſuper viridi; ſunt nobis mitia poma,
Caſtaneæ molles, et preſſi copia lactis:
Et jam ſumma procul villarum culmina fumant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.

ECLOGA II.

ALEXIS.

Formosum paſtor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini: nec, quod ſperaret, habebat.
Tantum inter denſas, umbroſa cacumina, fagos
Aſſidue veniebat: ibi hæc incondita ſolus
Montibus et ſilvis ſtudio jactabat inani:
O crudelis Alexi! nihil mea carmina curas?
Nil noſtri miſerere? mori me denique coges.
Nunc etiam pecudes umbras et frigora captant;
Nunc viridis etiam occultant ſpineta lacertos;
Theſtylis et rapido feſſis meſſoribus æſtu
Allia ſerpyllumque herbas contundit olentis:
At mecum raucis, tua dum veſtigia luſtro,
Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.
Nonne fuit ſatius, triſtes Amaryllidis iras
Atque ſuperba pati faſtidia? nonne Menalcan?
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes.
O formoſe puer! nimium ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Deſpectus tibi ſum, nec, qui ſim, quæris, Alexi;
Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans:
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ:
Lac mihi non æſtate novum, non frigore, deſit:

Canto, quæ ſolitus, ſi quando armenta vocabat,
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.
Nec ſum adeo informis; nuper me in litore vidi,
Quum placidum ventis ſtaret mare: non ego Daphnin,
Judice te, metuam, ſi numquam fallit imago.
O tantum libeat mecum tibi ſordida rura
Atque humilis habitare caſas, et figere cervos,
Hædorumque gregem viridi conpellere hibiſco!
Mecum una in ſilvis imitabere Pana canendo.
Pan primus calamos cerâ conjungere pluris
Inſtituit; Pan curat ovis oviumque magiſtros:
Nec te pœniteat calamo triviſſe labellum.
Hæc eadem ut ſciret, quid non faciebat Amyntas?
Eſt mihi diſparibus ſeptem conpacta cicutis
Fiſtula, Damœtas dono mihi quam dedit olim,
Et dixit moriens: Te nunc habet iſta ſecundum.
Dixit Damœtas: invidit ſtultus Amyntas.
Præterea duo, nec tutâ mihi valle reperti,
Capreoli, ſparſis etiam nunc pellibus albo,
Bina die ſiccant ovis ubera; quos tibi ſervo.
Jam pridem a me illos abducere Theſtylis orat:
Et faciet; quoniam ſordent tibi munera noſtra.
Huc ades, o formoſe puer! tibi lilia plenis
Ecce! ferunt Nymphæ calathis; tibi candida Nais,
Pallentis violas et ſumma papavera carpens,
Narciſſum et florem jungit bene olentis anethi;
Tum, caſiâ atque aliis intexens ſuavibus herbis,

Mollia luteolâ pingit vaccinia calthâ.
Ipſe ego cana legam tenerâ lanugine mala,
Caſtaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat;
Addam cerea pruna; honos erit huic quoque pomo:
Et vos, o lauri! carpam, et te, proxima myrte!
Sic poſitæ quoniam ſuaves miſcetis odores.
Ruſticus es, Corydon; nec munera curat Alexis;
Nec, ſi muneribus certes, concedat Iollas.
Heu! heu! quid volui miſero mihi! floribus auſtrum,
Perditus, et liquidis inmiſi fontibus apros.
Quem fugis? ah demens! habitarunt dî quoque ſilvas,
Dardaniusque Paris. Pallas, quas condidit, arces
Ipſa colat: nobis placeant ante omnia ſilvæ.
Torva leæna lupum ſequitur; lupus ipſe capellam;
Florentem cytiſum ſequitur laſciva capella;
Te Corydon, o Alexi! trahit ſua quemque voluptas.
Adſpice, aratra jugo referunt ſuſpenſa juvenci,
Et ſol creſcentis decedens duplicat umbras:
Me tamen urit amor: quis enim modus adſit amori?
Ah Corydon! Corydon! quæ te dementia cepit!
Semiputata tibi frondoſâ vitis in ulmo eſt.
Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget uſus,
Viminibus mollique paras detexere junco?
Invenies alium, ſi te hic faſtidit, Alexin.

ECLOGA III.

MENALCAS. DAMŒTAS. PALÆMON.

MENALCAS.

Dic mihi, Damœta, cujum pecus? an Melibœi?

DAMŒTAS.

Non; verum Ægonis: nuper mihi tradidit Ægon.

MENALCAS.

Infelix o ſemper, oves, pecus! ipſe Neæram
Dum fovet, ac, ne me ſibi præferat illa, veretur;
Hicc' alienus oves cuſtos bis mulget in horâ;
Et ſucus pecori, et lac ſubducitur agnis.

DAMŒTAS.

Parcius iſta viris tamen objicienda memento.
Novimus et qui te, tranſverſa tuentibus hircis,
Et quo, ſed faciles Nymphæ riſere, ſacello.

MENALCAS.

Tum, credo, quum me arbuſtum videre Miconis
Atque malâ vitis incidere falce novellas.

DAMŒTAS.

Aut hic ad veteres fagos, quum Daphnidis arcum
Fregiſti, et calamos: quæ tu, perverſe Menalca,
Et quum vidiſti puero donata, dolebas;
Et, ſi non aliquâ nocuiſſes, mortuus eſſes.

MENALCAS.

Quid domini faciant, audent quum talia fures!
Non ego te vidi Damonis, peſſime, caprum
Excipere inſidiis, multum latrante Lyciſcâ?
Et, quum clamarem, Quo nunc ſe proripit ille?
Tityre, coge pecus; tu poſt carecta latebas.

DAMŒTAS.

An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruiſſet fiſtula, caprum?
Si neſcis, meus ille caper fuit; et mihi Damon
Ipſe fatebatur; ſed reddere poſſe negabat.

MENALCAS.

Cantando tu illum? aut umquam tibi fiſtula cerâ
Juncta fuit? Non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipulâ diſperdere carmen?

DAMŒTAS.

Vis ergo, inter nos, quid poſſit uterque, viciſſim
Experiamur? Ego hanc vitulam (ne forte recuſes,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fetus)
Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

MENALCAS.

De grege non auſim quidquam deponere tecum:
Eſt mihi namque domi pater, eſt injuſta noverca;
Biſque die numerant ambo pecus, alter et hædos.
Verum id, quod multo tute ipſe fatebere majus,
(Inſanire libet quoniam tibi) pocula ponam
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis:

Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis
Diffuſos ederâ veſtit pallente corymbos.
In medio duo ſigna: Conon, et, quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem;
Tempora quæ meſſor, quæ curvus arator haberet?
Nec dum illis labra admovi, ſed condita ſervo.

DAMŒTAS.

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum eſt anſas amplexus acantho;
Orpheaque in medio poſuit, ſilvasque ſequentis.
Nec dum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
Si ad vitulam ſpectas, nihil eſt, quod pocula laudes.

MENALCAS.

Numquam hodie effugies: veniam, quocunque vocâris.
Audiat hæc tantum vel, qui venit, ecce! Palæmon.
Efficiam poſthac, ne quemquam voce laceſſas.

DAMŒTAS.

Quin age, ſi quid habes, in me mora non erit ulla;
Nec quemquam fugio: tantum, vicine Palæmon,
Senſibus hæc imis, res eſt non parva, reponas.

PALÆMON.

Dicite: quandoquidem in molli conſedimus herbâ;
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos;
Nunc frondent ſilvæ, nunc formoſiſſimus annus.
Incipe, Damœta; tu deinde ſequere, Menalca.
Alternis dicetis; amant alterna Camœnæ.

DAMŒTAS.

Ab Jove principium, Musæ! Jovis omnia plena:
Ille colit terras; illi mea carmina curæ.

MENALCAS.

Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud me
Munera sunt, lauri et suave rubens hyacinthus.

DAMŒTAS.

Malo me Galatea petit, lasciva puella;
Et fugit ad salices; sed se cupit ante videri.

MENALCAS.

At mihi sese offert ultro, meus ignis, Amyntas;
Notior ut jam sit canibus non Delia nostris.

DAMŒTAS.

Parta meæ Veneri sunt munera; namque notavi
Ipse locum, aëriæ quo congessere palumbes.

MENALCAS.

Quod potui, puero, silvestri ex arbore lecta,
Aurea mala decem misi; cras altera mittam.

DAMŒTAS.

O quoties et quæ nobis Galatea locuta est!
Partem aliquam, venti, divom referatis ad auris.

MENALCAS.

Quid prodest, quod me ipse animo non spernis, Amynta,
Si, dum tu sectaris apros, ego retia servo?

DAMŒTAS.

Phyllida mitte mihi; meus est natalis, Iolla;
Cum *faciam vitulâ pro* frugibus, ipse venito.

MENALCAS.

Phyllida amo ante alias: nam me difcedere flevit;
Et, Longum, formofe, vale! vale! inquit, Iolla.

DAMŒTAS.

Trifte lupus ftabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.

MENALCAS.

Dulce fatis humor, depulfis arbutus hædis,
Lenta falix feto pecori, mihi folus Amyntas.

DAMŒTAS.

Pollio amat noftram, quamvis eft ruftica, Mufam:
Pierides, vitulam lectori pafcite veftro.

MENALCAS.

Pollio et ipfe facit nova carmina: pafcite taurum,
Jam cornu petat, et pedibus qui fpargat arenam.

DAMŒTAS.

Qui te, Pollio, amat, veniat, quo te quoque gaudet:
Mella fluant illi, ferat et rubus afper amomum.

MENALCAS.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi;
Atque idem jungat vulpes, et mulgeat hircos.

DAMŒTAS.

Qui legitis flores et humi nafcentia fraga,
Frigidus, o pueri! fugite hinc, latet anguis in herbâ.

MENALCAS.

Parcite, oves, nimium procedere; non bene ripæ
Creditur: ipfe aries etiam nunc vellera ficcat.

DAMŒTAS.

Tityre, pascentis a flumine reice capellas;
Ipse, ubi tempus erit, omnis in fonte lavabo.

MENALCAS.

Cogite ovis, pueri; si lac præceperit æstus,
Ut nuper, frustra pressabimus ubera palmis.

DAMŒTAS.

Heu! heu! quam pingui macer est mihi taurus in ervo!
Idem amor exitium pecori, pecorisque magistro.

MENALCAS.

His certe neque amor caussa est; vix ossibus hærent.
Nescio, quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

DAMŒTAS.

Dic, quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,
Tris pateat cœli spatium non amplius ulnas.

MENALCAS.

Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores; et Phyllida solus habeto.

PALÆMON.

Non nostrum inter vos tantas conponere litis:
Et vitulâ tu dignus, et hic; et quisquis amaros
Aut metuet, dulcis aut experietur, amores.
Claudite jam rivos, pueri: sat prata biberunt.

ECLOGA IV.

POLLIO.

Sicelides Musæ, paullo majora canamus;
Non omnis arbusta juvant, humilesque myricæ:
Si canimus silvas, silvæ sint Consule dignæ.
Ultima Cumæi venit jam carminis ætas;
Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo.
Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna;
Jam nova progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina; tuus jam regnat Apollo.
Teque adeo decus hoc ævi, te Consule, inibit,
Pollio; et incipient magni procedere menses.
Te duce, si qua manent, sceleris vestigia nostri
Inrita perpetuâ solvent formidine terras.
Ille deûm vitam adcipiet, divisque videbit
Permixtos heroas, et ipse videbitur illis;
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu,
Errantis ederas passim cum baccare, tellus,
Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ

; nec magnos metuent armenta leones.
ɔi blandos fundent cunabula flores.
t et ſerpens, et fallax herba veneni
t; Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.
nul heroum laudes et facta parentis
gere, et quæ ſit poteris cognoſcere virtus;
ɔaullatim flaveſcet campus ariſtâ,
sque rubens pendebit ſentibus uva;
æ quercus ſudabunt roſcida mella.
tamen ſuberunt priſcæ veſtigia fraudis,
entare Thetim ratibus, quæ cingere muris
ı, quæ jubeant tellurem infindere ſulcis.
ɜrit tum Tiphys, et altera quæ vehat Argo
os heroas; erunt etiam altera bella;
iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.
ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
et ipſe mari vector; nec nautica pinus
ıit merces: omnis feret omnia tellus.
aſtros patietur humus, non vinea falcem;
:us quoque jam tauris juga ſolvet arator:
arios diſcet mentiri lana colores;
:d in pratis aries jam ſuave rubenti
e, jam croceo mutabit vellera luto;
: ſuâ ſandyx paſcentis veſtiet agnos.
ſæcla, ſuis dixerunt, currite, fuſis
rdes ſtabili fatorum numine Parcæ.
;redere o magnos, aderit jam tempus, honores,
eûm ſuboles, magnum Jovis incrementum!

Adſpice convexo nutantem pondere mundum;
Terrasque, tractusque maris, cœlumque profundum:
Adſpice, venturo lætantur ut omnia ſæclo.
O mihi tum longæ maneat pars ultima vitæ,
Spiritus et, quantum ſat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus,
Nec Linus; huic mater quamvis, atque huic pater, adſit;
Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.
Pan etiam, Arcadiâ mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadiâ dicat ſe judice victum.
Incipe, parve puer, riſu cognoſcere matrem:
Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.
Incipe, parve puer: cui non riſere parentes,
Nec deus hunc menſâ, dea nec dignata cubili eſt.

ECLOGA V.

DAPHNIS.

MENALCAS. MOPSUS.

MENALCAS.

Cur non, Mopſe, boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare levis, ego dicere verſus,
Hic corulis mixtas inter conſidimus ulmos?

MOPSUS.

Tu major; tibi me eſt æquum parere, Menalca;
Sive ſub incertas, Zephyris motantibus, umbras,
Sive antro potius, ſuccedimus: adſpice, ut antrum
Silveſtris raris ſparſit labruſca racemis.

MENALCAS.

Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas.

MOPSUS.

Quid, ſi idem certet Phœbum ſuperare canendo?

MENALCAS.

Incipe, Mopſe, prior: ſi quos aut Phyllidis ignes,
Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.
Incipe: paſcentis ſervabit Tityrus hædos.

MOPSUS.

Immo hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi
Carmina deſcripſi, et modulans alterna notavi,
Experiar: tu deinde jubeto certet Amyntas.

MENALCAS.

Lenta ſalix quantum pallenti cedit olivæ,
Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis;
Judicio noſtro tantum tibi cedit Amyntas.

MOPSUS.

Sed tu deſine plura, puer; ſucceſſimus antro.
Exſtinctum Nymphæ crudeli funere Daphnin
Flebant: vos, coruli, teſtes, et flumina, Nymphis:
Quum, conplexa ſui corpus miſerabile nati,
Atque deos atque aſtra vocat crudelia mater.

Non ulli paſtos illis egere diebus
Frigida, Daphni, boves ad flumina: nulla neque amnem
Libavit quadrupes, nec graminis adtigit herbam.
Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuiſſe leones
Interitum montesque feri ſilvæque loquuntur.
Daphnis et Armenias curru ſubjungere tigris
Inſtituit; Daphnis thiaſos inducere Baccho,
Et foliis lentas intexere mollibus haſtas.
Vitis ut arboribus decori eſt, ut vitibus uvæ,
Ut gregibus tauri, ſegetes ut pinguibus arvis;
Tu decus omne tuis: poſtquam te fata tulerunt,
Ipſa Pales agros, atque ipſe reliquit Apollo.
Grandia ſæpe quibus mandavimus hordea ſulcis,
Infelix lolium et ſteriles naſcuntur avenæ.
Pro molli violâ, pro purpureo narciſſo,
Carduus, et ſpinis ſurgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras,
Paſtores: mandat fieri ſibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, et tumulo ſuperaddite carmen:
Daphnis ego in ſilvis, hinc uſque ad ſidera notus,
Formoſi pecoris cuſtos, formoſior ipſe.

MENALCAS.

Tale tuum carmen nobis, divine poëta,
Quale ſopor feſſis in gramine, quale per æſtum
Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere rivo:
Nec calamis ſolum æquiparas, ſed voce, magiſtrum.

Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc quocumque modo tibi noſtra viciſſim
Dicemus; Daphninque tuum tollemus ad aſtra:
Daphnin ad aſtra feremus: amavit nos quoque Daphnis.

MOPSUS.

An quidquam nobis tali ſit munere majus?
Et, puer, ipſe fuit cantari dignus; et iſta
Jam pridem Stimicon laudavit carmina nobis.

MENALCAS.

Candidus inſuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibusque videt nubes et ſidera Daphnis.
Ergo alacris ſilvas, et cetera rura, voluptas,
Panaque, paſtoresque tenet, Dryadasque puellas:
Nec lupus inſidias pecori, nec retia cervis
Ulla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.
Ipſi lætitiâ voces ad ſidera jactant
Intonſi montes; ipſæ jam carmina rupes,
Ipſa ſonant arbuſta; Deus, deus ille, Menalca!
Sis bonus o, felixque, tuis! en quatuor aras!
Ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phœbo!
Pocula bina, novo ſpumantia lacte, quot annis
Craterasque duo ſtatuam tibi pinguis olivi;
Et, multo in primis hilarans convivia Baccho,
Ante focum, ſi frigus erit, ſi meſſis, in umbrâ,
Vina novum fundam calathis Ariuſia nectar.
Cantabunt mihi Damœtas et Lyctius Ægon;

Saltantis Satyros imitabitur Alphefibœus.
Hæc tibi femper erunt, et quum follemnia vota
Reddemus Nymphis, et quum luftrabimus agros.
Dum juga montis aper, fluvios dum pifcis amabit,
Dumque thymo pafcentur apes, dum rore cicadæ;
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.
Ut Baccho Cererique, tibi fic vota quot annis
Agricolæ facient; damnabis tu quoque votis.

MOPSUS.

Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona!
Nam neque me tantum venientis fibilus auftri,
Nec percuffa juvant fluctu tam litora, nec quæ
Saxofas inter decurrunt flumina valles.

MENALCAS.

Hac te nos fragili donabimus ante cicutâ:
Hæc nos, Formofum Corydon ardebat Alexin:
Hæc eadem docuit, Cujum pecus? an Melibœi?

MOPSUS.

At tu fume pedum, quod, me quum fæpe rogaret,
Non tulit Antigenes, et erat tum dignus amari,
Formofum paribus nodis atqueære, Menalca.

ECLOGA VI.

SILENUS.

PRIMA Syracofio dignata eft ludere verfu
Noftra, nec erubuit filvas habitare, Thalia.
Quum canerem reges et prœlia, Cynthius aurem
Vellit, et admonuit: Paftorem, Tityre, pinguis
Pafcere oportet ovis, deductum dicere carmen.
Nunc ego; namque fuper tibi erunt, qui dicere laudes,
Vare, tuas cupiant, et triftia condere bella;
Agreftem tenui meditabor arundine Mufam.
Non injuffa cano. Si quis tamen hæc quoque, fi quis,
Captus amore, leget; te noftræ, Vare, myricæ,
Te nemus omne canet; nec Phœbo gratior ulla eft,
Quam fibi quæ Vari præfcripfit pagina nomen.
Pergite, Pierides. Chromis et Mnafylos in antro
Silenum pueri fomno videre jacentem,
Inflatum hefterno venas, ut femper, Iaccho:
Serta procul, tantum capiti delapfa, jacebant;
Et gravis adtritâ pendebat cantharus anfâ.
Adgreffi (nam fæpe fenex fpe carminis ambo
Luferat) injiciunt ipfis ex vincula fertis.
Addit fe fociam, timidisque fupervenit, Ægle;

Ægle, Naïadum pulcherrima; jamque videnti
Sanguineis frontem moris et tempora pingit.
Ille, dolum ridens, Quo vincula nectitis? inquit:
Solvite me, pueri; ſatis eſt potuiſſe videri.
Carmina, quæ vultis, cognoſcite; carmina vobis,
Huic aliud mercedis erit. Simul incipit ipſe.
Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres
Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantum Phœbo gaudet Parnaſia rupes;
Nec tantum Rhodope mirantur et Iſmarus Orphea.
Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque animæque marisque fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis: ut his exordia primis
Omnia, et ipſe tener mundi concreverit orbis.
Tum durare ſolum, et diſcludere Nerea ponto
Cœperit, et rerum paullatim ſumere formas:
Jamque novum terræ ſtupeant luceſcere ſolem,
Altius atque cadant ſubmotis nubibus imbres:
Incipiant ſilvæ quum primum ſurgere, quumque
Rara per ignotos errent animalia montis.
Hinc lapides Pyrrhæ jactos, Saturnia regna,
Caucaſiasque refert volucres, furtumque Promethei.
His adjungit, Hylan nautæ quo fonte relictum
Clamaſſent, ut litus Hyla! Hyla! omne ſonaret:
Et fortunatam, ſi nunquam armenta fuiſſent,
Paſiphaën nivei ſolatur amore juvenci.
Ah virgo infelix! quæ te dementia cepit?
Prœtides inplerunt falſis mugitibus agros:

At non tam turpis pecudum tamen ulla ſecuta eſt
Concubitus, quamvis collo timuiſſet aratrum,
Et ſæpe in levi quæſiſſet cornua fronte.
Ah virgo infelix! tu nunc in montibus erras:
Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,
Ilice ſub nigrâ pallentis ruminat herbas;
Aut aliquam in magno ſequitur grege. Claudite, Nymphæ,
Dictææ Nymphæ, nemorum jam claudite ſaltus,
Si quâ forte ferant oculis ſeſe obvia noſtris
Errabunda bovis veſtigia: forſitan illum
Aut herbâ captum viridi, aut armenta ſecutum,
Perducant aliquæ ſtabula ad Gortynia vaccæ.
Tum canit Heſperidum miratam mala puellam:
Tum Phaëthontiadas muſco circumdat amaræ
Corticis, atque ſolo proceras erigit alnos.
Tum canit, errantem Permeſſi ad flumina, Gallum
Aonas in montis ut duxerit una ſororum;
Utque viro Phœbi chorus adſurrexerit omnis;
Ut Linus hæc illi, divino carmine paſtor,
Floribus atque apio crinis ornatus amaræ,
Dixerit: Hos tibi dant calamos, en accipe! Muſæ,
Aſcræo quos ante ſeni; quibus ille ſolebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynei nemoris dicatur origo;
Ne quis ſit lucus, quo ſe plus jactet Apollo.
Quid loquar, ut Scyllam Niſi, quam fama ſecuta eſt,

Candida fuccinctam latrantibus inguina monftris,
Dulichias vexâffe rates, et gurgite in alto
Ah! timidos nautas canibus laceraffe marinis;
Aut, ut mutatos Terei narraverit artus:
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit,
Quo curfu deferta petiverit, et quibus ante
Infelix fua tecta fupervolitaverit alis?
Omnia, quæ, Phœbo quondam meditante, beatus
Audiit Eurotas, juffitque edifcere lauros,
Ille canit: pulfæ referunt ad fidera valles:
Cogere donec oves ftabulis, numerumque referre
Juffit, et invito proceffit Vefper Olympo.

ECLOGA VII.

MELIBŒUS.

MELIBŒUS. CORYDON. THYRSIS.

MELIBŒUS.

Forte fub argutâ confederat ilice Daphnis,
Conpulerantque greges Corydon et Thyrfis in unum;
Thyrfis oves, Corydon diftentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, et refpondere parati.
Hic mihi, dum teneras defendo a frigore myrtos,

Vir gregis ipſe caper deerraverat; atque ego Daphnin
Adſpicio: ille, ubi me contra videt; Ocius, inquit,
Huc ades, o Melibœe! caper tibi ſalvus, et hædi:
Et, ſi quid ceſſare potes, requieſce ſub umbrâ.
Huc ipſi potum venient per prata juvenci:
Hic viridis tenerâ prætexit arundine ripas
Mincius, eque ſacrâ reſonant examina quercu.
Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida, habebam,
Depulſos a lacte domi quæ clauderet agnos;
Et certamen erat, Corydon cum Thyrſide, magnum.
Poſthabui tamen illorum mea ſeria ludo.
Alternis igitur contendere verſibus ambo
Cœpere: alternos Muſæ meminiſſe volebant.
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrſis.

CORYDON.

Nymphæ, noſter amor, Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite; proxima Phœbi
Verſibus ille facit; aut, ſi non poſſumus omnes,
Hic arguta ſacrâ pendebit fiſtula pinu.

THYRSIS.

Paſtores, ederâ creſcentem ornate poëtam,
Arcades, invidiâ rumpantur ut ilia Codro:
Aut, ſi ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

CORYDON.

Sætosi caput hoc apri tibi, Delia, parvus
Et ramosa Micon vivacis cornua cervi.
Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
Puniceo stabis suras evincta cothurno.

THYRSIS.

Sinum lactis, et hæc te liba, Priape, quot annis
Exspectare sat est: custos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus; at tu,
Si fetura gregem suppleverit, aureus esto.

CORYDON.

Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblæ,
Candidior cycnis, ederâ formosior albâ:
Quum primum pasti repetent præsepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.

THYRSIS.

Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior rusco, projectâ vilior algâ;
Si mihi non hæc lux toto jam longior anno est.
Ite domum, pasti, si quis pudor, ite, juvenci.

CORYDON.

Muscosi fontes, et somno mollior herba,
Et quæ vos rarâ viridis tegit arbutus umbrâ,
Solstitium pecori defendite: jam venit æstas
Torrida, jam læto turgent in palmite gemmæ.

THYRSIS.

His focus, et tædæ pingues, hic plurimus ignis

emper, et adſiduâ poſtes fuligine nigri.
Iic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Lut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

CORYDON.

tant et juniperi, et caſtaneæ hirſutæ;
trata jacent paſſim ſua quâque ſub arbore poma;
)mnia nunc rident: at, ſi formoſus Alexis
Aontibus his abeat, videas et flumina ſicca.

THYRSIS.

Lret ager; vitio moriens ſitit aëris herba;
.iber pampineas invidit collibus umbras:
'hyllidis adventu noſtræ nemus omne virebit,
uppiter et læto deſcendet plurimus imbri.

CORYDON.

Populus Alcidæ gratiſſima, vitis Iaccho,
'ormoſæ myrtus Veneri, ſua laurea Phœbo;
'hyllis amat corulos: illas dum Phyllis amabit,
Nec myrtus vincet corulos, nec laurea Phœbi.

THYRSIS.

'raxinus in ſilvis pulcherrima, pinus in hortis,
'opulus in fluviis, abies in montibus altis:
æpius at ſi me, Lycida formoſe, reviſas,
'raxinus in ſilvis cedat tibi, pinus in hortis.

MELIBŒUS.

Iæc memini, et victum fruſtra contendere Thyrſin.
Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis.

ECLOGA VIII.

PHARMACEUTRIA.

DAMON. ALPHESIBŒUS.

Pastorum Musam Damonis et Alphesibœi,
Immemor herbarum quos est mirata juvenca
Certantis, quorum stupefactæ carmine lynces,
Et mutata suos requierunt flumina cursus;
Damonis Musam dicemus et Alphesibœi.
Tu, mihi seu magni superas jam saxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis æquoris; en! erit unquam
Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta?
En! erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno?
A te principium; tibi desinet. Adcipe jussis
Carmina cœpta tuis, atque hanc sine tempora circum
Inter victrices ederam tibi serpere lauros.
Frigida vix cœlo noctis decesserat umbra,
Cum ros in tenerâ pecori gratissimus herbâ,
Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ:

DAMON.

Nascere, præque diem veniens age, Lucifer, almum;

onjugis indigno Nisæ deceptus amore
um queror, et divos, quamquam nil testibus illis
rofeci, extremâ moriens tamen adloquor horâ.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, versus.
Iænalus argutumque nemus, pinosque loquentis,
emper habet; semper pastorum ille audit amores,
ınaque, qui primus calamos non passus inertis.
ıcipe Mænalios mecum, mea tibia, versus.
Iopso Nisa datur: quid non speremus amantes?
ıngentur jam gryphes equis; ævoque sequenti
um canibus timidi venient ad pocula damæ.
[opse, novas incide faces: tibi ducitur uxor.
arge, marite, nuces: tibi deserit Hesperus Œtam.
cipe Mænalios mecum, mea tibia, versus.
digno conjuncta viro! dum despicis omnis,
umque tibi est odio mea fistula, dumque capellæ,
irsutumque supercilium, promissaque barba;
ec curare deûm credis mortalia quemquam.
cipe Mænalios mecum, mea tibia, versus.
epibus in nostris parvam te roscida mala,
ux ego vester eram, vidi cum matre legentem:
lter ab undecimo tum me jam ceperat annus;
m fragilis poteram a terrâ contingere ramos.
t vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!
ıcipe Mænalios mecum, mea tibia, versus.
unc scio, quid sit Amor: duris in cotibus illum
ut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,

Nec generis noſtri puerum nec ſanguinis, edunt.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Sævus Amor docuit gnatorum ſanguine matrem
Conmaculare manus: crudelis tu quoque, mater.
Crudelis mater magis, an puer inprobus ille?
Inprobus ille puer; crudelis tu quoque, mater.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Nunc et ovis ultro fugiat lupus; aurea duræ
Mala ferant quercus; narciſſo floreat alnus;
Pinguia corticibus ſudent electra myricæ;
Cantent et cycnis ululæ; ſit Tityrus Orpheus;
Orpheus in ſilvis, inter delphinas Arion.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Omnia vel medium fiant mare. Vivite, ſilvæ!
Præceps aërii ſpeculâ de montis in undas
Deferar; extremum hoc munus morientis habeto.
Deſine Mænalios, jam deſine, tibia, verſus.
Hæc Damon: vos, quæ reſponderit Alpheſibœus,
Dicite, Pierides; non omnia poſſumus omnes.

ALPHESIBŒUS.

Effer aquam, et molli cinge hæc altaria vittâ;
Verbenasque adole pinguis, et maſcula tura;
Conjugis ut magicis ſanos avertere ſacris
Experiar ſenſus: nihil hic niſi carmina deſunt.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.
Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam;
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulixi;

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
Terna tibi hæc primum, triplici diverſa colore,
Licia circumdo; terque hanc altaria circum
Effigiem duco; numero deus inpare gaudet.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores;
Necte, Amarylli, modo; et, Veneris, dic, vincula necto.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
Limus ut hic dureſcit, et hæc ut cera liqueſcit,
Uno eodemque igni; ſic noſtro Daphnis amore.
Sparge molam, et fragilis incende bitumine lauros.
Daphnis me malus urit: ego hanc in Daphnida laurum.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
Talis amor Daphnin, qualis, quum feſſa juvencum
Per nemora atque altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ rivum viridi procumbit in ulvâ,
Perdita, nec ſeræ meminit decedere nocti;
Talis amor teneat, nec ſit mihi cura mederi.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.
Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,

Pignora cara sui: quæ nunc ego limine in ipso,
Terra, tibi mando: debent hæc pignora Daphnin.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.
Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipse dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, et se condere silvis
Mœrin, sæpe animas imis excire sepulcris,
Atque satas alio vidi traducere messis.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.
Fer cineres, Amarylli, foras, rivoque fluenti
Transque caput jace; nec respexeris: his ego
Daphnin
Adgrediar: nihil ille deos, nil carmina, curat.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite
Daphnin.
Adspice: corripuit tremulis altaria flammis
Sponte suâ, dum ferre moror, cinis ipse. Bonum sit!
Nescio quid certe est; et Hylax in limine latrat.
Credimus? an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
Parcite, ab urbe venit, jam parcite, carmina,
Daphnis.

ECLOGA IX.

MŒRIS.

LYCIDAS. MŒRIS.

LYCIDAS.

Quo te, Mœri, pedes? an, quo via ducit, in
urbem?

MŒRIS.

O Lycida, vivi pervenimus, advena noſtri,
Quod numquam veriti ſumus, ut poſſeſſor agelli
Diceret, Hæc mea ſunt: veteres migrate coloni.
Nunc victi, triſtis quoniam Fors omnia verſat,
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos.

LYCIDAS.

Certe equidem audieram, quâ ſe ſubducere colles
Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
Uſque ad aquam, et veteres, jam fracta cacumina,
fagos,
Omnia carminibus veſtrum ſervaſſe Menalcan.

MŒRIS.

Audieras, et fama fuit; ſed carmina tantum
Noſtra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt, aquilâ veniente, columbas.

Hinc adeo media eſt nobis via; namque ſepulcrum
Incipit adparere Bianoris: hic, ubi denſas
Agricolæ ſtringunt frondes, hic, Mœri, canamus;
Hic hædos depone; tamen veniemus in urbem:
Aut, ſi, nox pluviam ne conligat ante, veremur,
Cantantes licet uſque (minus via lædat) eamus:
Cantantes ut eamus, ego hoc te faſce levabo.

MŒRIS.

Deſine plura, puer; et, quod nunc inſtat, agamus:
Carmina tum melius, quum venerit ipſe, canemus.

ECLOGA X.

GALLUS.

Extremum hunc, Arethuſa, mihi concede laborem.
Pauca meo Gallo, ſed quæ legat ipſa Lycoris,
Carmina ſunt dicenda: neget quis carmina Gallo?
Sic tibi, quum fluctus ſubterlabere Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat undam.
Incipe: ſollicitos Galli dicamus amores,
Dum tenera adtondent ſimæ virgulta capellæ.
Non canimus ſurdis: reſpondent omnia ſilvæ.
Quæ nemora, aut qui vos ſaltus habuere, puellæ
Naïdes, indigno quum Gallus amore periret?
Nam neque Parnaſi vobis juga, nam neque Pindi
Ulla moram fecere, neque Aonie Aganippe.

Illum etiam lauri, etiam flevere myricæ;
Pinifer illum etiam, folâ fub rupe jacentem,
Mænalus et gelidi fleverunt faxa Lycæi.
Stant et oves circum; noftri nec pœnitet illas;
Nec te pœniteat pecoris, divine poëta:
Et formofus oves ad flumina pavit Adonis.
Venit et upilio; tardi venere bubulci;
Uvidus hibernâ venit de glande Menalcas.
Omnes, Unde amor ifte, rogant, tibi? Venit Apollo:
Galle, quid infanis? inquit: tua cura, Lycoris,
Perque nives alium perque horrida caftra fecuta eft.
Venit et agrefti capitis Silvanus honore,
Florentis ferulas et grandia lilia quaffans.
Pan, deus Arcadiæ, venit: quem vidimus ipfi
Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.
Ecquis erit modus? inquit: Amor non talia curat:
Nec lacrimis crudelis Amor, nec gramina rivis,
Nec cytifo faturantur apes, nec fronde capellæ.
Triftis at ille: Tamen cantabitis, Arcades, inquit,
Montibus hæc veftris; foli cantare periti
Arcades. O mihi tum quam molliter offa quiefcant,
Veftra meos olim fi fiftula dicat amores!
Atque utinam ex vobis unus, veftrique fuiffem
Aut cuftos gregis, aut maturæ vinitor uvæ!
Certe, five mihi Phyllis, five effet Amyntas,
Seu quicumque furor, (quid tum, fi fufcus Amyntas?
Et nigræ violæ funt, et vaccinia nigra)
Mecum inter falices lentâ fub vite jaceret;

Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
Hic gelidi fontes; hic mollia prata, Lycori;
Hic nemus: hic ipſo tecum conſumerer ævo.
Nunc inſanus amor duri te Martis in armis,
Tela inter media, atque adverſos detinet hoſtis.
Tu procul a patriâ (nec ſit mihi credere tantum
Alpinas, ah dura! nives, et frigora Rheni,
Me ſine ſola vides. Ah te ne frigora lædant!
Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas!
Ibo, et, Chalcidico quæ ſunt mihi condita verſu
Carmina, paſtoris Siculi modulabor avenâ.
Certum eſt in ſilvis, inter ſpelæa ferarum,
Malle pati; tenerisque meos incidere amores
Arboribus: creſcent illæ; creſcetis, amores.
Interea mixtis luſtrabo Mænala Nymphis,
Aut acres venabor apros: non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare ſaltus.
Jam mihi per rupes videor lucosque ſonantis
Ire; libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula: tamquam hæc ſint noſtri medicina furo
Aut deus ille malis hominum miteſcere diſcat.
Jam neque Hamadryades rurſum, nec carmina nc
Ipſa, placent; ipſæ rurſum, concedite, ſilvæ.
Non illum noſtri poſſunt mutare labores;
Nec, ſi frigoribus mediis Hebrumque bibamus,
Sithoniasque nives hiemis ſubeamus aquoſæ:
Nec ſi, quum moriens altâ liber aret in ulmo,
Æthiopum verſemus ovis ſub ſidere Cancri.

Omnia vincit Amor; et nos cedamus Amori.
  Hæc ſat erit, divæ, veſtrum cecinifſe poëtam,
Dum ſedet, et gracili fiſcellam texit hibiſco,
Pierides: vos hæc facietis maxima Gallo;
Gallo, cujus amor tantum mihi creſcit in horas,
Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.
Surgamus: ſolet eſſe gravis cantantibus umbra;
Juniperi gravis umbra: nocent et frugibus umbræ.
Ite domum, ſaturæ, venit Heſperus, ite, capellæ.

P. VIRGILII MARONIS
GEORGICON
LIBER PRIMUS.
ꓥD C. CILNIUM MÆCENATEM.

GEORGICON I.

ɪᴅ faciat lætas ſegetes, quo ſidere terram
ere, Mæcenas, ulmisque adjungere vites,
ᵛeniat; quæ cura boum, qui cultus habendo
ecori; apibus quanta experientia parvis:
: canere incipiam. Vos, o clariſſima mundi
ıina! labentem cœlo quæ ducitis annum:
r, et alma Ceres; veſtro ſi munere tellus
›niam pingui glandem mutavit ariſtâ,
laque inventis Acheloïa miſcuit uvis;
os, agreſtum præſentia numina, Fauni,
: ſimul Faunique pedem Dryadesque puellæ:
ıera veſtra cano. Tuque o, cui prima fremen-
tem

Fudit equum, magno tellus percuſſa tridenti,
Neptune! et, cultor nemorum, cui pinguia C
Ter centum nivei tondent dumeta juvenci:
Ipſe, nemus linquens patrium ſaltusque Lycæi,
Pan, ovium cuſtos, tua ſi tibi Mænala curæ,
Adſis, o Tegeæe! favens; oleæque Minerva
Inventrix; uncique puer monſtrator aratri;
Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupreſſu
Dique deæque omnes, ſtudium quibus arva tu
Quique novas alitis non ullo ſemine fruges;
Quique ſatis largum cœlo demittitis imbrem.
Tuque adeo, quem mox quæ ſint habitura deo
Concilia, incertum eſt: urbisne inviſere, Cæſa
Terrarumque velis curam, et te maxumus orbi
Auctorem, frugum tempeſtatumque potentem,
Adcipiat, cingens maternâ tempora myrto;
An deus immenſi venias maris, ac tua nautæ
Numina ſola colant, tibi ſerviat ultima Thule,
Teque ſibi generum Tethys emat omnibus und
Anne novum tardis ſidus te menſibus addas,
Quâ locus Erigonen inter Chelasque ſequentis
Panditur: ipſe tibi jam brachia contrahit arde
Scorpios, et cœli juſtâ plus parte reliquit:
Quidquid eris; nam te nec ſperent Tartara reg
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido;
(Quamvis Elyſios miretur Græcia campos,
Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem)
Da facilem curſum, atque audacibus adnue cœp

Ignarosque viæ mecum miſeratus agreſtis,
Ingredere, et votis jam nunc aſſueſce vocari.
Vere novo, gelidus canis quum montibus humor
Liquitur, et, Zephyro putris, ſe gleba reſolvit,
Depreſſo incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, et ſulco adtritus ſplendeſcere vomer.
Illa ſeges demum votis reſpondet avari
Agricolæ, bis quæ ſolem, bis frigora, ſenſit;
Illius inmenſæ ruperunt horrea meſſes.
At prius, ignotum ferro quam ſcindimus æquor,
Ventos et varium cœli prædiſcere morem
Cura ſit, ac patrios cultusque habitusque locorum;
Et quid quæque ferat regio, et quid quæque recuſet.
Hic ſegetes, illic veniunt felicius uvæ;
Arborei fetus alibi, atque injuſſa vireſcunt
Gramina. Nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua tura Sabæi?
At Chalybes nudi ferrum, viroſaque Pontus
Caſtorea, Eliadum palmas Epiros equarum.
Continuo has leges, æternaque fœdera, certis
Inpoſuit Natura locis, quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem;
Unde homines nati, durum genus. Ergo age, terræ
Pingue ſolum primis extemplo a menſibus anni
Fortes invertant tauri, glebasque jacentis
Pulverulenta coquat maturis ſolibus æſtas.
At, ſi non fuerit tellus fecunda, ſub ipſum
Arcturum tenui ſat erit ſuſpendere ſulco:

Illic, officiant lætis ne frugibus herbæ;
Hic, ſterilem exiguus ne deſerat humor arenam.
Alternis idem tonſas ceſſare novalis,
Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum.
Aut ibi flava ſeres, mutato ſidere, farra,
Unde prius lætum ſiliquâ quaſſante legumen,
Aut tenuis fetus viciæ, triſtisque lupini
Suſtuleris fragiles calamos ſilvamque ſonantem.
Urit enim lini campum ſeges, urit avenæ;
Urunt Lethæo perfuſa papavera ſomno.
Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
Ne ſaturare fimo pingui pudeat ſola; neve
Effetos cinerem inmundum jactare per agros.
Sic quoque mutatis requieſcunt fetibus arva:
Nec nulla interea eſt inaratæ gratia terræ.
Sæpe etiam ſterilis incendere profuit agros,
Atque levem ſtipulam crepitantibus urere flammis:
Sive inde occultas vires, et pabula terræ
Pinguia concipiunt; ſive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exſudat inutilis humor:
Seu pluris calor ille vias et cæca relaxat
Spiramenta, novas veniat quâ ſuccus in herbas;
Seu durat magis, et venas adſtringit hiantis:
Ne tenues pluviæ, rapidive potentia ſolis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.
Multum adeo, raſtris glebas qui frangit inertis,
Vimineasque trahit crates, juvat arva; neque illum
Flava Ceres alto nequidquam ſpectat Olympo;

Et qui, proscisso quæ suscitat æquore terga,
Rursus in obliquum verso perrumpit aratro,
Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
  Humida solstitia atque hiemes optate serenas,
Agricolæ; hiberno lætissima pulvere farra,
Lætus ager: nullo se tantum Mysia culto
Jactat, et ipsa suas mirantur Gargara messis.
Quid dicam, jacto qui semine comminus arva
Insequitur, cumulosque ruit male pinguis arenæ?
Deinde satis fluvium inducit, rivosque sequentis?
Et, quum exustus ager morientibus æstuat herbis,
Ecce! supercilio clivosi tramitis undam
Elicit? illa cadens raucum per levia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.
Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus aristis,
Luxuriem segetum tenerâ depascit in herbâ,
Quum primum sulcos æquant sata? quique paludis
Conlectum humorem bibulâ deducit arenâ?
Præsertim, incertis si mensibus amnis abundans
Exit, et obducto late tenet omnia limo:
Unde cavæ tepido sudant humore lacunæ.
  Nec tamen, hæc quum sint hominumque boumque labores
Versando terram experti, nihil inprobus anser,
Strymoniæque grues, et amaris intuba fibris,
Officiunt, aut umbra nocet. Pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit; primusque per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda;

Nec torpere gravi paſſus ſua regna veterno.
Ante Jovem nulli ſubigebant arva coloni:
Ne ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebant; ipſaque tellus
Omnia liberius, nullo poſcente, ferebat.
Ille malum virus ſerpentibus addidit atris,
Prædarique lupos juſſit, pontumque moveri;
Mellaque decuſſit foliis, ignemque removit,
Et paſſim rivis currentia vina repreſſit:
Ut varias uſus meditando extunderet artis
Paullatim, et ſulcis frumenti quæreret herbam;
Ut ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.
Tunc alnos fluvii primum ſenſere cavatas;
Navita tum ſtellis numeros et nomina fecit,
Pleïadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, et fallere viſco,
Inventum, et magnos canibus circumdare ſaltus:
Atque alius latum fundâ jam verberat amnem,
Alta petens pelagoque alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor, atque argutæ lamina ſerræ;
(Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum)
Tum variæ venere artes: labor omnia vicit
Inprobus, et duris urguens in rebus egeſtas.
Prima Ceres ferro mortalis vertere terram
Inſtituit; quum jam glandes atque arbuta ſacræ
Deficerent ſilvæ, et victum Dodona negaret.
Mox et frumentis labor additus; ut mala culmos
Eſſet robigo, ſegniſque horreret in arvis

Carduus: intereunt ſegetes; ſubit aſpera ſilva,
Lappæque tribulique; interque nitentia culta
Infelix lolium, et ſteriles dominantur avenæ.
Quod, niſi et adſiduis terram inſectabere raſtris,
Et ſonitu terrebis aves, et ruris opaci
Falce premes umbras, votisque vocaveris imbrem:
Heu! magnum alterius fruſtra ſpectabis acervum,
Concuſsâque famem in ſilvis ſolabere quercu.
Dicendum et, quæ ſint duris agreſtibus arma;
Quîs ſine nec potuere ſeri, nec ſurgere, meſſes.
Vomis, et inflexi primum grave robur aratri,
Tardaque Eleuſinæ matris volventia plauſtra,
Tribulaque, traheæque, et iniquo pondere raſtri:
Virgea præterea Celei viliſque ſupellex,
Arbuteæ crates, et myſtica vannus Iacchi.
Omnia quæ multo ante memor proviſa repones,
Si te digna manet divini gloria ruris.
Continuo in ſilvis magnâ vi flexa domatur
In burim et curvi formam adcipit ulmus aratri;
Huic a ſtirpe pedes temo protentus in octo;
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorſo.
Cæditur et tilia ante jugo levis, altaque fagus
Stivæ, quæ currus a tergo torqueat imos;
Et ſuſpenſa focis explorat robora fumus.
Poſſum multa tibi veterum præcepta referre;
Ni refugis, tenuiſque piget cognoſcere curas.
Area cum primis ingenti æquanda cylindro,
Et vertenda manu, et cretâ ſolidanda tenaci;

Ne ſubeant herbæ, neu pulvere victa fatiſcat:
Tum variæ inludant peſtes: ſæpe exiguus mus
Sub terris poſuitque domos atque horrea fecit;
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ;
Inventusque cavis bufo, et quæ plurima terræ
Monſtra ferunt; populatque ingentem farris a
vum
Curculio, atque inopi metuens formica ſenecta
Contemplator item, quum ſe nux plurima ſi
Induet in florem, et ramos curvabit olentis:
Si ſuperant fetus, pariter frumenta ſequentur,
Magnaque cum magno veniet tritura calore:
At, ſi luxuriâ foliorum exuberat umbra,
Nequidquam pinguis paleâ teret area culmos.
Semina vidi equidem multos medicare ſerentes
Et nitro prius et nigrâ perfundere amurcâ;
Grandior ut fetus ſiliquis fallacibus eſſet:
At, quamvis igni exiguo properata maderent,
Vidi lecta diu, et multo ſpectata labore,
Degenerare tamen; ni vis humana quot annis
Maxuma quæque manu legeret: ſic omnia fat
In pejus fluere, ac retro ſublapſa referri.
Non aliter, quam qui adverſo vix flumine lem
Remigiis ſubigit, ſi brachia forte remiſit,
Atque illum in præceps prono rapit alveus am
Præterea, tam ſunt Arcturi ſidera nobis,
Hædorumque dies ſervandi, et lucidus Angui
Quam quibus in patriam ventoſa per æquora v

Pontus, et oſtriferi fauces tentantur Abydi.
Libra die ſomnique pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris jam dividit orbem;
Exercete, viri, tauros, ſerite hordea campis,
Uſque ſub extremum brumæ intractabilis imbrem.
Nec non et lini ſegetem, et Cereale papaver,
Tempus humo tegere, et jamdudum incumbere raſtris;
Dum ſiccâ tellure licet, dum nubila pendent.
Vere fabis ſatio: tum te quoque, Medica, putres
Addipiunt ſulci, et milio venit annua cura:
Candidus auratis aperit quum cornibus annum
Taurus, et averſo cedens Canis occidit aſtro.
At, ſi triticeam in meſſem robuſtaque farra
Exercebis humum, ſolisque inſtabis ariſtis;
Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,
Gnoſiaque ardentis decedat ſtella Coronæ,
Debita quam ſulcis committas ſemina, quamque
Invitæ properes anni ſpem credere terræ.
Multi ante occaſum Maiæ cœpere; ſed illos
Exſpectata ſeges vanis eluſit ariſtis.
Si vero viciamque ſeres, vilemque faſelum,
Nec Peluſiacæ curam adſpernabere lentis;
Haud obſcura cadens mittet tibi ſigna Bootes:
Incipe, et ad medias ſementem extende pruinas.
Idcirco, certis dimenſum partibus, orbem
Per duodena regit mundi Sol aureus aſtra.
Quinque tenent cœlum zonæ; quarum una coruſco

Semper sole rubens, et torrida semper ab igni:
Quam circum extremæ dextrâ lævâque trahuntur,
Cæruleâ glacie concretæ, atque imbribus atris.
Has inter mediamque duæ, mortalibus ægris
Munere concessæ divom: via secta per ambas,
Obliquus quâ se signorum verteret ordo.
Mundus ut ad Scythiam Rhipæasque arduus arces
Consurgit, premitur Libyæ devexus in Austros.
Hic vertex nobis semper sublimis; at illum,
Sub pedibus, Styx atra videt Manesque profundi.
Maxumus hic flexu sinuoso elabitur Anguis
Circum perque duas, in morem fluminis, Arctos;
Arctos Oceani metuentis æquore tingui.
Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
Semper, et obtentâ densentur nocte tenebræ;
Aut redit a nobis Aurora, diemque reducit:
Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis,
Illis sera rubens adcendit lumina Vesper.
Hinc tempestates dubio prædiscere cœlo
Possumus, hinc messisque diem tempusque serendi;
Et quando infidum remis inpellere marmor
Conveniat; quando armatas deducere classis;
Aut tempestivam in silvis evertere pinum.
 Nec frustra signorum obitus speculamur et ortus,
Temporibusque parem diversis quatuor annum.
Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa, forent quæ mox cœlo properanda sereno,
Maturare datur: durum procudit arator

Vomeris obtuſi dentem; cavat arbore lintres;
Aut pecori ſignum aut numeros inpreſſit acervis.
Exacuunt vallos alii furcasque bicornis,
Atque Amerina parant lentæ retinacula viti.
Nunc facilis rubeâ texatur fiſcina virgâ;
Nunc torrete igni fruges, nunc frangite ſaxo.
Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus
Fas et jura ſinunt: rivos deducere nulla
Religio vetuit, ſegeti prætendere ſæpem,
Inſidias avibus moliri, incendere vepres,
Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.
Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli,
Vilibus aut onerat pomis; lapidemque revertens
Incuſum, aut atræ maſſam picis, urbe reportat.
Ipſa dies alios alio dedit ordine Luna
Felices operum: quintam fuge; pallidus Orcus,
Eumenidesque ſatæ: tum partu Terra nefando
Cœumque, Iapetumque creat, ſævumque Typhoëa,
Et conjuratos cœlum reſcindere fratres.
Ter ſunt conati inponere Pelio Oſſam
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum:
Ter pater exſtructos disjecit fulmine montis.
Septuma poſt decumam felix, et ponere vitem,
Et prenſos domitare boves, et licia telæ
Addere: nona fugæ melior, contraria furtis.
Multa adeo gelidâ melius ſe nocte dedere,
Aut quum ſole novo terras inrorat Eoüs.

Nocte leves melius ſtipulæ, nocte arida prata,
Tondentur; noctes lentus non deficit humor.
Et quidam ſeros hiberni ad luminis ignes
Pervigilat, ferroque faces inſpicat acuto:
Interea, longum cantu ſolata laborem,
Arguto conjunx percurrit pectine telas;
Aut dulcis muſti Volcano decoquit humorem,
Et foliis undam trepidi deſpumat aheni.
At rubicunda Ceres medio ſucciditur æſtu,
Et medio toſtas æſtu terit area fruges.
Nudus ara, ſere nudus; hiems ignava colono.
Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur,
Mutuaque inter ſe læti convivia curant.
Invitat genialis hiems, curasque reſolvit:
Ceu preſſæ quum jam portum tetigere carinæ,
Puppibus et læti nautæ inpoſuere coronas.
Sed tamen et quernas glandes tum ſtringere tempus,
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta:
Tum gruibus pedicas et retia ponere cervis,
Auritosque ſequi lepores; tum figere damas,
Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ;
Quum nix alta jacet, glaciem quum flumina trudunt.
Quid tempeſtates auctumni et ſidera dicam?
Atque, ubi jam breviorque dies et mollior æſtas,
Quæ vigilanda viris? vel, quum ruit imbriferum
ver,
Spicea jam campis quum meſſis inhorruit, et quum
Frumenta in viridi ſtipulâ lactentia turguent?

Sæpe ego, quum flavis messorem induceret arvis
Agricola, et fragili jam stringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere prœlia vidi;
Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent: ita turbine nigro
Ferret hiems culmumque levem stipulasque volantis.
Sæpe etiam inmensum cœlo venit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris
Conlectæ ex alto nubes: ruit arduus æther;
Et pluviâ ingenti sata læta boumque labores
Diluit; inplentur fossæ, et cava flumina crescunt
Cum sonitu; fervetque fretis spirantibus æquor.
Ipse Pater, mediâ nimborum in nocte, coruscâ
Fulmina molitur dextrâ; quo maxuma motu
Terra tremit: fugere feræ; et mortalia corda
Per gentes humilis stravit pavor: ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Dejicit; ingeminant austri et densissimus imber;
Nunc nemora ingenti vento, nunc litora, plangit.
Hoc metuens, cœli menses et sidera serva;
Frigida Saturni sese quo stella receptet;
Quos ignis cœli Cyllenius erret in orbes.
In primis venerare deos, atque annua magnæ
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis,
Extremæ sub casum hiemis, jam vere sereno.
Tunc pingues agni, et tunc mollissima vina;
Tunc somni dulces densæque in montibus umbræ.

Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret;
Cui tu lacte favos et miti dilue Baccho,
Terque novas circum felix eat hoſtia fruges:
Omnis quam chorus et ſocii comitentur ovantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta; neque ante
Falcem maturis quisquam ſupponat ariſtis,
Quam Cereri, tortâ redimitus tempora quercu,
Det motus incompoſitos, et carmina dicat.
Atque, hæc ut certis poſſimus diſcere ſignis,
Æſtusque, pluviasque, et agentis frigora ventos;
Ipſe Pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moneret;
Quo ſigno caderent auſtri; quid ſæpe videntes
Agricolæ proprius ſtabulis armenta tenerent.
Continuo, ventis ſurgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumeſcere, et aridus altis
Montibus audiri fragor; aut reſonantia longe
Litora miſceri, et nemorum increbreſcere murmur
Jam ſibi tum curvis male temperat unda carinis:
Quum medio celeres revolant ex æquore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora; quumque marinæ
In ſicco ludunt fulicæ; notasque paludes
Deſerit, atque altam ſupra volat ardea nubem.
Sæpe etiam ſtellas, vento inpendente, videbis
Præcipites cœlo labi, noctisque per umbram
Flammarum longos a tergo albeſcere tractus;
Sæpe levem paleam et frondes volitare caducas,
Aut ſummâ nantis in aquâ conludere plumas.
At Boreæ de parte trucis quum fulminat, et quum

rique Zephyrique tonat domus, omnia plenis
ira natant fossis, atque omnis navita ponto
imida vela legit. Numquam inprudentibus imber
ofuit: aut illum surgentem vallibus imis
eriae fugere grues; aut bucula, coelum
spiciens, patulis captavit naribus auras;
it arguta lacus circumvolitavit hirundo;
: veterem in limo ranae cecinere querelam.
epius et tectis penetralibus extulit ova
ngustum formica terens iter; et bibit ingens
rcus; et, e pastu decedens agmine magno,
'orvorum increpuit densis exercitus alis.
am varias pelagi volucres, et, quae Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
Certatim largos humeris infundere rores,
Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas,
Et studio incassum videas gestire lavandi.
Tum cornix plenâ pluviam vocat inproba voce,
Et sola in siccâ secum spatiatur arenâ.
Ne nocturna quidem carpentes pensa puellae
Nescivere hiemem: testâ quum ardente viderent
Scintillare oleum, et putris concrescere fungos.
Nec minus ex imbri soles et aperta serena
Prospicere, et certis poteris cognoscere signis:
Nam neque tum stellis acies obtusa videtur,
Nec, fratris radiis obnoxia, surgere Luna;
Tenuia nec lanae per coelum vellera ferri:

Non tepidum ad ſolem pennas in litore pandunt,
Dilectæ Thetidi, alcyones; non ore ſolutos
Inmundi meminere ſues jactare maniplos.
At nebulæ magis ima petunt, campoque recumbunt;
Solis et occaſum ſervans de culmine ſummo
Nequidquam ſeros exercet noctua cantus.
Adparet liquido ſublimis in aëre Niſus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quâcumque illa levem fugiens ſecat æthera pennis,
Ecce! inimicus, atrox, magno ſtridore per auras
Inſequitur Niſus: quâ ſe fert Niſus ad auras,
Illa levem fugiens raptim ſecat æthera pennis.
Tum liquidas corvi preſſo ter gutture voces
Aut quater ingeminant; et ſæpe cubilibus altis,
Neſciò quâ præter ſolitum dulcedine læti,
Inter ſe in foliis ſtrepitant; juvat imbribus actis
Progeniem parvam dulcisque reviſere nidos.
Haud, equidem credo, quia ſit divinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia major:
Verum, ubi tempeſtas et cœli mobilis humor
Mutavere vias, et Juppiter, uvidus auſtris,
Denſet, erant quæ rara modo, et, quæ denſa, relaxat;
Vertuntur ſpecies animorum, et pectora motus
Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
Concipiunt: hinc ille avium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, et ovantes gutture corvi.

Si vero ſolem ad rapidum, lunasque ſequentis
Ordine, reſpicies; numquam te craſtina fallet
Hora, neque inſidiis noctis capiere ſerenæ.
Luna, revertentes quum primum conligit ignis,
Si nigrum obſcuro conprenderit aëra cornu,
Maxumus agricolis pelagoque parabitur imber:
At, ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem,
Ventus erit; vento ſemper rubet aurea Phœbe.
Sin ortu in quarto, namque is certiſſimus auctor,
Pura, neque obtuſis per cœlum cornibus ibit;
Totus et ille dies, et, qui naſcentur ab illo
Exactum ad menſem, pluviâ ventisque carebunt:
Votaque ſervati ſolvent in litore nautæ
Glauco, et Panopeæ, et Inoo Melicertæ.
Sol quoque, et exoriens, et quum ſe condit in undas,
Signa dabit: ſolem certiſſima ſigna ſequuntur,
Et quæ mane refert, et quæ ſurgentibus áſtris.
Ille ubi naſcentem maculis variaverit orbem,
Conditus in nubem, medioque refugerit ortu,
Suſpecti tibi ſint imbres; namque urguet ab alto
Arboribusque ſatisque Notus pecorique ſiniſter.
Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diverſi rumpent radii; aut ubi pallida ſurget
Tithoni croceum linquens Aurora cubile;
Heu! male tum mites defendet pampinus uvas:
Tam multa in tectis crepitans ſalit horrida grando.
Hoc etiam, emenſo quum jam decedet Olympo,

Profuerit meminiſſe magis; nam ſæpe videmus
Ipſius in voltu varios errare colores:
Cæruleus pluviam denuntiat, igneus Euros:
Sin maculæ incipient rutilo inmiſcerier igni,
Omnia tunc pariter vento nimbisque videbis
Fervere: non illâ quisquam me nocte per altum
Ire, neque a terrâ moneat convellere funem.
At ſi, quum referetque diem condetque relatum,
Lucidus orbis erit, fruſtra terrebere nimbis,
Et claro ſilvas cernes aquilone moveri.
Denique, quid Veſper ſerus vehat, unde ſerenas
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auſter,
Sol tibi ſigna dabit: Solem quis dicere falſum
Audeat? Ille etiam cæcos inſtare tumultus
Sæpe monet, fraudemque et operta tumeſcere bella.
Ille etiam exſtincto miſeratus Cæſare Romam;
Quum caput obſcurâ nitidum ferrugine tinxit,
Inpiaque æternam timuerunt ſæcula noctem.
Tempore quamquam illo tellus quoque, et æquora ponti,
Obſcenique canes, inportunæque volucres,
Signa dabant. Quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus, undantem ruptis fornacibus, Ætnam,
Flammarumque globos liquefactaque volvere ſaxa!
Armorum ſonitum toto Germania cœlo
Audiit; inſolitis tremuerunt montibus Alpes.
Vox quoque per lucos volgo exaudita ſilentis
Ingens; et ſimulacra, modis pallentia miris,

Viſa ſub obſcurum noctis; pecudesque loquutæ,
Infandum! ſiſtunt amnes, terræque dehiſcunt;
Et mæſtum inlacrimat templis ebur, æraque ſudant.
Proluit, inſano contorquens vertice, ſilvas
Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnis
Cum ſtabulis armenta tulit. Nec tempore eodem
Triſtibus aut extis fibræ adparere minaces,
Aut puteis manare cruor ceſſavit; et altæ
Per noctem reſonare, lupis ululantibus, urbes.
Non alias cœlo ceciderunt plura ſereno
Fulgura; nec diri toties arſere cometæ.
Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi:
Nec fuit indignum ſuperis, bis ſanguine noſtro
Emathiam et latos Hæmi pingueſcere campos.
Scilicet! Et tempus veniet, quum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exeſa inveniet ſcabrâ robigine pila,
Aut gravibus raſtris galeas pulſabit inanis,
Grandiaque effoſſis mirabitur oſſa ſepulcris.
Di patrii Indigetes, et Romule, Veſtaque mater,
Quæ Tuſcum Tiberim et Romana Palatia ſervas,
Hunc ſaltem everſo juvenem ſuccurrere ſæclo
Ne prohibete! Satis jam pridem ſanguine noſtro
Laomedonteæ luimus perjuria Trojæ.
Jam pridem nobis cœli te regia, Cæſar,
Invidet, *atque hominum* queritur curare triumphos:

Quippe ubi fas verſum atque nefas; tot bella p
orbem,
Tam multæ ſcelerum facies; non ullus aratro
Dignus honos; ſqualent abductis arva colonis,
Et curvæ rigidum falces conflantur in enſem:
Hinc movet Euphrates, illinc Germania, bellum
Vicinæ, ruptis inter ſe legibus, urbes
Arma fremunt; ſævit toto Mars inpius orbe:
Ut, quum carceribus ſeſe effudere quadrigæ,
Addunt in ſpatia, et, fruſtra retinacula tendens,
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas

P. VIRGILII MARONIS

GEORGICON

LIBER SECUNDUS.

GEORGICON II.

ACTENUS arvorum cultus, et ſidera cœli;
nc te, Bacche, canam, nec non ſilveſtria tecum
gulta, et prolem tarde creſcentis olivæ.
:, pater o Lenæe! tuis hic omnia plena
neribus: tibi pampineo gravidus auctumno
'et ager, ſpumat plenis vindemia labris:
:, pater o Lenæe! veni; nudataque muſto
gue novo mecum dereptis crura cothurnis.
rincipio, arboribus varia eſt natura creandis:
nque aliæ, nullis hominum cogentibus, ipſæ
ıte ſuâ veniunt, camposque et flumina late
va tenent: ut molle ſiler, lentæque geneſtæ,
ulus, et glaucâ canentia fronde ſalicta.
autem poſito ſurgunt de ſemine: ut altæ

Caſtaneæ, nemorumque Jovi quæ maxuma frondent
Æſculus atque, habitæ Graiis oracula, quercus.
Pullulat ab radice aliis denſiſſima ſilva:
Ut cerafis ulmisque; etiam Parnaſia laurus
Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbrâ.
Hos Natura modos primum dedit; his genus omne
Silvarum, fruticumque viret, nemorumque ſacrorum.
Sunt alii, quos ipſe viâ ſibi reperit uſus.
Hic plantas, tenero abſcindens de corpore matrum,
Depoſuit ſulcis; hic ſtirpes obruit arvo,
Quadrifidasque ſudes, et acuto robore vallos:
Silvarumque aliæ preſſos propaginis arcus
Exſpectant, et viva ſuâ plantaria terrâ:
Nil radicis egent aliæ; ſummumque putator
Haud dubitat terræ referens mandare cacumen.
Quin et caudicibus ſectis, mirabile dictu!
Truditur e ſicco radix oleagina ligno.
Et ſæpe alterius ramos inpune videmus
Vertere in alterius; mutatamque inſita mala
Ferre pirum, et prunis lapidoſa rubeſcere corna.
Quare agite, o proprios generatim diſcite cultus
Agricolæ! fructusque feros mollite colendo;
Neu ſegnes jaceant terræ. Juvat Iſmara Baccho
Conſerere, atque oleâ magnum veſtire Taburnum
Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
O decus! o famæ merito pars maxuma noſtræ,
Mæcenas! pelagoque volans da vela patenti.

on ego cuncta meis amplecti verſibus opto;
on, mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
errea vox: ades, et primi lege litoris oram;
manibus terræ: non hic te carmine ficto,
tque per ambages et longa exorſa, tenebo.
Sponte ſuâ quæ ſe tollunt in luminis auras,
nfecunda quidem, ſed læta et fortia, ſurgunt:
uippe ſolo natura ſubeſt. Tamen hæc quoque, ſi quis
nſerat, aut ſcrobibus mandet mutata ſubactis,
xuerint ſilveſtrem animum; cultuque frequenti
n quaſcumque voces artis haud tarda ſequentur.
Nec non et ſterilis, quæ ſtirpibus exit ab imis,
Hoc faciet, vacuos ſi ſit digeſta per agros:
Nunc altæ frondes et rami matris opacant,
Creſcentique adimunt fetus, uruntque ferentem.
Jam, quæ ſeminibus jactis ſe ſuſtulit arbos,
Tarda venit, ſeris factura nepotibus umbram;
omaque degenerant ſuccos oblita priores;
t turpis avibus prædam fert uva racemos.
cilicet omnibus eſt labor inpendendus; et omnes
ogendæ in ſulcum, ac multâ mercede domandæ.
ed truncis oleæ melius, propagine vites
eſpondent, ſolido Paphiæ de robore myrtus;
lantis et duræ coruli naſcuntur, et ingens
raxinus, Herculeæque arbos umbroſa coronæ,
haoniique patris glandes; etiam ardua palma
Naſcitur, et caſus abies viſura marinos.

Inſeritur vero et fetu nucis arbutus horrida;
Et ſteriles platani malos geſſere valentis;
Caſtaneæ fagus, ornusque incanuit albo
Flore piri, glandemque ſues fregere ſub ulmis.
Nec modus inſerere atque oculos inponere ſim-
plex:
Nam, quâ ſe medio trudunt de cortice gemmæ,
Et tenuis rumpunt tunicas, anguſtus in ipſo
Fit nodo ſinus: huc alienâ ex arbore germen
Includunt, udoque docent inoleſcere libro.
Aut rurſum enodes trunci reſecantur, et alte
Finditur in ſolidum cuneis via; deinde feraces
Plantæ inmittuntur: nec longum tempus, et in-
gens
Exiit ad cœlum ramis felicibus arbos,
Miraturque novas frondis et non ſua poma.
Præterea, genus haud unum, nec fortibus ulmi
Nec ſalici, lotoque, neque Idæis cypariſſis:
Nec pingues unam in faciem naſcuntur olivæ,
Orchades, et radii, et amarâ pauſia baccâ,
Pomaque, et Alcinoi ſilvæ: nec ſurculus idem
Cruſtumiis Syriisque piris, gravibusque volemis
Non eadem arboribus pendet vindemia noſtris,
Quam Methymnæo carpit de palmite Leſbos.
Sunt Thaſiæ vites; ſunt et Mareotides albæ;
Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ;
Et paſſo Pſithia utilior; tenuiſque Lageos,
Tentatura pedes olim, vincturaque linguam;

Purpureæ, preciæque: et quo te carmine dicam,
Rhætica? nec cellis ideo contende Falernis.
Sunt et Aminææ vites, firmiſſima vina;
Tmolus et adſurgit quibus, et rex ipſe Phanæus;
Argitisque minor, cui non certaverit ulla,
Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
Non ego te, dîs et menſis adcepta ſecundis,
Tranſierim, Rhodia; et tumidis, Bumaſte, racemis.
Sed neque, quam multæ ſpecies, nec, nomina quæ ſint,
Eſt numerus; neque enim numero conprendere refert:
Quem qui ſcire velit, Libyci velit æquoris idem
Diſcere quam multæ Zephyro turbentur arenæ;
Aut, ubi navigiis violentior incidit Eurus,
Noſſe, quot Ionii veniant ad litora fluctus.
Nec vero terræ ferre omnes omnia poſſunt:
Fluminibus ſalices, craſſisque paludibus alni,
Naſcuntur; ſteriles ſaxoſis montibus orni:
Litora myrtetis lætiſſima: denique apertos
Bacchus amat collis, aquilonem et frigora taxi.
Adſpice et extremis domitum cultoribus orbem,
Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos;
Diviſæ arboribus patriæ: ſola India nigrum
Fert ebenum; ſolis eſt turea virga Sabæis.
Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaque, et baccas ſemper frondentis acanthi?
Quid nemora Æthiopum, molli canentia lanâ?

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
Aut quos, Oceano propior, gerit India lucos?
Extremi ſinus orbis; ubi aëra vincere ſummum
Arboris haud ullæ jactu potuere ſagittæ:
Et gens illa quidem ſumtis non tarda pharetris.
Media fert triſtes ſuccos tardumque ſaporem
Felicis mali; quo non præſentius ullum,
Pocula ſi quando ſævæ infecere novercæ,
Miſcueruntque herbas et non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciemque ſimillima lauro;
Et, ſi non alium late jactaret odorem,
Laurus erat: folia haud ullis labentia ventis;
Flos ad prima tenax: animas et olentia Medi
Ora fovent illo, et ſenibus medicantur anhelis.
Sed neque Medorum, ſilvæ ditiſſima, terra,
Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus
Laudibus Italiæ certent; non Bactra, neque Indi,
Totaque turiferis Panchaïa pinguis arenis.
Hæc loca non tauri, ſpirantes naribus ignem,
Invertere, ſatis inmanis dentibus hydri;
Nec galeis denſisque virûm ſeges horruit haſtis:
Sed gravidæ fruges et Bacchi Maſſicus humor
Inplevere; tenent oleæ, armentaque lata.
Hinc bellator equus campo ſeſe arduus infert;
Hinc albi, Clitumne, greges, et maxuma taurus
Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad templa deûm duxere triumphos.

Hic ver adſiduum, atque alienis menſibus æſtas;
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbor.
At rabidæ tigres abſunt, et ſæva leonum
Semina; nec miſeros fallunt aconita legentis;
Nec rapit inmenſos orbis per humum, neque tanto
Squameus in ſpiram tractu ſe conligit anguis.
Adde tot egregias urbis, operumque laborem,
Tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis,
Fluminaque antiquos ſubterlabentia muros.
An mare, quod ſupra, memorem, quodque adluit infra?
Anne lacus tantos? te, Lari maxume, teque,
Fluctibus et fremitu adſurgens, Benace, marino?
An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra;
Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor,
Julia quâ ponto longe ſonat unda refuſo,
Tyrrhenusque fretis inmittitur æſtus Avernis?
Hæc eadem argenti rivos ærisque metalla
Oſtendit venis, atque auro plurima fluxit.
Hæc genus acre virûm, Marſos, pubemque Sabellam,
Adſuetumque malo Ligurem, Volſcosque verutos,
Extulit; hæc Decios, Marios, magnosque Camillos,
Scipiadas, duros bello; et te, maxume Cæſar,
Qui, nunc extremis Aſiæ jam victor in oris,
Inbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus!
Magna virûm: tibi res antiquæ laudis et artis

Ingredior, ſanctos auſus recludere fontis;
Aſcræumque cano Romana per oppida carmen.
Nunc locus arvorum ingeniis; quæ robora cuique,
Quis color, et quæ ſit rebus natura ferendis.
Difficiles primum terræ, collesque maligni,
Tenuis ubi argilla, et dumoſis calculus arvis,
Palladiâ gaudent ſilvâ vivacis olivæ.
Indicio eſt, tractu ſurgens oleaſter eodem
Plurimus, et ſtrati baccis ſilveſtribus agri.
At quæ pinguis humus, dulcique uligine læta,
Quique frequens herbis et fertilis ubere campus,
Qualem ſæpe cavâ montis convalle ſolemus
Diſpicere, huc ſummis liquuntur rupibus amnes,
Felicemque trahunt limum; quique editus auſtro,
Et filicem curvis inviſam paſcit aratris;
Hic tibi prævalidas olim multoque fluentis
Sufficiet Baccho vitis; hic fertilis uvæ,
Hic laticis, qualem pateris libamus et auro,
Inflavit quum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
Lancibus et pandis fumantia reddimus exta.
Sin armenta magis ſtudium vitulosque tueri,
Aut fetus ovium, aut urentis culta capellas;
Saltus, et ſaturi petito longinqua Tarenti,
Et qualem infelix amiſit Mantua campum,
Paſcentem niveos herboſo flumine cycnos:
Non liquidi gregibus fontes, non gramina, deerunt;
Et, quantum longis carpent armenta diebus,

Exiguâ tantum gelidus ros nocte reponet.
Nigra fere et preſſo pinguis ſub vomere terra,
Et cui putre ſolum, (namque hoc imitamur arando)
Optuma frumentis: non ullo ex æquore cernes
Plura domum tardis decedere plauſtra juvencis:
Aut, unde iratus ſilvam devexit arator,
Et nemora evertit multos ignava per annos,
Antiquasque domos avium cum ſtirpibus imis
Eruit: illæ altum nidis petiere relictis;
At rudis enituit inpulſo vomere campus.
Nam jejuna quidem clivoſi glarea ruris
Vix humilis apibus caſias roremque miniſtrat;
Et tophus ſcaber, et nigris exeſa chelydris
Creta, negant alios æque ſerpentibus agros
Dulcem ferre cibum, et curvas præbere latebras.
Quæ tenuem exhalat nebulam fumosque volucris;
Et bibit humorem, et, quum vult, ex ſe ipſa remittit;
Quæque ſuo viridi ſemper ſe gramine veſtit,
Nec ſcabie et ſalſâ lædit robigine ferrum,
Illa tibi lætis intexet vitibus ulmos;
Illa ferax oleo eſt; illam experiere colendo
Et facilem pecori, et patientem vomeris unci.
Talem dives arat Capua, et vicina Veſevo
Ora jugo, et vacuis Clanius non æquus Acerris.
Nunc, quo quamque modo poſſis cognoſcere, dicam.
Rara ſit, an ſupra morem ſi denſa, requiras;

Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho;
Denſa magis Cereri, rariſſima quæque Lyæo;
Ante locum capies oculis, alteque jubebis
In ſolido puteum demitti, omnemque repones
Rurſus humum, et pedibus ſummas æquabis arenas.
Si deerunt, rarum, pecorique et vitibus almis
Aptius, uber erit: ſin in ſua poſſe negabunt
Ire loca, et ſcrobibus ſuperabit terra repletis,
Spiſſus ager; glebas cunctantis craſſaque terga
Exſpecta, et validis terram proſcinde juvencis.
Salſa autem tellus, et quæ perhibetur amara,
Frugibus infelix, (ea nec manſueſcit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis ſua nomina ſervat)
Tale dabit ſpecimen: tu ſpiſſo vimine qualos,
Colaque prælorum, fumoſis deripe tectis;
Huc ager ille malus, dulcesque a fontibus undæ,
Ad plenum calcentur: aqua eluctabitur omnis
Scilicet, et grandes ibunt per vimina guttæ;
At ſapor indicium faciet, manifeſtus et ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.
Pinguis item quæ ſit tellus, hoc denique pacto
Diſcimus: haud umquam manibus jactata fatiſcit,
Sed picis in morem ad digitos lenteſcit habendo.
Humida majores herbas alit, ipſaque juſto
Lætior: ah nimium ne ſit mihi fertilis illa,
Neu ſe prævalidam primis oſtendat ariſtis!
Quæ gravis eſt, ipſo tacitam ſe pondere prodit;

Quæque levis. Promtum eſt oculis prædiſcere nigram,
Et quis cui color. At ſceleratum exquirere frigus
Difficile eſt: piceæ tantum taxique nocentes
Interdum, aut ederæ pandunt veſtigia nigræ.
His animadverſis, terram multo ante memento
Excoquere, et magnos ſcrobibus concidere montis,
Ante ſupinatas aquiloni oſtendere glebas,
Quam lætum infodias vitis genus. Optuma putri
Arva ſolo: id venti curant, gelidæque pruinæ,
Et labefacta movens robuſtus jugera foſſor.
At, ſi quos haud ulla viros vigilantia fugit,
Ante locum ſimilem exquirunt, ubi prima paretur
Arboribus ſeges, et quo mos digeſta feratur;
Mutatam ignorent ſubito ne ſemina matrem.
Quin etiam cœli regionem in cortice ſignant:
Ut, quo quæque medo ſteterit, quâ parte calores
Auſtrinos tulerit, quæ terga obverterit axi,
Reſtituant: adeo in teneris conſueſcere multum eſt!
Collibus, an plano melius ſit ponere vitem,
Quære prius. Si pinguis agros metabere campi,
Denſa ſere: in denſo non ſegnior ubere Bacchus.
Sin tumulis adclive ſolum collisque ſupinos;
Indulge ordinibus. Nec ſecius omnis in unguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret.
Ut ſæpe, ingenti bello quum longa cohortis
Explicuit legio, et campo ſtetit agmen aperto,
Directæque acies, ac late fluctuat omnis

Ære renidenti tellus; nec dum horrida miſcent
Prœlia, ſed dubius mediis Mars errat in armis:
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum,
Non animum modo uti paſcat proſpectus inanem;
Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
Terra, neque in vacuum poterunt ſe extendere rami.
Forſitan et, ſcrobibus quæ ſint faſtigia, quæras.
Auſim vel tenui vitem conmittere ſulco:
Altior ac penitus terræ defigitur arbos;
Æſculus in primis: quæ quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in Tartara tendit.
Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres,
Convellunt; inmota manet, multosque nepotes,
Multa virûm volvens durando ſæcula, vincit:
Tum, fortis late ramos et brachia tendens
Huc illuc, media ipſa, ingentem ſuſtinet umbram.
Neve tibi ad ſolem vergant vineta cadentem;
Neve inter vites corulum ſere: neve flagella
Summa pete, aut ſummâ deſtringe ex arbore plantas;
Tantus amor terræ! neu ferro læde retuſo
Semina; neve oleæ ſilveſtris inſere truncos:
Nam ſæpe incautis paſtoribus excidit ignis,
Qui, furtim pingui primum ſub cortice tectus,
Robora conprendit, frondesque elapſus in altas
Ingentem cœlo ſonitum dedit, inde ſequutus
Per ramos victor perque alta cacumina regnat,
Et totum involvit flammis nemus, et ruit atram

œlum, piceâ craſſus caligine, nubem:
ertim ſi tempeſtas a vertice ſilvis
buit, glomeratque ferens incendia ventus.
ubi, non a ſtirpe valent, cæſæque reverti
ınt, atque imâ ſimiles revireſcere terrâ:
lix ſuperat foliis oleaſter amaris.
ec tibi tam prudens quisquam perſuadeat auctor,
urem, Boreâ rigidam ſpirante, moveri:
a gelu tum claudit hiems, nec ſemine jacto
cretam patitur radicem adfigere terræ.
uma vinetis ſatio, quum vere rubenti
dida venit avis, longis inviſa colubris;
na vel auctumni ſub frigora, quum rapidus ſol
ıdum hiemem contingit equis, jam præterit æſtus.
adeo frondi nemorum, ver utile ſilvis;
e tument terræ, et genitalia ſemina poſcunt.
n pater omnipotens fecundis imbribus Æther
ıjugis in gremium lætæ deſcendit, et omnes
gnus alit, magno conmixtus corpore, fetus.
a tum reſonant avibus virgulta canoris,
Venerem certis repetunt armenta diebus.
turit almus ager; Zephyrique tepentibus auris
ant arva ſinus; ſuperat tener omnibus humor;
ue novos ſoles audent ſe gramina tuto
dere; nec metuit ſurgentis pampinus Auſtros,
t actum cœlo magnis Aquilonibus imbrem;

Sed trudit gemmas, et frondis explicat omnis.
Non alios primâ crescentis origine mundi
Inluxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim: ver illud erat; ver magnus agebat
Orbis, et hibernis parcebant flatibus Euri:
Quum primæ lucem pecudes hausere, virûmque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
Inmissæque feræ silvis, et sidera cœlo.
Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret frigusque caloremque
Inter, et exciperet cœli indulgentia terras.
Quod superest, quæcumque premes virgulta per agros,
Sparge fimo pingui, et multâ memor occule terrâ;
Aut lapidem bibulum, aut squalentis infode conchas;
Inter enim labentur aquæ, tenuisque subibit
Halitus, atque animos tollent sata. Jamque reperti,
Qui saxo super, atque ingentis pondere testæ,
Urguerent: hoc effusos munimen ad imbris;
Hoc, ubi hiulca siti findit canis æstifer arva.
Seminibus positis, superest deducere terram
Sæpius ad capita, et duros jactare bidentis;
Aut presso exercere solum sub vomere, et ipsa
Flectere luctantis inter vineta juvencos.
Tum levis calamos, et rasæ hastilia virgæ,
Fraxineasque aptare sudes, furcasque bicornis;
Viribus eniti quarum, et contemnere ventos

uescant, summasque sequi tabulata per ulmos.
.c, dum prima novis adolescit frondibus ætas,
:endum teneris; et, dum se lætus ad auras
nes agit, laxis per purum inmissus habenis,
ı acie nondum falcis tentanda; sed uncis
pendæ manibus frondes, interque legendæ.
e, ubi jam validis amplexæ stirpibus ulmos
erint, tum stringe comas, tum brachia tonde;
:e reformidant ferrum: tum denique dura
:rce imperia, et ramos conpesce fluentis.
`exendæ sæpes etiam, et pecus omne tenendum,
:cipue dum frons tenera inprudensque laborum:
., super indignas hiemes solemque potentem,
reſtres uri adsidue capreæque sequaces
udunt, pascuntur oves avidæque juvencæ.
gora nec tantum canâ concreta pruinâ,
t gravis incumbens scopulis arentibus æstas,
ıantum illi nocuere greges, durique venenum
ntis, et admorso signata in stirpe cicatrix.
n aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
:ditur, et veteres ineunt proscenia ludi,
emiaque ingeniis pagos et compita circum
ıesidæ posuere, atque inter pocula læti
ollibus in pratis unctos saluere per utres.
:c non Ausonii, Trojâ gens missa, coloni
:rsibus incomtis ludunt, risuque soluto;
:aque corticibus sumunt horrenda cavatis;
: te, Bacche, vocant per carmina læta, tibique

Ofcilla ex altâ fufpendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubefcit vinea fetu;
Conplentur vallesque cavæ faltusque profundi,
Et quocumque deus circum caput egit honeftum.
Ergo rite fuum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancesque et liba feremus;
Et ductus cornu ftabit facer hircus ad aram,
Pinguiaque in veribus torrebimus exta colurnis.
  Eft etiam ille labor curandis vitibus alter,
Cui numquam exhaufti fatis eft: namque omne quot annis
Terque quaterque folum fcindendum, glebaque verfis
Æternum frangenda bidentibus; omne levandum
Fronde nemus: redit agricolis labor actus in orbem,
Atque in fe fua per veftigia volvitur annus.
Ac jam olim, feras pofuit quum vinea frondis,
Frigidus et filvis Aquilo decuffit honorem;
Jam tum acer curas venientem extendit in annum
Rufticus, et curvo Saturni dente relictam
Perfequitur vitem adtondens, fingitque putando.
Primus humum fodito, primus devecta cremato
Sarmenta, et vallos primus fub tecta referto;
Poftremus metito: bis vitibus ingruit umbra;
Bis fegetem denfis obducunt fentibus herbæ.
Durus uterque labor. Laudato ingentia rura:
Exiguum colito. Nec non etiam afpera rufci
Vimina per filvam, et ripis fluvialis arundo

Cæditur, incultique exercet cura ſalicti.
Jam vinctæ vites: jam falcem arbuſta reponunt;
Jam canit extremos effetus vinitor antes:
Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus;
Et jam maturis metuendus Juppiter uvis.
Contra, non ulla eſt oleis cultura; neque illæ
Procurvam exſpectant falcem raſtrosque tenaces,
Quum ſemel hæſerunt arvis, aurasque tulerunt.
Ipſa ſatis tellus, quum dente recluditur unco,
Sufficit humorem, et gravidas cum vomere fruges.
Hoc pinguem, et placitam Paci, nutritor olivam.
Poma quoque, ut primum truncos ſenſere valentis,
Et vires habuere ſuas, ad ſidera raptim
Vi propriâ nituntur, opisque haud indiga noſtræ.
Nec minus interea fetu nemus omne graveſcit,
Sanguineisque inculta rubent aviaria baccis.
Tondentur cytiſi, tædas ſilva alta miniſtrat,
Paſcunturque ignes nocturni, et lumina fundunt.
Et dubitant homines ſerere, atque inpendere curam?
Quid majora ſequar? ſalices humilesque geneſtæ,
Aut illæ pecori frondem, aut paſtoribus umbras
Sufficiunt; ſæpemque ſatis, et pabula melli:
Et juvat undantem buxo ſpectare Cytorum,
Naryciæque picis lucos; juvat arva videre
Non raſtris, hominum non ulli obnoxia curæ.
Ipſæ Caucaſio ſteriles in vertice ſilvæ,

Quas animoſi Euri adſidue franguntque ferunt
Dant alios aliæ fetus; dant utile lignum
Navigiis pinos, domibus cedrumque cupreſſos
Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plauſt
Agricolæ, et pandas ratibus poſuere carinas.
Viminibus ſalices fecundæ, frondibus ulmi;
At myrtus validis haſtilibus, et, bona bello,
Cornus; Ituræos taxi torquentur in arcus.
Nec tiliæ leves, aut torno raſile buxum,
Non formam adcipiunt, ferroque cavantur acu
Nec non et torrentem undam levis innatat aln
Miſſa Pado; nec non et apes examina condunt
Corticibusque cavis vitioſæque ilicis alveo.
Quid memorandum æque Baccheïa dona tulert
Bacchus et ad culpam cauſſas dedit; ille furen
Centauros leto domuit, Rhœtumque Pholumq
Et magno Hylæum Lapithis cratere minanten
O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas! quibus ipſa, procul diſcordibus arm
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus undam;
Nec varios inhiant pulchrâ teſtudine poſtes,
Inluſasque auro veſtis, Ephyreïaque æra;
Alba neque Aſſyrio fucatur lana veneno,
Nec caſiâ liquidi conrumpitur uſus olivi:
At ſecura quies, et neſcia fallere vita,
Dives opum variarum; at latis otia fundis,

Speluncæ, vivique lacus; at frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque ſub arbore ſomni,
Non abſunt: illic ſaltus, ac luſtra ferarum,
Et patiens operum, exiguoque adſueta, juventus;
Sacra deûm, ſanctique patres: extrema per illos
Juſtitia, excedens terris, veſtigia fecit.
Me vero primum, dulces ante omnia, Muſæ,
Quarum ſacra fero, ingenti percuſſus amore,
Adcipiant; cœlique vias, et ſidera, monſtrent;
Defectus ſolis varios, lunæque labores;
Unde tremor terris; quâ vi maria alta tumeſcant
Objicibus ruptis, rurſusque in ſe ipſa reſidant;
Quid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obſtet.
Sin, has ne poſſim naturæ adcedere partes,
Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis;
Rura mihi, et rigui placeant in vallibus amnes:
Flumina amem, ſilvasque, inglorius. O, ubi campi,
Spercheosque, et, virginibus bacchata Lacænis,
Taygeta! o, qui me gelidis in vallibus Hæmi
Siſtat, et ingenti ramorum protegat umbrâ!
Felix, qui potuit rerum cognoſcere cauſſas;
Atque metus omnis, et inexorabile fatum,
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari!
Fortunatus et ille, deos qui novit agreſtis,
Panaque, Silvanumque ſenem, Nymphasque ſorores!
Illum non populi faſces, non purpura regum,

Flexit, et infidos agitans difcordia fratres;
Aut conjurato defcendens Dacus ab Hiftro;
Non res Romanæ, perituraque regna: neque il
Aut doluit miferans inopem, aut invidit habent
Quos rami fructus, quos ipfa volentia rura,
Sponte tulere fua, carpfit: nec ferrea jura,
Infanumque forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alii remis freta cæca, ruuntque
In ferrum, penetrant aulas, et limina regum;
Hic petit excidiis urbem miferosque Penatis,
Ut gemmâ bibat, et Sarrano indormiat oftro:
Condit opes alius, defoffoque incubat auro.
Hic ftupet adtonitus Roftris; hunc plaufus hiant
Per cuneos, geminatus enim plebisque patrumq
Conripuit. Gaudent perfufi fanguine fratrum
Exfilioque domos et dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quærunt fub fole jacenten
Agricola incurvo terram dimovit aratro:
Hinc anni labor; hinc patrem parvosque nep
Suftinet; hinc armenta boum, meritosque juv
Nec requies, quin aut pomis exuberet anni
Aut fetu pecorum, aut Cerealis mergite cu
Proventuque oneret fulcos, atque horrea v
Venit hiems: teritur Sicyonia bacca trape
Glande fues læti redeunt; dant arbuta fil
Et varios ponit fetus auctumnus; et alte
Mitis in apricis coquitur vindemia faxis.
Interea dulces pendent circum ofcula nat

Caſta pudicitiam ſervat domus; ubera vaccæ
Lactea demittunt: pinguesque in gramine læto
Inter ſe adverſis luctantur cornibus hædi.
Ipſe dies agitat feſtos; fuſusque per herbam,
Ignis ubi in medio, et ſocii cratera coronant,
Te, libans, Lenææ, vocat; pecorisque magiſtris
Velocis jaculi certamina ponit in ulmo;
Corporaque agreſti nudant prædura palæſtrâ.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini;
Hanc Remus et frater: ſic fortis Etruria crevit
Scilicet, et rerum facta eſt pulcherrima Roma,
Septemque una ſibi muro circumdedit arces.
Ante etiam ſceptrum Dictæi regis, et ante
Inpia quam cæſis gens eſt epulata juvencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Nec dum etiam audierant inflari claſſica, nec dum
Inpoſitos duris crepitare incudibus enſes.
Sed nos inmenſum ſpatiis confecimus æquor;
Et jam tempus equûm fumantia ſolvere colla.

P. VIRGILII MARONIS
GEORGICON
LIBER TERTIUS.

GEORGICON III.

E quoque, magna Pales, et te memorande canemus
tor ab Amphryso; vos, silvæ amnesque Lycæi.
tera, quæ vacuas tenuissent carmine mentis,
nia jam volgata: quis aut Eurysthea durum,
t inlaudati nescit Busiridis aras?
non dictus Hylas puer, et Latonia Delos?
podameque, humeroque Pelops insignis eburno,
r equis? Tentanda via est, quâ me quoque possim
lere humo, victorque virûm volitare per ora.
nus ego in patriam mecum, modo vita supersit,
io rediens deducam vertice Musas;
nus Idumæas referam tibi, Mantua, palmas:
viridi in campo templum de marmore ponam
pter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat

Mincius, et tenerâ prætexit arundine ripas.
In medio mihi Cæſar erit, templumque tenebit
Illi victor ego, et Tyrio conſpectus in oſtro,
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, Alpheum linquens lucosque Molorc
Curſibus et crudo decernet Græcia ceſtu.
Ipſe, caput tonſæ foliis ornatus olivæ,
Dona feram. Jam nunc ſollemnis ducere pomp
Ad delubra juvat, cæſosque videre juvencos;
Vel ſcena ut verſis diſcedat frontibus, utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.
In foribus pugnam ex auro ſolidoque elephanto
Gangaridum ſaciam, victorisque arma Quirini;
Atque hic undantem bello magnumque fluente
Nilum, ac navali ſurgentis ære columnas.
Addam urbis Aſiæ domitas, pulſumque Niphat
Fidentemque fugâ Parthum verſisque ſagittis,
Et duo rapta manu diverſo ex hoſte tropæa,
Bisque triumphatas utroque ab litore gentis.
Stabunt et Parii lapides, ſpirantia ſigna,
Aſſaraci proles, demiſſæque ab Jove gentis
Nomina, Trosque parens, et Trojæ Cynthius auct
Invidia infelix Furias, amnemque ſeverum
Cocyti, metuet, tortosque Ixionis anguis,
Inmanemque rotam, et non exſuperabile ſaxum
 Interea Dryadum ſilvas ſaltusque ſequamur
Intactos; tua, Mæcenas, haud mollia juſſa.
Te ſine nil altum mens inchoat. En! age, ſegı

Rumpe moras; vocat ingenti clamore Cithæron,
Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equorum;
Et vox adſenſu nemorum ingeminata remugit.
Mox tamen ardentis adcingar dicere pugnas
Cæſaris, et nomen famâ tot ferre per annos,
Tithoni primâ quot abeſt ab origine Cæſar.
Seu quis, Olympiacæ miratus præmia palmæ,
Paſcit equos; ſeu quis, fortis ad aratra, juvencos;
Corpora præcipue matrum legat. Optuma torvæ
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenus a mento palearia pendent;
Tum longo nullus lateri modus; omnia magna,
Pes etiam; et camuris hirtæ ſub cornibus aures.
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis et albo,
Aut juga detrectans; interdumque aſpera cornu,
Et faciem tauro propior; quæque ardua tota,
Et gradiens imâ verrit veſtigia caudâ.
Ætas Lucinam juſtosque pati hymenæos
Definit ante decem, poſt quatuor incipit, annos:
Cetera nec feturæ habilis, nec fortis aratris.
Interea, ſuperat gregibus dum læta juventas,
Solve mares; mitte in Venerem pecuaria primus,
Atque aliam ex aliâ generando ſuffice prolem.
Optuma quæque dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit; ſubeunt morbi, triſtisque ſenectus,
Et labor, et duræ rapit inclementia mortis.
Semper erunt, quarum mutari corpora malis;

Semper enim refice; ac, ne poft amiffa requiras,
Anteveni, et fubolem armento fortire quot annis.
Nec non et pecori eft idem dilectus equino:
Tu modo, quos in fpem ftatues fubmittere gentis,
Præcipuum jam inde a teneris inpende laborem.
Continuo pecoris generofi pullus in arvis
Altius ingreditur, et mollia crura reponit.
Primus et ire viam, et fluvios tentare minaces
Audet, et ignoto fefe conmittere ponti;
Nec vanos horret ftrepitus. Illi ardua cervix,
Argutumque caput, brevis alvus, obefaque terga;
Luxuriatque toris animofum pectus. Honefti
Spadices, glaucique: color deterrimus albis,
Et gilvo. Tum, fi qua fonum procul arma dedere,
Stare loco nefcit; micat auribus, et tremit artus;
Conlectumque fremens volvit fub naribus ignem:
Denfa juba, et dextro jactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos fpina; cavatque
Tellurem, et folido graviter fonat ungula cornu.
Talis, Amyclæi domitus Pollucis habenis,
Cyllarus, et, quorum Graii meminere poëtæ,
Martis equi bijuges, et magni currus Achilli.
Talis et ipfe jubam cervice effundit equinâ,
Conjugis adventu pernix, Saturnus, et altum
Pelion hinnitu fugiens inplevit acuto.
Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam fegnior annis,
Deficit, abde domo; nec turpi ignofce fenectæ.

Frigidus in Venerem ſenior, fruſtraque laborem
Ingratum trahit; et, ſi quando ad prœlia ventum eſt,
Ut quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis,
Incaſſum furit. Ergo animos ævumque notabis
Præcipue; hinc alias artis, prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, quum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus;
Quum ſpes adrectæ juvenum, exſultantiaque haurit
Corda pavor pulſans? illi inſtant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi fervidus axis:
Jamque humiles, jamque elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque adſurgere in auras.
Nec mora, nec requies; at fulvæ nimbus arenæ
Tollitur; humeſcunt ſpumis flatuque ſequentum:
Tantus amor laudum, tantæ eſt victoria curæ!
Primus Erichthonius currus et quatuor auſus
Jungere equos, rapidusque rotis inſiſtere victor.
Frena Pelethronii Lapithæ gyrosque dedere
Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, et greſſus glomerare ſuperbos.
Æquus uterque labor; æque juvenemque magiſtri
Exquirunt, calidumque animis, et curſibus acrem;
Quamvis ſæpe fugâ verſos ille egerit hoſtis,
Et patriam Epirum referat, fortisque Mycenas,
Neptunique ipſâ deducat origine gentem.
His animadverſis, inſtant ſub tempus, et omnis
Impendunt curas *denſo diſtendere* pingui,

Quem legere ducem, et pecori dixere maritum;
Florentisque ſecant herbas, fluviosque miniſtrant,
Farraque; ne blando nequeat ſupereſſe labori:
Invalidique patrum referant jejunia nati.
Ipſi autem macie tenuant armenta volentes;
Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas
Sollicitat, frondisque negant, et fontibus arcent.
Sæpe etiam curſu quatiunt, et ſole fatigant,
Quum graviter tunſis gemit area frugibus, et quum
Surgentem ad Zephyrum paleæ jactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtuſior uſus
Sit genitali arvo, et ſulcos oblimet inertis;
Sed rapiat ſitiens Venerem, interiusque recondat.
Rurſus, cura patrum cadere, et ſuccedere matrum,
Incipit. Exactis gravidæ quum menſibus errant,
Non illas gravibus quisquam juga ducere plauſtris,
Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus, et acri
Carpere prata fugâ, fluviosque innare rapaces.
Saltibus in vacuis paſcant, et plena ſecundum
Flumina: muſcus ubi, et viridiſſima gramine ripa,
Speluncæque tegant, et ſaxea procubet umbra.
Eſt lucos Silari circa, ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans, quoi nomen aſilo
Romanum eſt, œſtrum Graii vertere vocantes;
Aſper, acerba ſonans: quo tota exterrita ſilvis
Diffugiunt armenta; furit mugitibus æther
Concuſſus, ſilvæque et ſicci ripa Tanagri.

Hoc quondam monſtro horribilis exercuit iras
Inachiæ Juno peſtem meditata juvencæ.
Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior inſtat,
Arcebis gravido pecori, armentaque paſces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus aſtris.
  Poſt partum, cura in vitulos traducitur omnis;
Continuoque notas et nomina gentis inurunt,
Et, quos aut pecori malint ſubmittere habendo,
Aut aris ſervare ſacros, aut ſcindere terram,
Et campum horrentem fractis invertere glebis:
Cetera paſcuntur viridis armenta per herbas.
Tu, quos ad ſtudium atque uſum formabis agreſtem,
Jam vitulos hortare, viamque inſiſte domandi,
Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas.
Ac primum laxos tenui de vimine circlos
Cervici ſubnecte: dehinc, ubi libera colla
Servitio adſuerint, ipſis e torquibus aptos
Junge pares, et coge gradum conferre juvencos;
Atque illis jam ſæpe rotæ ducantur inanes
Per terram, et ſummo veſtigia pulvere ſignent:
Poſt, valido nitens ſub pondere, faginus axis
Inſtrepat, et junctos temo trahat æreus orbis.
Interea pubi indomitæ non gramina tantum,
Nec veſcas ſalicum frondes, ulvamque paluſtrem,
Sed frumenta manu carpes ſata. Nec tibi fetæ,
More patrum, nivea inplebunt mulctraria vaccæ,
Sed tota in dulcis conſument ubera natos.
  Sin ad bella magis ſtudium turmasque feroces,

Aut Alphea rotis prælabi flumina Pifæ,
Et Jovis in luco currus agitare volantis;
Primus equi labor eft, animos atque arma videre
Bellantum, lituosque pati; tractuque gementem
Ferre rotam, et ftabulo frenos audire fonantis;
Tum magis atque magis blandis gaudere magiftri
Laudibus, et plaufæ fonitum cervicis amare.
Atque hæc, jam primo depulfus ab ubere matris,
Audeat, inque vicem det mollibus ora capiftris
Invalidus, etiamque tremens, etiam infcius ævi.
At, tribus exactis ubi quarta adcefferit æftas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque fonare
Conpofitis, finuetque alterna volumina crurum;
Sitque laboranti fimilis: tum curfibus auras,
Tum vocet; ac, per aperta volans, ceu liber habenis,
Æquora, vix fummâ veftigia ponat arenâ:
Qualis Hyperboreis Aquilo quum denfus ab oris
Incubuit, Scythiæque hiemis atque arida differt
Nubila: tum fegetes altæ campique natantes
Lenibus horrefcunt flabris, fummæque fonorem
Dant filvæ, longique urguent ad litora fluctus:
Ille volat, fimul arva fugâ, fimul æquora, verrens.
Hic vel ad Elei metas et maxuma campi
Sudabit fpatia, et fpumas aget ore cruentas;
Belgica vel molli melius feret effeda collo.
Tum demum, craffâ magnum farragine, corpus
Crefcere jam domitis finito; namque ante doman-
dum

Ingentis tollent animos, prenſique negabunt
Verbera lenta pati, et duris parere lupatis.
Sed non ulla magis vires induſtria firmat,
Quam Venerem et cæci ſtimulos avertere amoris,
Sive boum, ſive eſt cui gratior uſus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in ſola relegant
Paſcua, poſt montem oppoſitum, et trans flumina lata;
Aut intus clauſos ſatura ad præſepia ſervant.
Carpit enim vires paullatim, uritque videndo,
Femina; nec nemorum patitur meminiſſe, nec herbæ.
Dulcibus illa quidem inlecebris et ſæpe ſuperbos
Cornibus inter ſe ſubigit decernere amantis.
Paſcitur in magnâ ſilvâ formoſa juvenca:
Illi alternantes multâ vi prœlia miſcent
Vulneribus crebris; lavit ater corpora ſanguis;
Verſaque in obnixos urguentur cornua vaſto
Cum gemitu: reboant ſilvæque et longus Olympus.
Nec mos bellantis una ſtabulare; ſed alter
Victus abit, longeque ignotis exſulat oris,
Multa gemens ignominiam, plagasque ſuperbi
Victoris, tum, quos amiſit inultus, amores,
Et ſtabula adſpectans regnis exceſſit avitis.
Ergo omni curâ vires exercet, et inter
Dura jacet pernox inſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis et carice paſtus acutâ;
Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit

Arboris obnixus trunco, ventosque lacessit
Ictibus, et sparsâ ad pugnam proludit arenâ.
Post, ubi conlectum robur, viresque refectæ,
Signa movet, præcepsque oblitum fertur in hostem:
Fluctus uti, medio cœpit quum albescere ponto,
Longius ex altoque sinum trahit; utque, volutus
Ad terras, inmane sonat per saxa, neque ipso
Monte minor procumbit; at ima exæstuat unda
Verticibus, nigramque alte subjectat arenam.
Omne adeo genus in terris, hominumque ferarumque,
Et genus æquoreum pecudes, pictæque volucres,
In furias ignemque ruunt: amor omnibus idem.
Tempore non alio, catulorum oblita, leæna
Sævior erravit campis; nec funera volgo
Tam multa informes ursi stragemque dedere
Per silvas: tum sævus aper, tum pessima tigris:
Heu! male tum Libyæ solis erratur in agris.
Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Corpora, si tantum notas odor adtulit auras?
Ac neque eos jam frena virûm, neque verbera sæva,
Non scopuli rupesque cavæ, atque objecta retardant
Flumina, conreptosque undâ torquentia montis.
Ipse ruit dentisque Sabellicus exacuit sus,
Et pede prosubigit terram, fricat arbore costas
Atque hinc atque illinc, humerosque ad vulnera durat.
Quid juvenis, magnum cui versat in ossibus ignem

ior? Nempe, abruptis turbata procellis,
tat cæcâ ſerus freta; quem ſuper ingens
at cœli, et ſcopulis inliſa reclamant
nec miſeri poſſunt revocare parentes,
itura ſuper crudeli funere virgo.
ces Bacchi variæ, et genus acre luporum,
num? quid, quæ inbelles dant prœlia cervi
ante omnis furor eſt inſignis equarum;
m Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
malis membra abſumſere quadrigæ.
t amor trans Gargara, transque ſonantem
n; ſuperant montis, et flumina tranant.
que, avidis ubi ſubdita flamma medullis,
gis, quia vere calor redit oſſibus, illæ,
es verſæ in Zephyrum, ſtant rupibus altis,
tque levis auras: et ſæpe ſine ullis
, vento gravidæ, mirabile dictu!
et ſcopulos, et depreſſas convallis
nt; non, Eure, tuos, neque Solis ad ortus;
Caurumque, aut unde nigerrimus Auſter
et pluvio contriſtat frigore cœlum.
m, hippomanes vero quod nomine dicunt
lentum deſtillat ab inguine virus;
nes, quod ſæpe malæ legere novercæ,
ntque herbas et non innoxia verba.
git interea, fugit inreparabile tempus,
lum capti circumvectamur amore.
tis armentis. Superat pars altera curæ,

Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.
Hinc labor; hinc laudem fortes ſperate colo
Nec ſum animi dubius, verbis ea vincere ma
Quam ſit, et anguſtis hinc addere rebus hon
Sed me Parnaſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor: juvat ire jugis, quâ nulla pri
Caſtaliam molli devertitur orbita clivo.
Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore ſona
Incipiens, ſtabulis edico in mollibus herb
Carpere ovis, dum mox frondoſa reducitur a
Et multâ duram ſtipulâ filicumque maniplis
Sternere ſubter humum, glacies ne frigida l
Molle pecus, ſcabiemque ferat turpisque pod
Poſt, hinc digreſſus, jubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere, et fluvios præbere recentis
Et ſtabula a ventis hiberno opponere ſoli,
Ad medium converſa diem: quum frigidus
Jam cadit, extremoque inrorat Aquarius an
Hæ quoque non curâ nobis leviore tuendæ,
Nec minor uſus erit: quamvis Mileſia magn
Vellera mutentur Tyrios incocta rubores,
Denſior hinc ſuboles; hinc largi copia lactis.
Quam magis exhauſto ſpumaverit ubere mu
Læta magis preſſis manabunt flumina mamm
Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, ſætasque comantis,
Uſum in caſtrorum, et miſeris velamina nau
Paſcuntur vero ſilvas, et ſumma Lycæi,

Horrentisque rubos, et amantis ardua dumos;
Atque ipſæ memores redeunt in tecta, ſuosque
Ducunt, et gravido ſuperant vix ubere limen.
Ergo omni ſtudio glaciem ventosque nivalis,
Quo minor eſt illis curæ mortalis egeſtas,
Avertes; victumque feres et virgea lætus
Pabula; nec totâ claudes fœnilia brumâ.
At vero, Zephyris quum læta vocantibus æſtas
In ſaltus utrumque gregem atque in paſcua mittet,
Luciferi primo cum ſidere frigida rura
Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
Et ros in tenerâ pecori gratiſſimus herbâ.
Inde, ubi quarta ſitim cœli conlegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbuſta cicadæ;
Ad puteos aut alta greges ad ſtagna jubebo
Currentem ilignis potare canalibus undam;
Æſtibus at mediis umbroſam exquirere vallem,
Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
Ingentis tendat ramos; aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris ſacrâ nemus adcubet umbrâ:
Tum tenuis dare rurſus aquas, et paſcere rurſus
Solis ad occaſum; quum frigidus aëra veſper
Temperat, et ſaltus reficit jam roſcida luna,
Litoraque alcyonen reſonant, acalanthida dumi.
  Quid tibi paſtores Libyæ, quid paſcua verſu
Proſequar, et raris habitata mapalia tectis?
Sæpe diem, noctemque, et totum ex ordine menſem,

Pascitur itque pecus longa in deserta, sine ullis
Hospitiis: tantum campi jacet! Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
Armaque, Amyclæumque canem, Cressamq
pharetram.
Non secus ac patriis acer Romanus in armis
Injusto sub fasce viam quum carpit, et hosti
Ante exspectatum positis stat in agmine castris.
At non, quâ Scythiæ gentes, Mæotiaque und
Turbidus et torquens flaventis Hister arenas,
Quâque redit medium Rhodope porrecta sub axem
Illic clausa tenent stabulis armenta; neque ullæ
Aut herbæ campo adparent, aut arbore frondes:
Sed jacet aggeribus niveis informis et alto
Terra gelu late, septemque adsurgit in ulnas:
Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.
Tum Sol pallentis haud umquam discutit umbras
Nec quum invectus equis altum petit æthera, ne
quum
Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum.
Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ,
Undaque jam tergo ferratos sustinet orbis,
Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris
Æraque dissiliunt volgo, vestesque rigescunt
Indutæ, cæduntque securibus humida vina,
Et totæ solidam in glaciem vertere lacunæ,
Stiriaque inpexis induruit horrida barbis.
Interea toto non secius aëre ninguit:

Intereunt pecudes; ſtant, circumfuſa pruinis,
Corpora magna boum; confertoque agmine cervi
Torpent mole novâ, et ſummis vix cornibus exſtant.
Hos non inmiſſis canibus, non caſſibus ullis,
Puniceæve agitant pavidos formidine pinnæ:
Sed fruſtra oppoſitum trudentes pectore montem
Comminus obtruncant ferro, graviterque rudentes
Cædunt, et magno læti clamore reportant.
Ipſi in defoſſis ſpecubus ſecura ſub altâ
Otia agunt terrâ; congeſtaque robora, totasque
Advolvere focis ulmos, ignique dedere.
Hic noctem ludo ducunt, et pocula læti
Fermento atque acidis imitantur vitea ſorbis.
Talis, Hyperboreo Septem ſubjecta trioni,
Gens effrena virûm Rhipæo tunditur Euro,
Et pecudum fulvis velatur corpora ſætis.
Si tibi lanitium curæ, primum aſpera ſilva,
Lappæque, tribulique abſint; fuge pabula læta;
Continuoque greges villis lege mollibus albos.
Illum autem, quamvis aries ſit candidus ipſe,
Nigra ſubeſt udo tantum cui lingua palato,
Rejice, ne maculis infuſcet vellera pullis
Naſcentum; plenoque alium circumſpice campo.
Munere ſic niveo lanæ, ſi credere dignum eſt,
Pan deus Arcadiæ captam te, Luna, fefellit,
In nemora alta vocans; nec tu adſpernata vocantem.
At, cui lactis amor, cytiſum, lotosque frequentis,
Ipſe manu, ſalſasque ferat præſepibus herbas.

Hinc et amant fluvios magis, ac magis ubera tendunt,
Et salis occultum referunt in lacte saporem.
Multi jam excretos prohibent a matribus hædos,
Primaque ferratis præfigunt ora capistris.
Quod surgente die mulsere horisque diurnis,
Nocte premunt; quod jam tenebris et sole cadente,
Sub lucem exportans calathis, adit oppida pastor;
Aut parco sale contingunt, hiemique reponunt.
Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed una
Velocis Spartæ catulos, acremque Molossum,
Pasce sero pingui. Numquam custodibus illis
Nocturnum stabulis furem, incursusque luporum,
Aut inpacatos a tergo horrebis Hiberos.
Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros,
Et canibus leporem, canibus venabere damas.
Sæpe, volutabris pulsos silvestribus, apros
Latratu turbabis agens, montisque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.
Disce et odoratum stabulis adcendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravis nidore chelydros.
Sæpe sub inmotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit, cœlumque exterrita fugit;
Aut, tecto adsuetus coluber succedere et umbræ,
Pestis acerba boum, pecorique adspergere virus,
Fovit humum. Cape saxa manu, cape robora, pastor;
Tollentemque minas et sibila colla tumentem

Dejice: jamque fugâ timidum caput abdidit alte,
Quum medii nexus extremæque agmina caudæ
Solvuntur, tardosque trahit ſinus ultimus orbis.
Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis,
Squamea convolvens ſublato pectore terga,
Atque notis longam maculoſus grandibus alvum:
Qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
Vere madent udo terræ ac pluvialibus auſtris,
Stagna colit, ripisque habitans, hic piſcibus atram
Improbus ingluviem ranisque loquacibus explet.
Poſtquam exuſta palus, terræque ardore dehiſcunt,
Exſilit in ſiccum; et, flammantia lumina torquens,
Sævit agris, aſperque ſiti, atque exterritus æſtu.
Ne mihi tum mollis ſub divo carpere ſomnos,
Neu dorſo nemoris libeat jacuiſſe per herbas,
Quum, poſitis novus exuviis, nitidusque juventâ,
Volvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens,
Arduus ad ſolem, et linguis micat ora triſulcis.
  Morborum quoque te cauſſas et ſigna docebo.
Turpis ovis tentat ſcabies, ubi frigidus imber
Altius ad vivum perſedit, et horrida cano
Bruma gelu; vel, quum tonſis inlotus adhæſit
Sudor, et hirſuti ſecuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluviis pecus omne magiſtri
Perfundunt, udisque aries in gurgite villis
Merſatur, miſſusque ſecundo defluit amni:
Aut tonſum triſti contingunt corpus amurcâ,
Et ſpumas miſcent argenti, vivaque ſulfura,

Idæasque pices, et pinguis unguine ceras,
Scillamque, elleborosque gravis, nigrumque bitumen.
Non tamen ulla magis præſens fortuna laborum eſt,
Quam ſi quis ferro potuit reſcindere ſummum
Ulceris os: aliter vitium, vivitque tegendo;
Dum medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
Abnegat, aut meliora deos ſedet omina poſcens.
Quin etiam, ima dolor balantum lapſus ad oſſa
Quum furit, atque artus depaſcitur arida febris,
Profuit incenſos æſtus avertere, et inter
Ima ferire pedis ſalientem ſanguine venam:
Biſaltæ quo more ſolent, acerque Gelonus,
Quum fugit in Rhodopen atque in deſerta Getarum,
Et lac concretum cum ſanguine potat equino.
Quam procul aut molli ſuccedere ſæpius umbræ
Videris, aut ſummas carpentem ignavius herbas,
Extremamque ſequi, aut medio procumbere campo
Paſcentem, et ſeræ ſolam decedere nocti;
Continuo culpam ferro conpeſce, prius quam
Dira per incautum ſerpant contagia volgus.
Non tam creber agens hiemem ruit æquora turbo,
Quam multæ pecudum peſtes: nec ſingula morbi
Corpora conripiunt; ſed tota æſtiva repente,
Spemque gregemque ſimul, cunctamque ab origine gentem.
Tum ſciat, aërias Alpis, et Norica ſi quis
Caſtella in tumulis, et Iapydis arva Timavi

Nunc quoque post tanto videat, desertaque regna
Pastorum, et longe saltus lateque vacantis.
Hic quondam, morbo cœli, miseranda coorta est
Tempestas, totoque auctumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum;
Conrupitque lacus; infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat simplex; sed, ubi ignea venis
Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor; omniaque in se
Ossa minutatim morbo conlapsa trahebat.
Sæpe in honore deûm medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niveâ circumdatur infula vittâ,
Inter cunctantis cecidit moribunda ministros.
Aut, si quam ferro mactaverat ante sacerdos,
Inde neque inpositis ardent altaria fibris,
Nec responsa potest consultus reddere vates;
Ac vix suppositi tinguuntur sanguine cultri,
Summaque jejunâ sanie infuscatur arena.
Hinc lætis vituli volgo moriuntur in herbis,
Et dulcis animas plena ad præsepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit, et quatit ægros
Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis.
Labitur, infelix studiorum, atque inmemor herbæ,
Victor equus, fontesque avertitur, et pede terram
Crebra ferit: demissæ aures; incertus ibidem
Sudor, et ille quidem morituris frigidus; aret
Pellis, et ad tactum tractanti dura resistit.

Hæc ante exitium primis dant signa diel
Sin in processu cœpit crudescere morbus;
(Tum vero ardentes oculi, atque adtractus
Spiritus interdum, gemitu gravis; imaque
Ilia singultu tendunt; it naribus ater
Sanguis, et obsessas fauces premit aspera li
Profuit inserto latices infundere cornu
Lenæos; ea visa salus morientibus una.
Mox erat hoc ipsum exitio, furiisque refec
Ardebant; ipsique suos, jam morte sub æg
(Di meliora piis, erroremque hostibus illu
Discissos nudis laniabant dentibus artus.
Ecce autem, duro fumans sub vomere, t
Concidit, et mixtum spumis vomit ore cru
Extremosque ciet gemitus. It tristis arato
Mærentem abjungens fraternâ morte juven
Atque opere in medio defixa relinquit arat
Non umbræ altorum nemorum, non mollia
Prata movere animum; non, qui per saxa
Purior electro, campum petit amnis: at in
Solvuntur latera, atque oculos stupor urguet
Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
Quid labor, aut benefacta juvant? quid terras
Invertisse gravis? atqui non Massica Bacch
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ;
Frondibus, et victu pascuntur simplicis he
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita

Flumina; nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.
Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæſitas ad ſacra boves Junonis, et uris
Inparibus ductos alta ad donaria currus.
Ergo ægre raſtris terram rimantur, et ipſis
Unguibus infodiunt fruges, montisque per altos
Contentâ cervice trahunt ſtridentia plauſtra.
Non lupus inſidias explorat ovilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat; acrior illum
Cura domat: timidi damæ, cervique fugaces,
Nunc interque canes et circum tecta vagantur.
Jam maris inmenſi prolem, et genus omne natantum,
Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
Proluit: inſolitæ fugiunt in flumina phocæ.
Interit et, curvis fruſtra defenſa latebris,
Vipera, et adtoniti ſquamis adſtantibus hydri.
Ipſis eſt aër avibus non æquus; et illæ
Præcipites altâ vitam ſub nube relinquunt.
Præterea jam nec mutari pabula refert,
Quæſitæque nocent artes: ceſſere magiſtri,
Phillyrides Chiron Amythaoniusque Melampus.
Sævit, et, in lucem Stygiis emiſſa tenebris,
Pallida Tiſiphone Morbos agit ante, Metumque;
Inque dies avidum ſurgens caput altius effert.
Balatu pecorum, et crebris mugitibus, amnes
Arentesque ſonant ripæ, collesque ſupini.
Jamque catervatim dat ſtragem, atque aggerat ipſis

In ſtabulis turpi dilapſa cadavera tabo:
Donec humo tegere, ac foveis abſcondere diſcunt.
Nam neque erat coriis uſus; nec viſcera quisquam
Aut undis abolere poteſt, aut vincere flammâ;
Ne tondere quidem, morbo illuvieque pereſa,
Vellera, nec telas poſſunt adtingere putris.
Verum etiam, inviſos ſi quis tentarat amictus,
Ardentes papulæ, atque inmundus olentia ſudor
Membra ſequebatur; nec longo deinde moranti
Tempore contactos artus ſacer ignis edebat.

P. VIRGILII MARONIS

GEORGICON

LIBER QUARTUS.

GEORGICON IV.

PROTENUS aërii mellis cœleſtia dona
Exſequar: hanc etiam, Mæcenas, adſpice partem.
Admiranda tibi levium ſpectacula rerum,
Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
Mores, et ſtudia, et populos, et prœlia dicam.
In tenui labor; at tenuis non gloria, ſi quem
Numina læva ſinunt, auditque vocatus Apollo.
  Principio, ſedes apibus ſtatioque petenda,
Quo neque ſit ventis aditus, (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oves hædique petulci
Floribus inſultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, et ſurgentis adterat herbas.
Abſint et picti ſqualentia terga lacerti

Pinguibus a ſtabulis, meropesque, aliæque volucres,
Et manibus Procne pectus ſignata cruentis.
Omnia nam late vaſtant, ipſasque volantis
Ore ferunt dulcem nidis inmitibus eſcam.
At liquidi fontes et ſtagna virentia muſco
Adſint, et tenuis, fugiens per gramina, rivus;
Palmaque veſtibulum, aut ingens oleaſter, inumbret:
Ut, quum prima novi ducent examina reges
Vere ſuo, ludetque favis emiſſa juventus,
Vicina invitet decedere ripa calori;
Obviaque hoſpitiis teneat frondentibus arbos.
In medium, ſeu ſtabit iners, ſeu profluet, humor,
Tranſverſas ſalices et grandia conjice ſaxa;
Pontibus ut crebris poſſint conſiſtere, et alas
Pandere ad æſtivum ſolem, ſi forte morantis
Sparſerit, aut præceps Neptuno inmerſerit Eurus.
Hæc circum caſiæ virides, et olentia late
Serpylla, et graviter ſpirantis copia thymbræ
Floreat, inriguumque bibant violaria fontem.
Ipſa autem, ſeu corticibus tibi ſuta cavatis,
Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
Anguſtos habeant aditus; nam frigore mella
Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit:
Utraque vis apibus pariter metuenda; neque illæ
Nequidquam in tectis certatim tenuia cerâ
Spiramenta linunt, fucoque et floribus oras
Explent, conlectumque hæc ipſa ad munera gluten

: visco et Phrygiæ servant pice lentius Idæ.
epe etiam effossis, si vera est fama, latebris
ıb terrâ fovere larem, penitusque repertæ
umicibusque cavis exesæque arboris antro.
'u tamen e levi rimosa cubilia limo
Ingue fovens circum, et raras super injice frondis.
Ieu propius tectis taxum sine; neve rubentis
Ire foco cancros; altæ neu crede paludi,
.ut ubi odor cœni gravis, aut ubi concava pulsu
axa sonant, vocisque offensa resultat imago.
Quod superest, ubi pulsam hiemem Sol aureus egit
ub terras, cœlumque æstivâ luce reclusit,
læ continuo saltus silvasque peragrant,
urpureosque metunt flores, et flumina libant
umma leves: hinc, nescio quâ dulcedine lætæ,
rogeniem nidosque fovent; hinc arte recentis
xcudunt ceras, et mella tenacia fingunt.
Iinc, ubi jam emissum caveis ad sidera cœli
Iare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
bscuramque trahi vento mirabere nubem,
ontemplator; aquas dulcis, et frondea semper
ecta petunt. Huc tu jussos adsperge sapores,
rita melisphylla, et cerinthæ ignobile gramen;
innitusque cie, et Matris quate cymbala circum:
ısæ consident medicatis sedibus; ipsæ
ıtima more suo sese in cunabula condent.
Sin autem ad pugnam exierint, (nam sæpe duobus

Regibus inceſſit magno diſcordia motu,
Continuoque animos volgi, et trepidantia bello
Corda, licet longe præſciſcere: namque morantis
Martius ille æris rauci canor increpat, et vox
Auditur, fractos ſonitus imitata tubarum;
Tum trepidæ inter ſe coëunt, pennisque coruſcant,
Spiculaque exacuunt roſtris, aptantque lacertos,
Et circa regem, atque ipſa ad prætoria, denſæ
Miſcentur, magnisque vocant clamoribus hoſtem)
Ergo, ubi ver nactæ ſudum camposque patentis,
Erumpunt portis; concurritur æthere in alto;
Fit ſonitus; magnum mixtæ glomerantur in orbem,
Præcipitesque cadunt. Non denſior aëre grando,
Nec de concuſſâ tantum pluit ilice glandis.
Ipſi per medias acies, inſignibus alis,
Ingentis animos anguſto in pectore verſant;
Uſque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos,
Aut hos verſa fugâ victor dare terga ſubegit.
Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta,
Pulveris exigui jactu conpreſſa, quieſcent.
Verum, ubi ductores acie revocaveris ambo,
Deterior qui viſus, eum, ne prodigus obſit,
Dede neci; melior vacuâ ſine regnet in aulâ.
Alter erit maculis, auro ſqualentibus, ardens;
Nam duo ſunt genera: hic melior, inſignis et ore,
Et rutilis clarus ſquamis; ille horridus alter
Deſidiâ, latamque trahens inglorius alvum.
Ut binæ regum facies, ita corpora plebis:

Namque aliæ turpes horrent; ceu, pulvere ab alto
Quum venit, et ficco terram fpuit ore viator
Aridus: elucent aliæ, et fulgore corufcant,
Ardentes auro et paribus lita corpora guttis.
Hæc potior fuboles: hinc cœli tempore certo
Dulcia mella premes; nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, et durum Bacchi domitura faporem.
At, quum incerta volant cœloque examina ludunt,
Contemnuntque favos, et frigida tecta relinquunt;
Inftabilis animos ludo prohibebis inani:
Nec magnus prohibere labor; tu regibus alas
Eripe: non illis quisquam cunctantibus altum
Ire iter, aut caftris audebit vellere figna.
Invitent croceis halantes floribus horti,
Et, cuftos furum atque avium, cum falce falignâ
Hellefpontiaci fervet tutela Priapi.
Ipfe, thymum pinosque ferens de montibus altis,
Tecta ferat late circum, cui talia curæ;
Ipfe labore manum duro terat; ipfe feracis
Figat humo plantas, et amicos inriget imbris.
Atque equidem, extremo ni jam fub fine laborum
Vela traham, et terris feftinem advertere proram;
Forfitan et, pinguis hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique rofaria Pæfti;
Quoque modo potis gauderent intuba rivis,
Et virides apio ripæ; tortusque per herbam

Crefceret in ventrem cucumis; nec fera comantem
Narciffum, aut flexi tacuiffem vimen acanthi,
Pallentisque ederas, et amantis litora myrtos.
Namque fub Œbaliæ memini me turribus altis,
Qua niger humectat flaventia culta Galæfus,
Corycium vidiffe fenem, cui pauca relicti
Jugera ruris erant; nec fertilis illa juvencis,
Nec pecori opportuna feges, nec commoda Baccho.
Hic rarum tamen in dumis olus, albaque circum
Lilia, verbenasque premens, vefcumque papaver,
Regum æquabat opes animis; ferâque revertens
Nocte domum dapibus menfas onerabat inemtis.
Primus vere rofam, atque auctumno carpere poma;
Et, quum triftis hiems etiamnum frigore faxa
Rumperet, et glacies curfus frenaret aquarum,
Ille comam mollis jam tondebat hyacinthi,
Æftatem increpitans feram zephyrosque morantis.
Ergo apibus fetis idem, atque examine multo,
Primus abundare, et fpumantia cogere preffis
Mella favis: illi tiliæ, atque uberrima pinus:
Quotque in flore novo pomis fe fertilis arbos
Induerat, totidem auctumno matura tenebat.
Ille etiam feras in verfum diftulit ulmos,
Eduramque pirum, et fpinos jam pruna ferentis,
Jamque miniftrantem platanum potantibus umbras.
Verum hæc ipfe equidem, fpatiis exclufus iniquis,
Prætereo, atque aliis poft me memoranda relinquo.
Nunc age, naturas apibus quas Juppiter ipfe

ddidit, expediam; pro quâ mercede, canoros
uretum fonitus crepitantiaque æra fecutæ,
iᴄtæo cœli regem pavere fub antro.
ɔlæ communis gnatos, confortia tecta
Irbis, habent; magnisque agitant fub legibus æ-
vum;
t patriam folæ, et certos novere Penatis;
'enturæque hiemis memores æftate laborem
xperiuntur, et in medium quæfita reponunt.
Namque aliæ victu invigilant, et fœdere pacto
xercentur agris: pars intra fæpta domorum
Varciffi lacrimam, et lentum de cortice gluten,
rima favis ponunt fundamina, deinde tenacis
ufpendunt ceras; aliæ, fpem gentis, adultos
ducunt fetus; aliæ puriffima mella
tipant, et liquido diftendunt nectare cellas.
unt, quibus ad portas cecidit cuftodia forti;
nque vicem fpeculantur aquas et nubila cœli;
ut onera excipiunt venientum, aut agmine facto
gnavum, fucos, pecus a præfepibus arcent:
'ervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
ac veluti, lentis Cyclopes fulmina maffis
luum properant, alii taurinis follibus auras
dcipiunt redduntque, alii ftridentia tinguunt
Æra lacu; gemit inpofitis incudibus Ætna:
lli inter fefe magnâ vi brachia tollunt
n numerum, verfantque tenaci forcipe ferrum:
Non aliter, fi parva licet conponere magnis,

Cecropias innatus apes amor urguet habendi,
Munere quamque ſuo. Grandævis oppida curæ,
Et munire favos, et dædala fingere tecta:
At feſſæ multâ referunt ſe nocte minores,
Crura thymo plenæ; paſcuntur et arbuta paſſim,
Et glaucas ſalices, caſiamque, crocumque rubentem,
Et pinguem tiliam, et ferrugineos hyacinthos.
Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
Mane ruunt portis; nuſquam mora: rurſus, eaſdem
Veſper ubi e paſtu tandem decedere campis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant;
Fit ſonitus, muſſantque oras et limina circum.
Poſt, ubi jam thalamis ſe conpoſuere, ſiletur
In noctem, feſſosque ſopor ſuus occupat artus.
Nec vero a ſtabulis, pluviâ inpendente, recedunt
Longius, aut credunt cœlo adventantibus Euris;
Sed circum tutæ ſub mœnibus urbis aquantur,
Excurſusque brevis tentant, et ſæpe lapillos,
Ut cymbæ inſtabiles fluctu jactante ſaburram,
Tollunt; his ſeſe per inania nubila librant.
Illum adeo placuiſſe apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes
In Venerem ſolvunt, aut fetus nixibus edunt;
Verum ipſæ e foliis natos et ſuavibus herbis
Ore legunt; ipſæ regem parvosque Quirites
Sufficiunt: aulasque, et cerea regna, refingunt.
Sæpe etiam duris errando in cotibus alas

divere, ultroque animam fub fafce dedere;
tus amor florum, et generandi gloria mellis!
o, ipfas quamvis angufti terminus ævi
ipiat, neque enim plus feptuma ducitur æftas,
genus inmortale tamen, multosque per annos
Fortuna domûs, et avi numerantur avorum.
ræterea, regem non fic Ægyptos, et ingens
lia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydafpes,
ervant. Rege incolumi, mens omnibus una eft;
iffo, rupere fidem, conftructaque mella
ipuere ipfæ, et crates folvere favorum.
operum cuftos; illum admirantur, et omnes
cumftant fremitu denfo, ftipantque frequentes;
fæpe adtollunt humeris, et corpora bello
ectant, pulchramque petunt per volnera mortem.
lis quidam fignis, atque hæc exempla fecuti,
apibus partem divinæ mentis, et hauftus
herios, dixere: Deum namque ire per omnis
rasque, tractusque maris, cœlumque profundum.
ic pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
emque fibi tenuis nafcentem arceffere vitas
licet: huc reddi deinde, ac refoluta referri,
inia; nec morti effe locum; fed viva volare
eris in numerum, atque alto fuccedere cœlo.
i quando fedem auguftam, fervataque mella
efauris, relines; prius hauftu fparfus aquarum,
e fove fumosque manu prætende fequacis.

Bis gravidos cogunt fetus, duo tempora messis;
Taygete simul os terris ostendit honestum
Plias, et Oceani spretos pede repulit amnis;
Aut eadem sidus fugiens ubi Piscis aquosi
Tristior hibernas cœlo descendit in undas.
Illis ira modum supra est, læsæque venenum
Morsibus inspirant, et spicula cæca relinquunt
Adfixæ venis, animasque in volnere ponunt.
Sin duram metues hiemem, parcesque futuro,
Contusosque animos et res miserabere fractas;
At suffire thymo, cerasque recidere inanis,
Quis dubitet? nam sæpe favos ignotus adedit
Stellio; et lucifugis congesta cubilia blattis;
Inmunisque sedens aliena ad pabula fucus,
Aut asper crabro inparibus se inmiscuit armis;
Aut dirum, tineæ, genus; aut invisa Minervæ
Laxos in foribus suspendit aranea casses.
Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapsi sarcire ruinas,
Conplebuntque foros, et floribus horrea texent.
Si vero, quoniam casus apibus quoque nostros
Vita tulit, tristi languebunt corpora morbo;
Quod jam non dubiis poteris cognoscere signis:
(Continuo est ægris alius color; horrida vultum
Deformat macies; tum corpora luce carentum
Exportant tectis, et tristia funera ducunt;
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in ædibus, omnes

Ignavæque fame, et contracto frigore pigræ.
Tum ſonus auditur gravior, tractimque ſuſurrant;
Frigidus ut quondam ſilvis inmurmurat Auſter,
Ut mare ſollicitum ſtridit refluentibus undis,
Æſtuat ut clauſis rapidus fornacibus ignis)
Hic jam galbaneos ſuadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus ultro,
Hortantem, et feſſas ad pabula nota vocantem.
Proderit et tunſum gallæ admiſcere ſaporem,
Arentisque roſas, aut igni pinguia multo
Defruta, vel pſythiâ paſſos de vite racemos,
Cecropiumque thymum, et grave olentia centaurea.
Eſt etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolæ: facilis quærentibus herba;
Namque uno ingentem tollit de ceſpite ſilvam,
Aureus ipſe; ſed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ;
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ;
Aſper in ore ſapor; tonſis in vallibus illum
Paſtores et curva legunt prope flumina Mellæ.
Hujus odorato radices incoque Baccho,
Pabulaque in foribus plenis adpone caniſtris.
Sed, ſi quem proles ſubito defecerit omnis,
Nec, genus unde novæ ſtirpis revocetur, habebit;
Tempus et Arcadii memoranda inventa magiſtri
Pandere, quoque modo cæſis jam ſæpe juvencis
Inſincerus apes tulerit cruor: altius omnem
Expediam, primâ repetens ab origine, famam.

Nam quâ Pellæi gens fortunata Canopi
Adcolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur ſua rura faſelis;
Quâque pharetratæ vicinia Perſidis urguet,
Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora
Uſque coloratis amnis devexus ab Indis,
Ut viridem Ægyptum nigrâ fecundet arenâ;
Omnis in hac certam regio jacit arte ſalutem.
Exiguus primum, atque ipſos contractus ad ı
Eligitur locus: hunc anguſtique imbrice tecti
Parietibusque premunt artis, et quatuor addu
Quatuor a ventis, obliquâ luce feneſtras.
Tum vitulus, bimâ curvans jam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, et ſpiritus or
Multa reluctanti, obſuitur; plagisque peremt
Tunſa per integram ſolvuntur viſcera pellem.
Sic poſitum in clauſo linquunt, et ramea coſti
Subjiciunt fragmenta, thymum, caſiasque rece
Hoc geritur, Zephyris primum inpellentibus u
Ante novis rubeant quam prata coloribus, ant
Garrula quam tignis nidum ſuſpendat hirund
Interea, teneris tepefactus in oſſibus humor
Æſtuat, et viſenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo, mox et ſtridentia penn
Miſcentur, tenuemque magis magis aëra carp
Donec, ut æſtivis effuſus nubibus imber,
Erupere; aut ut, nervo pulſante, ſagittæ,
Prima leves ineunt ſi quando prœlia Parthi.

uis Deus hanc, Musæ, quis nobis extudit artem?
e nova ingressus hominum experientia cepit?
astor Aristæus fugiens Peneïa Tempe,
issis, ut fama, apibus morboque fameque,
lis ad extremi sacrum caput adstitit amnis,
lta querens, atque hac adfatus voce parentem:
ter, Cyrene mater, quæ gurgitis hujus
ı tenes, quid me præclarâ stirpe deorum,
modo, quem perhibes, pater est Thymbræus Apollo,
isum fatis genuisti? aut quo tibi nostri
sus amor? quid me cœlum sperare jubebas?
! etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem,
em mihi vix frugum et pecudum custodia sollers
mia tentanti extuderat, te matre relinquo.
in age, et ipsa manu felicis erue silvas;
stabulis inimicum ignem, atque interfice messis;
fata, et validam in vitis molire bipennem:
ıta meæ si te ceperunt tædia laudis.
At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
ısit: eam circum Milesia vellera Nymphæ
rpebant, hyali saturo fucata colore;
ymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllodoceque,
sariem effusæ nitidam per candida colla;
sæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
dippeque, et flava Lycorias; altera virgo,
tera tum primos Lucinæ experta labores;

Clioque, et Beroë ſoror, Oceanitides ambæ,
Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ;
Atque Ephyre, atque Opis, et Aſia Deïopea
Et tandem poſitis velox Arethuſa ſagittis.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Volcani, Martisque dolos et dulcia furta;
Aque Chao denſos divom numerabat amores
Carmine quo captæ dum fuſis mollia penſa
Devolvunt, iterum maternas inpulit auris
Luctus Ariſtæi, vitreisque ſedilibus omnes
Obſtupuere; ſed ante alias Arethuſa ſorores
Proſpiciens, ſummâ flavum caput extulit un
Et procul, O gemitu non fruſtra exterrita ta
Cyrene ſoror! ipſe tibi, tua maxima cura,
Triſtis Ariſtæus Peneï patris ad undam
Stat lacrimans, et te crudelem nomine dicit.
Huic, percuſſa novâ mentem formidine, mat
Duc, age, duc ad nos: fas illi limina divom
Tangere, ait: ſimul alta jubet diſcedere late
Flumina, quâ juvenis greſſus inferret: at ill
Curvata in montis faciem, circumſtetit unda
Adcepitque ſinu vaſto, miſitque ſub amnem.
Jamque domum mirans genetricis, et humida r
Speluncisque lacus clauſos, lucosque ſonantis
Ibat; et, ingenti motu ſtupefactus aquarum,
Omnia ſub magnâ labentia flumina terrâ
Spectabat, diverſa locis; Phaſimque, Lycum
Et caput, unde altus primum ſe erumpit Eni

ter Tiberinus, et unde Aniena fluenta,
que ſonans Hypanis, Myſusque Caïcus,
na auratus taurino cornua voltu
s; quo non alius per pinguia culta
purpureum violentior effluit amnis.
iam eſt in thalami, pendentia pumice, tecta
um, et gnati fletus cognovit inanes
manibus liquidos dant ordine fontis
æ, tonſisque ferunt mantelia villis.
lis onerant menſas, et plena reponunt
Panchæis adoleſcunt ignibus aræ:
r, Cape Mæonii carcheſia Bacchi;
libemus, ait. Simul ipſa precatur
nque patrem rerum, Nymphasque ſorores,
quæ ſilvas, centum quæ flumina, ſervant;
ido ardentem perfudit nectare Veſtam;
ma ad ſummum tecti ſubjecta reluxit.
uo firmans animum, ſic incipit ipſa:
Carpathio Neptuni gurgite vates,
s Proteus, magnum qui piſcibus æquor
bipedum curru metitur equorum.
c Emathiæ portus, patriamque reviſit
: hunc et Nymphæ veneramur, et ipſe
rus Nereus; novit namque omnia vates,
t, quæ fuerint, quæ mox ventura trahan-
;
ita Neptuno viſum eſt, inmania cujus
, et turpis paſcit ſub gurgite phocas.

Hic tibi, nate, prius vinclis capiundus, ut omnem
Expediat morbi caufam, eventusque fecundet.
Nam fine vi non ulla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes; vim duram et vincula capto
Tende: doli circum hæc demum frangentur inanes.
Ipfa ego te, medios quum fol adcenderit æftus,
Quum fitiunt herbæ, et pecori jam gratior umbra
eft,
In fecreta fenis ducam, quo feffus ab undis
Se recipit; facile ut fomno adgrediare jacentem.
Verum, ubi conreptum manibus vinclisque tenebis,
Tum variæ eludent fpecies atque ora ferarum:
Fiet enim fubito fus horridus, atraque tigris,
Squamofusque draco, et fulvâ cervice leæna;
Aut acrem flammæ fonitum dabit, atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapfus abibit.
Sed, quanto ille magis formas fe vertet in omnis,
Tanto, nate, magis contende tenacia vincla;
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeret quum lumina fomno.
Hæc ait, et liquidum ambrofiæ diffundit odo-
rem,
Quo totum nati corpus perduxit; at illi
Dulcis conpofitis fpiravit crinibus aura,
Atque habilis membris venit vigor. Eft fpecus
ingens
Exefi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur inque finus fcindit fefe unda reductos;

Deprenſis olim ſtatio tutiſſima nautis:
Intus ſe vaſti Proteus tegit objice ſaxi.
Hic juvenem in latebris, averſum a lumine, Nympha
Conlocat: ipſa procul, nebulis obſcura, reſiſtit.
Jam rabidus torrens ſitientis Sirius Indos
Ardebat cœlo, et medium Sol igneus orbem
Hauſerat; arebant herbæ, et cava flumina ſiccis
Faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
Quum Proteus, conſueta petens e fluctibus antra,
Ibat; eum vaſti circum gens humida ponti
Exſultans rorem late diſperſit amarum.
Sternunt ſe ſomno diverſæ in litore phocæ:
Ipſe, velut ſtabuli cuſtos in montibus olim,
Veſper ubi e paſtu vitulos ad tecta reducit,
Auditisque lupos acuunt balatibus agni,
Conſidit ſcopulo medius, numerumque recenſet.
Cujus Ariſtæo quoniam eſt oblata facultas,
Vix defeſſa ſenem paſſus conponere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
Occupat. Ille, ſuæ contra non inmemor artis,
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem.
Verum, ubi nulla fugam reperit pellacia, victus
In ſeſe redit, atque hominis tandem ore locutus:
Nam quis te, juvenum confidentiſſime, noſtras
Juſſit adire domus? quidve hinc petis? inquit. At ille:

Scis, Proteu, ſcis ipſe; neque eſt te fallere quidquam;
Sed tu deſine velle. Deûm præcepta ſecuti
Venimus, hinc lapſis quæſitum oracula rebus.
Tantum effatus. Ad hæc vates vi denique multâ
Ardentis oculos intorſit lumine glauco,
Et, graviter frendens, ſic fatis ora reſolvit:
Non te nullius exercent numinis iræ:
Magna luis conmiſſa: tibi has miſerabilis Orpheus
Haud quâquam ob meritum pœnas, ni fata reſiſtant,
Suſcitat; et raptâ graviter pro conjuge ſævit.
Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps,
Inmanem ante pedes hydrum moritura puella,
Servantem ripas, altâ non vidit in herbâ.
At chorus æqualis Dryadum clamore ſupremos
Inplerunt montis; flerunt Rhodopeïæ arces,
Altaque Pangæa, et Rheſi Mavortia tellus,
Atque Getæ, atque Hebrus, et Actias Orithyia.
Ipſe, cavâ ſolans ægrum teſtudine amorem,
Te, dulcis conjunx, te ſolo in litore ſecum,
Te, veniente die, te, decedente canebat.
Tænarias etiam fauces, alta oſtia Ditis,
Et caligantem nigrâ formidine lucum
Ingreſſus, Manisque adiit, Regemque tremendum,
Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda.
At, cantu conmotæ, Erebi de ſedibus imis
Umbræ ibant tenues, ſimulacraque luce carentum:

uam multa in foliis avium ſe millia condunt,
eſper ubi aut hibernus agit de montibus imber:
latres, atque viri, defunctaque corpora vitâ
lagnanimûm heroum, pueri, innuptæque puellæ,
npoſitique rogis juvenes ante ora parentum;
luos circum limus niger, et deformis arundo
ocyti, tardâque palus inamabilis undâ
ldligat, et novies Styx interfuſa coërcet.
luin ipſæ ſtupuere domus atque intima Leti
artara, cæruleosque inplexæ crinibus anguis
umenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
ltque Ixionii flendo rota conſtitit orbis.
Jamque, pedem referens, caſus evaſerat omnis,
edditaque Eurydice ſuperas veniebat ad auras,
one ſequens; namque hanc dederat Proſerpina legem;
luum ſubita incautum dementia cepit amantem;
Ignoſcenda quidem, ſcirent ſi ignoſcere Manes)
eſtitit, Eurydicenque ſuam jam luce ſub ipſâ
nmemor, heu! victusque animi, reſpexit. Ibi omnis
ffuſus labor, atque inmitis rupta tyranni
œdera, terque fragor ſtagni eſt auditus Averni.
lla, Quis et me, inquit, miſeram, et te perdidit, Orpheu,
luis tantus furor? En! iterum crudelia retro
ata vocant, conditque natantia lumina ſomnus.
amque vale! Feror ingenti circumdata nocte,

Invalidasque tibi tendens, heu! non tua, palmas.
Dixit, et ex oculis ſubito, ceu fumus in auras
Conmixtus tenuis, fugit diverſa; neque illum,
Prenſantem nequidquam umbras, et multa volentem
Dicere, præterea vidit; nec portitor Orci
Amplius objectam paſſus tranſire paludem.
Quid faceret? quo ſe, raptâ bis conjuge, ferret?
Quo fletu Manis, quâ Numina voce, moveret?
Illa quidem Stygiâ nabat jam frigida cymbâ:
Septem illum totos perhibent ex ordine menſis,
Rupe ſub aëriâ, deſerti ad Strymonis undam,
Fleviſſe, et gelidis hæc evolviſſe ſub aſtris,
Mulcentem tigris, et agentem carmine quercus.
Qualis populeâ mærens Philomela ſub umbrâ
Amiſſos queritur fetus; quos durus arator
Obſervans nido inplumis detraxit: at illa
Flet noctem, ramoque ſedens miſerabile carmen
Integrat, et mæſtis late loca queſtibus inplet.
Nulla Venus, non ulli animum flexere Hymenæi:
Solus Hyperboreas glacies, Tanaimque nivalem,
Arvaque Rhipæis numquam viduata pruinis,
Luſtrabat, raptam Eurydicen atque inrita Ditis
Dona querens: ſpretæ Ciconum quo munere matres,
Inter ſacra deûm, nocturnique orgia Bacchi,
Diſcerptum latos juvenem ſparſere per agros.
Tum quoque, marmoreâ caput a cervice revolſum

urgite quum medio portans Œagrius Hebrus
olveret, Eurydicen vox ipſa, et frigida lingua,
h miſeram Eurydicen! animâ fugiente vocabat;
urydicen toto referebant flumine ripæ.
Hæc Proteus; et ſe jactu dedit æquor in altum:
uâque dedit, ſpumantem undam ſub vertice torſit.
t non Cyrene: namque ultro adfata timentem:
Nate, licet triſtis animo deponere curas.
æc omnis morbi cauſſa; hinc miſerabile Nymphæ,
um quibus illa choros lucis agitabat in altis,
xitium miſere apibus: tu munera ſupplex
ende petens pacem, et faciles venerare Napæas;
amque dabunt veniam votis, irasque remittent.
ed, modus orandi qui ſit, prius ordine dicam.
uatuor eximios præſtanti corpore tauros,
ui tibi nunc viridis depaſcunt ſumma Lycæi,
elige, et intactâ totidem cervice juvencas.
uatuor his aras alta ad delubra dearum
onſtitue, et ſacrum jugulis demitte cruorem;
orporaque ipſa boum frondoſo deſere luco.
oſt, ubi nona ſuos Aurora oſtenderit ortus,
nferias Orphei, Lethæa papavera, mittes;
lacatam Eurydicen vitulâ venerabere cæſâ,
t nigram mactabis ovem, lucumque reviſes.
Haud mora; continuo matris præcepta faceſſit:
d delubra venit; monſtratas excitat aras;
uatuor eximios præſtanti corpore tauros
ucit, et intactâ totidem cervice juvencas.

Poſt, ubi nona ſuos Aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei mittit, lucumque reviſit.
Hic vero, ſubitum ac dictu mirabile monſtrum!
Adſpiciunt liquefacta boum per viſcera toto
Stridere apes utero, et ruptis effervere coſtis;
Inmenſasque trahi nubes; jamque arbore ſummâ
Confluere, et lentis uvam demittere ramis.

Hæc ſuper arvorum cultu pecorumque canebam
Et ſuper arboribus; Cæſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphraten bello, victorque volentis
Per populos dat jura, viamque adfectat Olympo.
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis otî;
Carmina qui luſi paſtorum, audaxque juventâ,
Tityre, te patulæ cecini ſub tegmine fagi.

P. VIRGILII MARONIS
CULEX.
AD OCTAVIUM.

ιmus, Octavi, gracili modulante Thaliâ;
e, ut araneoli, tenuem formavimus orſum.
nus: hæc propter Culicis ſint carmina dicta.
is ut hiſtoriæ per ludum conſonet ordo
iæ, ducam voces: licet invidus adſit.
quis erit culpare jocos, Muſamque, paratus;
ere vel Culicis levior, famâque, feretur.
ius graviore ſono tibi Muſa loquetur
a: dabunt cum ſecuros mihi tempora fructus:
bi digna tuo poliantur carmina ſenſu.
onæ, magnique decus Jovis, aurea proles,
us, erit noſtri princeps et carminis auctor,
inente lyrâ fautor: ſive educat illum
Chimæreo Xanthus perfuſa liquore,
emus Aſteriæ, ſeu quâ Parnaſſia rupes
atque hinc patulâ præpandit cornua fronte,

Caſtaliæque ſonans liquido pede labitur unda.
Quare, Pierii laticis decus, ite, ſorores
Naïdes, et celebrate deum plaudente choreâ.
Et tibi, ſancta Pales, ad quam ventura recurrit
Agreſtum bona cura, ſequi ſit cura tenentis
Aërios nemorum tractus, ſilvasque virentes:
Te cultrice vagus ſaltus feror inter, et antra.
At tu, cui meritis oritur fiducia chartis,
Octavi venerande, meis adlabere cœptis,
Sancte puer: tibi namque canit non pagina bellum,
Phlegra Giganteo ſparſa eſt quo ſanguine tellus;
Nec Centaureos Lapithas conpellit in enſis;
Urit Erichthonias Oriens non ignibus arces;
Non perfoſſus Athos, nec magno vincula Ponto
Jacta, meo quærent jam ſera volumine famam;
Non Helleſpontus pedibus pulſatus equorum,
Græcia cum timuit venientis undique Perſas:
Mollia ſed tenui percurrere carmina verſu,
Viribus apta ſuis, Phœbo et duce ludere, gaudet.
Et tu, ſancte puer, venerabilis, et tibi certet
Gloria perpetuum lucis manſura per ævum;
Et tibi ſede piâ maneat locus, et tibi ſoſpes
Debita felicis memoretur vita per annos,
Grata bonis lucens. Sed nos ad cœpta feramur.
Igneus Oeteas jam ſol penetrarat in arcis,
Candidaque aurato quatiebat lumina curru;
Crinibus et roſeis tenebras Aurora fugarat:
Propulit ut ſtabulis ad pabula læta capellas

tor, et excelſi montis juga ſumma petivit,
cida quâ patulos velabant gramina collis.
n ſilvis, dumisque, vagæ; jam vallibus abdunt
rpora; jamque, omni celeres e parte vagantes,
upea deſertæ perrepunt ad cava rupis.
ndentur tenero viridantia germina morſu,
dula projectis carpuntur et arbuta ramis,
nſaque virgultis avide labruſca petuntur.
c, ſuſpenſa, rapit carpente cacumina morſu
l ſalicis lentæ, vel quæ nova naſcitur alnus:
c teneras fruticum ſentes rimatur: at illa
ninet in rivi præſtantis marginis undam.
) bona paſtoris! ſi quis non pauperis uſum
nte prius doctâ faſtidiat, et probet illic
nia, luxuriæ pretiis, incognita curis,
æ lacerant avidas inimico pectore mentes.
non Aſſyrio fuerint bis lauta colore,
talicis opibus data vellera; ſi nitor auri
) laqueare domûs animum non tangit avarum;
turæque decus, lapidum nec fulgor in ullâ
gnitus utilitate manet; nec pocula gratum
onis referent Bœtique toreuma; nec Indi
nchea bacca maris pretio eſt: at pectore puro
pe ſuper tenero proſternit gramine corpus;
rida cum tellus, gemmantis picta per herbas,
re novat dulci diſtincta coloribus arva:
que illum, calamo lætum recinente paluſtri,
aque invidiâ degentem, ac fraude, remotâ,

Pollentemque ſibi, viridi cum palmite ludens
Tmolia pampineo ſubter coma velat amictu.
Illi ſunt vaccæ, et rorantes lacte capellæ,
Et nemus, et fecunda Pales, et vallibus imis
Semper opaca, novis manantia fontibus, antra.
Quis magis optato queat eſſe beatior ævo,
Quam qui mente procul purâ, ſenſuque probando,
Non avidas agnovit opes; non triſtia bella,
Nec funeſta timet validæ certamina claſſis;
Non, ſpoliis dum ſancta deûm fulgentibus ornet
Templa, vel evectus finem tranſcendat habendi,
Adverſum ſævis ultro caput hoſtibus offert.
Illi falce deus colitur, non arte, politus;
Ille colit lucos; illi Panchaïa tura,
Floribus agreſtes herbæ variantibus, adſunt;
Illi dulcis adeſt requies, et pura voluptas,
Libera vindicibus curis: huc inminet, omnis
Dirigit huc ſenſus, hæc cura eſt ſubdita cordi,
Quolibet ut requie victu contentus abundet,
Jucundoque liget languentia corpora ſomno.
O pecudes! o Panes! et o lætiſſima Tempe
Frondis Hamadryadum! quarum non divite cultu
Æmulus Aſcræo paſtor ſibi quiſque poëtæ
Securam placido traducit pectore vitam.

Talibus in ſtudiis baculo dum nixus apricas
Paſtor agit curas, et dum non arte canorâ
Conpactâ ſolitum modulatur arundine carmen;
Tendit inevectus radios Hyperionis ardor,

ucidaque æthereo ponit diſcrimina mundo,
)uâ jacit Oceanum flammas in utrumque rapaces.
Et jam conpellente vagæ paſtore capellæ
ma ſuſurrantis repebant ad vada lymphæ,
)uæ ſubter viridem reſidebant cærula muſcum.
[am medias operum partis evectus erat Sol,
Cum denſas paſtor pecudes cogebat in umbras;
Et procul adſpexit luco reſidere virenti,
Delia diva, tuo: quo quondam, victa furore,
Venit Nyctelium fugiens Cadmeïs Agave,
Infandas ſcelerata manus e cæde cruentâ:
Quæ, gelidis bacchata jugis, requievit in antro,
Poſterius pœnam gnati de morte datûra.
Hic etiam viridi ludentes Panes in herbâ,
Et Satyri, Dryadesque choros egere puellæ,
Naïadum in cœtu. Tantum non Orpheus Hebrum
Reſtantem tenuit ripis, ſilvasque, canendo,
Quantum te pernox remorantem, diva, chorea,
Multa tibi læto fundentes gaudia vultu;
Ipſa loci natura domum reſonante ſuſurro
Quîs dabat, et dulci feſſas refovebat in umbrâ.
Nam primum pronâ ſurgebant valle patentes
Aëriæ platanus; inter quas inpia lotos,
Inpia, quæ ſocios Ithaci mærentis abegit,
Hoſpita dum nimiâ tenuit dulcedine captos.
At, quibus, inſigni curru projectus equorum,
Ambuſtus Phaëthon luctu mutaverat artus,
Heliades, teneris inplexæ brachia truncis,

Candida fundebant lentis velamina ramis:
Posterius, cui Demophoon æterna reliquit
Perfidiam lamentandi mala, perfida multis:
Quam comitabantur, fatalia carmina, quercus:
Quercus ante datæ, Cereris quam semina, vitæ:
Illas Triptolemi mutavit sulcus aristis:
Hic, magnum Argoæ navi decus, edita pinus
Proceras decorat silvas, hirsuta per artus;
Adpetit aëriis conjungere montibus astra
Ilicis et nigræ species, et mœsta cupressus;
Umbrosæque manent fagus, ederæque ligantes
Brachia, fraternos plangat ne populus ictus;
Ipsæque excedunt ad summa cacumina lentæ,
Pinguntque aureolos viridi pallore corymbos:
Quîs aderat veteris myrtus non nescia fati.
At volucres patulis residentes dulcia ramis
Carmina per varios edunt resonantia cantus.
His suberat, gelidis manans e fontibus, unda;
Quæ levibus placidum rivis sonat orta liquorem:
Et, quamquam geminas avium vox obstrepit auris,
Hinc querulæ referunt voces, quîs, nantia limo,
Corpora lympha fovet: sonitus alit aëris Echo:
Argutis et culta fremunt ardore cicadis.
At circa passim fessæ cubuere capellæ,
Excelsisque super dumis; quos, leniter adflans,
Aura susurrantis possit confundere venti.
Pastor, ut ad fontem densâ requievit in umbrâ,
Mitem concepit, projectus membra, soporem,

Anxius insidiis nullis; sed, lentus in herbis,
Securo pressos somno mandaverat artus.
Stratus humi dulcem capiebat corde quietem;
Ni Fors incertos jussisset ducere casus.
Nam, solitum volvens ad tempus tractibus isdem,
Inmanis, vario maculatus corpore, serpens,
Mersus ut in limo magnos subsideret æstus,
Obvia vibranti carpens gravis aëra linguâ,
Squamosos latis torquebat motibus orbis.
Tollebant auræ venientis ad omnia visus.
Jam magis atque magis, corpus revolubile volvens,
Adtollit nitidis pectus fulgoribus, et se
Sublimi cervice rapit: cui crista, superne
Edita, purpureo lucens maculatur amictu,
Adspectuque micant flammantia lumina torvo.
Metabat late circum loca; cum videt ingens
Adversum recubare ducem gregis. Acrior instat
Lumina diffundens intendere, et obvia torvo
Sæpius adripiens infringere, quod sua quisquam
Ad vada venisset: naturæ conparat arma:
Ardet mente, furit stridoribus, intonat ore;
Flexibus eversis torquetur corporis orbis;
Manant sanguineæ per tractus undique guttæ;
Spiritus et rumpit fauces. Quo cuncta parante,
Parvulus hunc prior humoris conterret alumnus,
Et mortem vitare monet per acumina. Namque,
Quà diducta genas pingebant lumina gemmis,
Hac senioris erat naturæ pupula telo

Icta levi. Tum profiluit furibundus, et illum
Obtritum morti mifit: cui diffitus omnis
Spiritus exceffit fenfus. Tum, torva tenentem
Lumina, refpexit ferpentem comminus: inde
Inpiger, exanimis, vix conpos mente, refugit,
Et validum dextrâ truncum detraxit ab orno:
Qui cafus fociaret opem, numenve deorum.
Namque illi dederitne viam cafusve, deusve,
Prodere fit dubium: voluit fed vincere tales.
Horrida fquamofi volventia membra draconis,
Atque reluctantis, crebris fœdeque petentis
Ictibus, offa ferit, cingunt quâ tempora criftæ:
Et, quod erat tardus, fomni languore remoto,
Nefcius adfpiciens, timor obcæcaverat artus:
Hoc minus inplicuit dirâ formidine mentem.
Quem poftquam vidit cæfum languefcere, fedit.
Jam quatit et bijuges oriens Erebo cit equos Nox,
Et piger aurato procedit Vefper ab Œtâ;
Cum, grege conpulfo, paftor, duplicantibus umbris,
Vadit, et in feffos requiem dare conparat artus:
Cujus ut intravit levior per corpora fomnus,
Languidaque effufo requierunt membra fopore;
Effigies ad eum Culicis devenit, et illi,
Triftis ab eventu, cecinit convicia mortis.
Inquit: Quid meritus, ad quæ delatus, acerbas
Cogor adire vices? tua dum mihi carior ipfâ
Vita fuit vitâ, rapior per inania ventis.
Tu lentus refoves jucundâ membra quiete,

Ereptus tetris e cladibus; et mea Manes
Viſcera Lethæas cogunt transnare per undas:
Præda Charontis agor. Video ut, flagrantia tædis,
Lumina conlucent infernis horrida templis;
Obvia Tiſiphone, ſerpentibus undique comta,
It flammis; et ſæva quatit mihi verbera Pœna;
Cerberus et diris flagrat latratibus ora,
Anguibus hinc atque hinc horrent cui colla reflexis,
Sanguineumque micant ardorem luminis orbes.
Heu! quid ab officio digreſſa eſt gratia, cum te
Reſtitui ſuperis, leti jam limine ab ipſo?
Præmia ſunt pietatis ubi? pietatis honores
In vanas abiere vices; et rure receſſit
Juſtitia, et prior illa Fides: inſtantia vici
Alterius, ſine reſpectu mea fata relinquens.
Ad pariles agor eventus; fit pœna merenti;
Pœna ſit exitium; modo ſit dum grata voluntas!
Exiſtat par officium! Feror avia carpens,
Avia Cimmerios inter diſtantia lucos;
Quem circa triſtes denſentur in omnia pœnæ.
Nam vinctus ſedet inmanis ſerpentibus Otos,
Devinctum mæſtus procul adſpiciens Ephialten,
Conati cum ſint quondam reſcindere mundum;
Et Tityos, Latona, tuæ memor anxius iræ,
Inplacabilis ira nimis! jacet alitis eſca.
Terreor ah! tantis inſiſtere, terreor umbris,
Ad Stygias revocatus aquas. Vix ultimus amni
Reſtat, nectareas divûm qui prodidit eſcas,

Vos manet Heroüm contra manus: hic et uterque
Æacides: Peleus namque et Telamonia virtus
Per ſecura patris lætantur numina, quorum
Connubiis Venus et Virtus injunxit honorem.
Hunc rapuit ſerva; aſt illum Nereïs amavit.
Aſſidet hac juvenis, ſociat quem gloria, fortis,
Acer, inexcuſſus, referens a navibus ignis
Argolicis Phrygios, torvâ feritate repulſos.
O quis non referat talis divortia belli,
Quæ Trojæ videre viri, videreque Graii!
Teucria cum magno manaret ſanguine tellus,
Et Simois, Xanthique liquor; Sigeaque præter
Litora cum Troas, ſævi ducis, Hectoris irâ
Videre in claſſis, inimicâ mente, Pelaſgas
Vulnera, tela, neces, ignis, inferre paratos.
Ipſa jugis namque Ida potens feritatis, et ipſa
Æqua faces altrix cupidis præbebat alumnis,
Omnis ut in cineres Rhœteï litoris ora
Claſſibus ambuſtis, flammâ ſuperante, daretur.
Hinc erat oppoſitus contra Telamonius heros,
Objectoque dabat clipeo certamina; et illinc
Hector erat, Trojæ ſummum decus: acer uterque,
Fulminibus cœlo veluti fragor editus alto;
Ignibus hic telisque ſuper, ſi claſſibus Argos
Eripiat reditus: ille ut Vulcania ferro
Vulnera protectis depellere navibus inſtet.
Hoc erat Æacides alter lætatus honore:
Dardaniæque alter fuſo quod ſanguine campis

Hectoreo victor lustravit corpore Trojam.
Rursus acerba fremunt, Paris hunc quod letat, et
hujus
Alma dolis Ithaci virtus quod concidit icta.
Huic gerit aversos proles Laërtia vultus;
Et, jam Strymonii Rhesi victorque Dolonis,
Pallade jam lætatur ovans; rursusque tremiscit
Jam Ciconas, jam jamque horret Læstrygonas atrox.
Illum Scylla rapax, canibus subcincta Molossis,
Ætnæusque Cyclops; illum Zanclæa Charybdis,
Pallentesque lacus, et squalida Tartara, terrent.
Hic et, Tantalei generis decus, amplus Atrides,
Assidet, Argivûm lumen; quo flamma regente
Doris Erichthonias prostravit funditus arces.
Reddidit heu! gravius pœnas tibi Troja ruenti;
Hellespontiacis abiturus reddidit undis.
Illa vices hominum testata est copia quondam,
Ne quisquam, propriæ fortunæ munere dives,
Iret inevectus cœlum super; omne propinquo
Frangitur invidiæ telo decus. Ibat in altum
Vis Argea, petens patriam, ditataque prædâ
Arcis Erichthoniæ: comes huic erat aura secunda
Per placidum cursu pelagus: Nereïs ad undas
Signa dabat, pars inflexis super acta carinis:
Cum, seu cœlesti fato, seu sideris ortu,
Undique mutatur cœli nitor; omnia ventis,
Omnia turbinibus, sunt anxia. Jam maris unda
Sideribus certat consurgere; jamque superne

Conruere et Sol ipſe, et ſidera cuncta minantur;
Ac venit in terras cœli fragor. Hic, modo læta,
Copia nunc miſeris circumdatur anxia fatis,
Inmoriturque ſuper fluctus, et ſaxa Capharei,
Euboicas et per cautes, Ægæaque late
Litora: cum Phrygiæ paſſim vaga præda peremtæ
Fluctuat omnis in æquoreo jam naufraga tractu.
Hic alii ſidunt, pariles virtutis honore,
Heroës, mediisque ſiti ſunt ſedibus omnes;
Omnis Roma decus magni quos ſuſcipit orbis.
Hic Fabii, Deciique; hic eſt et Horatia virtus;
Hic et fama vetus numquam moritura Camilli;
Curtius et, mediis quem quondam ſedibus urbis
Devotum tellus conſumſit gurgitis hauſtu:
Mucius et prudens ardorem corpore paſſus
Legitime, ceſſit cui fracta potentia Regis.
Hic Curius, claræ ſocius virtutis, et ille
Flaminius, devota dedit qui corpora famæ.
Jure igitur talis ſedes pietatis honorat.
Illic Scipiadæque duces; devota triumphis
Mœnia quos rapidos Libycæ Carthaginis horrent.
Illi laude ſuâ vigeant; ego Ditis opacos
Cogor adire lacus, viduos a lumine Phœbi;
Et vaſtum Phlegethonta pati: quo, maxime Minos,
Conſcelerata piâ diſcernis ſingula ſede.
Ergo jam cauſſam mortis, jam dicere vitæ,
Verberibus ſævo cogunt ab judice Pœnæ;
Cum mihi tu ſis cauſſa mali, nec conſcius adſis,

Sed tolerabilibus curis haec inmemor audis:
Quae tamen ut vanis dimittens omnia ventis,
Digredior, nunquam rediturus; tu cole fontis,
Et viridis nemorum silvas, et pascua, laetus:
Et mea diffusas rapiantur dicta per auras.
Dixit; et extremâ tristis cum voce recessit.
  Hunc ubi sollicitum dimisit inertia vitae,
Interius graditur mentem aeger, nec tulit ultra,
Sensibus infusum, Culicis de morte dolorem.
Quantumcumque sibi vires tribuere seniles,
Quis tamen infestum pugnans devicerat hostem,
Rivum propter aquae, viridi sub fronde latentem
Conformare locum capit inpiger: hunc et in orbem
Destinat, ac ferri capulum repetivit in usum,
Gramineam ut viridi foderet de cespite terram.
Jam memor inceptum peragens sibi cura laborem
Congestum cumulavit opus, atque aggere multo
Telluris tumulus formatum crevit in orbem:
Quem circum lapidem, laevi de marmore formans,
Conserit, assiduae curae memor. Hic et acanthus,
Et rosa purpureo crescit rubicunda colore,
Et violae genus omne hic est, et Spartica myrtus,
Atque Hyacinthus; et hic Cilici crocus editus arvo;
Laurus item Phoebi surgens decus; hic rhododaph-
ne,
Liliaque, et roris non avia cura marini,
Herbaque turis opes priscis imitata Sabina,
Chrysanthusque, ederaeque nitor, pallente corymbo,

Et Bocchus Libyæ regis memor; hic Amaran
Bupthalmusque virens, et ſemper florida pim
Non illinc Narciſſus abeſt, cui gloria formæ
Igne Cupidineo proprios exarſit in artus;
Et quoscumque novant vernantia tempora flo
His tumulus ſuper inſeritur: tum fronte loca
Elogium, tacitâ format quod litera voce:
  Parve Culex, pecudum cuſtos tibi tale mere
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

P. VIRGILII MARONIS

CIRIS.

Etsi me, vario jactatum laudis amore,
Irritaque expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius suavis exspirans hortulus auras
Florentis viridi Sophiæ conplectitur umbrâ;
Num mea quæret eo dignum sibi quærere carmen?
Longe aliud studium, atque alios adcincta labores,
Altius ad magni subtendit sidera mundi,
Et placitum paucis ausa est adscendere collem:
Non tamen absistam cœptum detexere munus:
In quo jure meas utinam requiescere Musas,
Et leviter blandum liceat deponere morem.
Quod si mirificum proferre valent genus omnes
Mirificum sæcli, modo sit tibi velle libido;
Si me jam summâ Sapientia poneret arce,
Quatuor antiquis quæ heredibus est data consors:
Unde hominum errores longe lateque per orbem
Despicere, atque humilis possem contemnere curas:
Non ego te talem venerarer munere tali;

Non equidem; quamvis interdum ludere nobis,
Et gracilem molli liceat pede claudere verſum:
Sed magno intexens, ſi fas eſt dicere, peplo,
Qualis Erichtheis olim portatur Athenis,
Debita cum caſtæ ſolvuntur vota Minervæ,
Tardaque confecto redeunt Quinquennia luſtro;
Cum levis alterno Zephyrus concrebuit Euro,
Et prono gravidum provexit pondere currum.
Felix ille dies, felix et dicitur annus;
Felices, qui talem annum videre, diemque.
Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnæ:
Magna Giganteis ornantur pepla tropæis;
Horrida ſanguineo pinguntur prælia cocco;
Additur, auratâ dejectus cuſpide, Typho,
Qui prius, Oſſæis conſternens æthera ſaxis,
Emathio celſum duplicabat vertice Olympum.
Tale deæ velum ſollemni in tempore portant.
 Tali te vellem, juvenem doctiſſime, ritu
Purpureos inter Soles, et candida Lunæ
Sidera, cæruleis orbem pulſantia bigis,
Naturæ rerum magnis intexere chartis:
Æternum Sophiæ conjunctum carmine nomen
Noſtra tuum ſenibus loqueretur pagina ſæclis.
Sed, quoniam ad tantas nunc primum naſcimur artes;
Nunc primum teneros firmamus robore nervos;
Hæc tamen interea, quæ poſſumus, in quibus ævi
Prima rudimenta et primos exegimus annos,

ıcipe dona, meo multum vigilata labore,
: præmiſſa tuis non magna exordia rebus:
ıpia prodigiis ut quondam exterruit amplis
:ylla, novosque avium, ſublimis in aëre, cœtus
iderit; et, tenui conſcendens ſidera pennâ,
æruleis ſua tecta ſupervolitaverit alis;
lanc pro purpureo pœnam ſcelerata capillo,
roque patris ſolvens exciſâ funditus urbe.
Conplures illam, et magni, Meſſalla, poëtæ
Nam verum fateamur; amat Polyhymnia verum)
onge aliâ perhibent mutatam membra figurâ;
cyllæum monſtra in ſaxum converſa vocari.
llam eſſe, ærumnis quam ſæpe legamus Ulyxi,
'andida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris,
ulichias vexaſſe ratis, et gurgite in alto
'eprenſos nautas canibus laceraſſe marinis.
d neque Mæoniæ hæc patiuntur credere chartæ,
ec malus iſtorum dubiis erroribus auctor.
amque alias alii vulgo finxere puellas,
uæ Colophoniaco Scyllæ dicantur Homero.
ſi ſeu Lamie mater ſit, ſive Cratæis,
ve illam monſtro genuit Perſea biformi,
ve eſt neutra parens: atque hoc in carmine toto
guinis eſt vitium, et Veneris deſcripta libido;
ve etiam eſt jactis ſpeciem mutata venenis,
felix virgo: quid enim conmiſerat illa?
ſe Pater, nudam ſævâ conplexus arenâ,
njugium caræ violaverat Amphitrites:

At tamen exegit longo poſt tempore pœnas;
Ut, cum cura ſui veheretur conjugis alto,
Ipſa trucem multo miſceret ſanguine pontum.
Seu vero, ut perhibent, formâ cum vinceret omnis,
Et cupidos quæſtu paſſim popularet amantes;
Piſcibus, et canibus rabidis, vallata repente,
Horribiles circum vidit ſe ſiſtere formas.
Heu quoties mirata novos expalluit artus!
Ipſa ſuos quoties heu pertimuit latratus!
Auſa quod eſt mulier numen fraudare deorum,
Et dictam Veneri votorum avertere prædam:
Quam, mala multiplici juvenum quod ſæpta catervâ
Dixerat, atque animo meretrix jactata ferarum,
Infamem tali merito rumore fuiſſe,
Docta Palæphatiâ teſtatur voce papyrus.
Quidquid, et ut quisquis tali de clade locutus,
Omnia ſint: potius liceat noteſcere Cirin;
Atque unam ex multis Scyllam non eſſe puellis.
Quare, quæ, cantus meditanti mittere certos,
Magna mihi cupido tribuiſtis præmia, divæ
Pierides; quarum caſtos altaria poſtes
Munere ſæpe meo inficiunt, foribusque hyacinthi
Deponunt flores, aut ſuave rubens narciſſus,
Aut crocus, alternâ conjungens lilia calthâ,
Sparſaque liminibus floret roſa; nunc age, divæ,
Præcipue noſtro nunc adſpirate labori:

Atque novum æterno prætexite honore volumen.
Sunt Pandioniis vicinæ ſedibus urbes,
Actæos inter collis, et candida Theſei
Purpureis late ridentia litora conchis:
Quarum non ulli famâ concedere digna,
Stat Megara, Actæi quondam munita labore
Alcathoi, Phœbique; deus namque adfuit illi:
Unde etiam, citharæ voces imitatus acutas,
Sæpe lapis recrepat Cyllenia munera pulſus,
Et veterem ſonitu Phœbi teſtatur honorem.
Hanc urbem, ante alios qui tum florebat in armis,
Fecerat infeſtam, populator remige, Minos:
Hoſpitio quod ſe Niſi Polyidos avito,
Carpathium fugiens et flumina Cæratea,
Texerat. Hunc bello repetens Gortynius heros
Attica Cretæâ ſternebat rura ſagittâ.
Sed neque tunc cives, neque tunc rex ipſe veretur
Infeſto ad muros volitantis agmine turmas
Ducere, et indomitâ virtute retundere mentis:
Reſponſum quoniam ſatis eſt meminiſſe deorum.
Nam capite a ſummo regis, mirabile dictu!
Candida cæſaries; florebant tempora lauro;
At roſeus medio fulgebat vertice crinis:
Cujus quam ſervata diu natura fuiſſet,
Tam patriam incolumem Niſi, regnumque futurum,
Concordes ſtabili firmarunt numine Parcæ.
Ergo omnis caro reſidebat cura capillo;

Aurea sollemni comtum quoque fibula ritu
Mopsopio tereti nectebat dente cicadæ.
Nec vero hæc vobis custodia vana fuisset,
Nec fuerat; nisi Scylla, novo conrepta furore,
Scylla, patris miseri patriæque inventa sepulcrum,
O nimium cupidis si non inhiasset ocellis!
Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
Iratum potuit, quem nec pater, atque avus idem
Jupiter: ille etiam Pœnos domitare leones,
Et validas docuit vires mansuescere tigris;
Ille etiam divos, homines; sed dicere magnum est.
Idem tum tristes acuebat parvulus iras
Junonis magnæ, cujus perjuria divæ
Olim se meminisse diu perjura puellæ
Non ulli liceat. Violaverat inscia sedem,
Dum sacris operata deæ lascivit, et extra
Procedit longe matrum comitumque catervam,
Suspensam gaudens in corpore ludere vestem,
Et tumidos agitante sinus Aquilone relaxans.
Nec dum etiam castos agitaverat ignis honores,
Nec dum, sollemni lymphâ perfusa, sacerdos
Pallentis foliis caput exornarat olivæ:
Cum labsa e manibus fugit pila, cumque relabsa
Procurrit virgo: quo utinam ne prodita ludo
Auratam gracili solvisset corpore pallam!
Omnia, quæ retinere gradum, cursumque morari
Possent, o tecum vellem tua semper haberes!
Non umquam violata manu sacraria divæ,

infelix nequidquam jura piaſſes.
ıs nocuiſſe tibi perjuria credat,
ia eſt: timuit fratri te oſtendere Juno.
ille deus, cui ſemper ad ulciſcendum
r ex omni verborum injuria dicto,
lgenti depromens tela pharetrâ,
nium tereti, nimium Tirynthia viſu,
in tenerâ defixerat omnia mente.
ul ac venis hauſit ſitientibus ignem,
ım penitus concepit in oſſa furorem;
ut gelidis Ciconum Biſtonis in oris,
rbarico Cybeles antiſtita buxo,
irgo totâ bacchatur in urbe:
ace Idæo fragrantes tincta capillos,
non teneris pedibus Sicyonia ſervans,
ɔo retinens baccata monilia collo.
illi incerto trepidant veſtigia curſu,
it patrios adſcendere perdita muros;
e facit cauſſam ſe viſere turres.
ım, triſtis volvens in nocte querelas,
ɔx altis cœli ſpeculatur amorem;
ɔ proſpectat crebris lucentia flammis,
lum novit; carum nec reſpicit aurum:
ıta ſonant tenui pſalteria chordâ;
yco molles plauduntur pectine telæ.
ı ore rubor: ubi enim rubor, obſtat amori.
, ubi nulla malis reperit ſolatia tantis,
mque videt labi per viſcera mortem;

Quo vocat ire dolor, ſubigunt quo tendere fata,
Fertur; et horribili præceps inpellitur œſtro:
Ut patris, ah demens! crinem de vertice ferret
Furtim, atque arguto detonſum mitteret hoſti:
Namque hæc conditio miſeræ proponitur una.
Sive ille ignorans: quis non bonus omnia malit
Credere, quam tanto ſcelere damnare puellam?
Heu tamen infelix (quid enim inprudentia pro-
deſt?)
Niſe pater! cui, direptâ crudeliter urbe,
Vix erit una ſuper ſedes in turribus altis,
Feſſus ubi exſtructo poſſis conſidere nido.
Tu quoque, avis, moriere: dabit tibi filia pœnas.
Gaudete, o celeres! ſubnixæ nubibus altis,
Quæ mare, quæ virides ſilvas, lucosque ſonantes,
Incolitis; gaudete, vagæ blandæque volucres;
Vosque adeo, humani mutatæ corporis artus,
Vos o! crudeli fatorum lege, puellæ
Dauliades, gaudete; venit, cariſſima vobis,
Cognatos augens reges, numerumque ſuorum,
Ciris, et ipſe pater: vos, o! pulcherrima quondam
Corpora, cæruleas prævertite in æthera nubes,
Quâ novus ad ſuperûm ſedes Haliæetus, et quâ
Candida conceſſos adſcendat Ciris honores.

Jamque adeo dulci devinctus lumina ſomno
Niſus erat; vigilumque procul cuſtodia primis
Excubias foribus ſtudio jactabat inani:
Cum furtim tacito deſcendens Scylla cubili

Auribus adrectis nocturna ſilentia tentat:
Et preſſis tenuem ſingultibus aëra captat.
Tum, ſuſpenſa levans digitis veſtigia primis,
Egreditur; ferroque manus armata bidenti
Evolat: at demptæ ſubitâ in formidine vires.
Cæruleas ſua furta prius teſtatur ad umbras.
Nam, quâ ſe ad patrium tendebat ſemita limen,
Veſtibulo in thalami paulum remoratur; et altum
Suſpicit ad culti nictantia ſidera mundi,
Non adcepta piis promittens munera divis.
Quam ſimul, Ogygii Phœnicis filia, Carme
Surgere ſenſit anus; ſonitum nam fecerat illi
Marmoreo æratus ſtridens in limine cardo;
Corripit extemplo feſſam languore puellam:
Et ſimul, o nobis ſacrum caput, inquit, alumna!
Non tibi nequidquam viridis per viſcera pallor
Ægrotas tenui ſuffudit ſanguine venas;
Nec levis, hoc faceres (neque enim pote) cura ſubegit:
Haud fallor, quod te potius Rhamnuſia fallit.
Nam quâ te cauſſâ nec dulcis pocula Bacchi,
Nec gravidos Cereris dicam contingere fetus?
Quâ cauſſâ ad patrium ſolam vigilare cubile,
Tempore quo feſſas mortalia pectora curas,
Quo rapidos etiam requieſcunt flumina curſus?
Dic age nunc miſeræ ſaltem, quid ſæpe petenti
Iurabas nihil eſſe mihi, cum mæſta parentis
Formoſos circum virgo morerere capillos?

Quod ſi alio quovis animo jactaris amore;
Nam te jactari, non eſt Amethuſia noſtri
Tam rudis, ut nullo poſſim cognoſcere ſign
Si conceſſus amor noto te macerat igne:
Per tibi Dictynnæ præſentia numina juro,
Prima deûm quæ te mihi dulcem donat alu
Omnia me potius digna atque indigna labo
Millia viſuram, quam te tam triſtibus iſtis
Sordibus, et ſcoriâ patiar tabeſcere tali.
Hæc loquitur; mollique ut ſe velavit amict
Frigidulam injectâ circumdat veſte puellam
Quæ prius in tenui ſteterat ſuccincta crocot
Dulcia deinde genis rorantibus oſcula figen
Perſequitur miſeræ cauſſas exquirere tabis.
Nec tamen ante ullas patitur ſibi reddere v
Marmoreum tremebunda pedem quam retuli
Illa autem, Quid nunc me, inquit, nutricu

Sed mediâ ex acie, mediis ex hoftibus. Heu! heu!
Quid dicam? quove ipfa malum hoc exordiar ore?
Dicam equidem: quoniam quid tu tibi dicere, nutrix,
Non finis; extremum hoc munus morientis habeto.
Ille, vides, noftris qui mœnibus adfidet hoftis,
Quem pater ipfe deûm fceptri donavit honore,
Cui Parcæ tribuere nec ullo volnere lædi:
Dicendum eft, fruftra circumvehor omnia verbis,
Ille mea, ille idem oppugnat præcordia Minos.
Quod te per divûm crebros obteftor amores,
Perque tuum memoris hauftum mihi pectus alumnæ,
Ut me, fi fervare potes, ne perdere malis.
Sin autem optatæ fpes eft incifa falutis;
Ne mihi, quam merui, invideas, nutricula, mortem.
Nam nifi te nobis malus, o! malus, optima Carme,
Ante hunc confpectum cafusve, deusve, tuliffet;
Aut ferro hoc (aperit ferrum quod vefte latebat)
Purpureum patris demfiffem vertice crinem,
Aut mihi præfenti peperiffem volnere letum.
Vix hæc ediderat, cum, clade exterrita trifti,
Intonfos multo deturpat pulvere crinis,
Et graviter queftu Carme conplorat anili:
O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos!
O iterum noftræ Minos inimice fenectæ!
Semper et, aut olim nata, o te propter eundem,
Aut amor infanæ luctum portavit alumnæ!

Tene ego, tam longe capta atque avecta, nequiv
Tam grave servitium, tam duros passa labores,
Effugere, ut sistam exitium crudele meorum?
Jam jam nec nobis ea, quae senioribus, ullum
Copia vivendi vitae genus. Ut quid ego amens,
Te ereptâ, o Britomarti! meae spes una salutis,
Te, Britomarti, diem potui producere vitae?
Atque utinam celeri ne tantum grata Dianae
Venatus esses virgo sectata virorum,
Cnossia neu Partho contendens spicula cornu
Dictaeas ageres ad gramina nota capellas:
Nunquam, tam obnixe fugiens Minoïs amores,
Praeceps aëriis speculâ de montibus isses;
Unde alii fugisse ferunt, et numina Aphaeae
Virginis adsignant: alii, quo notior esses,
Dictynnam dixere tuo de nomine Lunam.
Sint haec vera velim: mihi certe, gnata, peristi
Numquam ego te summo volitantem in vert
montis
Hyrcanos inter comites agmenque ferarum
Conspiciam, nec te redeuntem amplexa tenebo.
Verum haec tum nobis gravia atque indigna fue
Tum, mea alumna, tui cum spes integra maner
Et vox ista meas non dum violaverat aures.
Tene etiam Fortuna mihi crudelis ademit?
Tene, o! sola meae vivendi caussa senectae?
Saepe, tuo dulci nequidquam capta sopore,
Cum premeret natura, mori me velle negavi,

Ut tibi Corycio glomerarem flammea luto.
Quo nunc me, infelix! aut quæ me numina servant?
An nescis, quâ lege patris de vertice summo
Edita candentis prætexat purpura canos?
Quæ tenui patriæ spes sit suspensa capillo?
Si nescis, aliquam possum sperare salutem;
Inscia quandoquidem scelus es conata nefandum.
Sin est, quod metuo; per me, mea alumna, tuumque
Expertum multis miseræ mihi rebus amorem,
Per me, et sacra precor per flumina Ilithyiæ,
Ne tantum in facinus tam molli mente sequaris.
Non ego te incepto, fieri quod non pote, conor
Flectere, amore; neque est cum dîs contendere nostrum:
Sed patris incolumi potius te nubere regno,
Atque aliquos tamen esse velis tibi, alumna, Penates.
Hoc unum, exilio docta atque experta, monebo.
Quod, si non aliâ poteris ratione parentem
Flectere: (sed poteris; quid enim non unica possis?)
Tunc potius tamen ipsa, pio cum jure licebit,
Cum facti caussam, tempusque doloris, habebis,
Tunc potius conata tua, atque incepta, referto:
Meque, deosque tibi comites, mea alumna, futuros
Polliceor: nihil est, quod texas ordine, longum.
His ubi sollicitos animi relevaverat æstus
Vocibus, et blandâ pectus spe vicerat ægrum;

Paullatim tremebunda genis obducere vestem
Virginis, et placidam tenebris captare quietem
Inverso bibulum restinguens lumen olivo,
Incipit; ad crebros insani pectoris ictus
Ferre manum, assiduis mulcens præcordia pal
Noctem illam sic mæsta super morientis alur
Frigidulos cubito subnixa pependit ocellos.
Postera lux ubi læta diem mortalibus almum,
Et gelido veniens mani quatiebat ab Œtâ;
Quem pavidæ alternis fugitant, optantque, puc
Hesperium vitant, optant ardescere Solem;
Præceptis paret virgo nutricis, et omnis
Undique conquirit nubendi sedula caussas.
Tentantur patriæ submissis vocibus aures,
Laudanturque bonæ pacis bona; multus inept
Virginis insolito sermo novus errat in ore.
Nunc tremere instantis belli certamina dicit,
Communemque timere deum; nunc regis am
(Namque ipso verita est orbari mæsta parente)
Cum Jove communis qui quondam habuere n
tes;
Nunc etiam conficta dolo mendacia turpi
Invenit, et divûm terret formidine civis;
Nunc alia ex aliis, nec desunt, omina quærit.
Quin etiam castos ausa est conrumpere vates:
Ut, cum cæsa pio cecidisset victima ferro,
Essent, qui generum Minoa auctoribus extis
Jungere, et ancipites suaderent tollere pugnas

rix, patulâ conponens fulfura teftâ,
n, cafiamque, herbas incendit olentis;
ovena ligat triplici diverfa colore
in gremium mecum, inquit, defpue virgo,
er, virgo: numero deus inpare gaudet.
i geminat magno Stygialia facra,
: Idæis anibus, nec cognita Graiis:
myclæo fpargens altaria thallo,
ciacis animum defigere votis.
ubi nulla movet ftabilem fallacia Nifum,
unt homines, nec poffunt flectere divi;
: in parvo fiducia crine cavendi!
l inceptum fociam fe adjungit alumnæ,
mque parat rurfus tondere capillum,
go quod jam captat fuccurrere amori:
us illa tamen revehi, quod mœnia cref-
,
et cineri patria eft jucunda fepulto.
u capiti Scylla eft inimica paterno.
ia Sidonio florens fucciditur oftro.
itur Megara, et divûm refponfa probantur.
fpenfa novo ritu de navibus altis,
cæruleum trahitur Nifeïa virgo.
s illam Nymphæ mirantur in undis;
pater Oceanus, et candida Tethys,
is fecum rapiens Galatea forores;
, junctis magnum quæ pifcibus æquor
bipedum curru metitur equorum,

Leucothee, parvusque deâ cum matre Palæmon.
Illi etiam, alternas ſortiti vivere luces,
Cara Jovis ſoboles, magnum Jovis incrementum,
Tyndaridæ niveos mirantur virginis artus.
Has adeo voces, atque hæc lamenta, per auras
Fluctibus in mediis queſtu volvebat inani,
Ad cœlum infelix ardentia lumina tollens,
Lumina; nam teneras arcebant vincula palmas:
Supprimite, o paullum turbati flamina venti!
Dum queror; et divos, quamquam nil teſtibus illis
Profeci, extremâ moriens tamen adloquor horâ.
Vos ego, vos adeo, venti teſtabor, et auræ,
Vos o! Mantinâ ſi qui de gente venitis,
Cernitis: illa ego ſum, cognato ſanguine vobis,
Scylla; quod ah! ſalvâ liceat te dicere Procne;
Illa ego ſum Niſi pollentis filia quondam:
Certatim ex omni petiit quam Græcia regno,
Quâ curvus terras amplectitur Helleſpontus:
Illa ego ſum, Minos, ſacrato fœdere conjunx
Dicta tibi: tamen hæc, et ſi non adcipis, audis.
Vinctane tam magni tranabo gurgitis undas?
Vincta tot aſſiduas pendebo ex ordine luces?
Non equidem me alio poſſim contendere dignam
Supplicio: quod ſic patriam, caroſque Penates,
Hoſtibus inmitique addixi ignara tyranno.
Verum eſto. Hæc, Minos, illos ſcelerata putavi,
Si noſtra ante aliquis nudaſſet fœdera caſus,
Facturos, quorum, direptis mœnibus urbis,

O ego crudelis! flammâ delubra petivi:
Te vero victore, prius vel ſidera curſus
Mutatura ſuos, quam te mihi talia captæ
Facturum metui. Jam jam ſcelus omnia vincit.
Tene ego plus patrio dilexi perdita regno?
Tene ego? nec mirum, vultu decepta puella,
Ut vidi, ut perii! ut me malus abſtulit error!
Non equidem ex iſto ſperavi corpore poſſe
Tale malum naſci: formâ, vel ſidere, fallor.
Non me deliciis conmovit regia, dives
Coralio fragili, atque electro lacrimoſo:
Non me florentes æquali corpore Nymphæ;
Non metus incenſam potuit retinere deorum.
Omnia vincit amor: quid enim non vinceret ille?
Non mihi jam pingui ſudabunt tempora myrrhâ,
Pronuba nec caſtos adcendet pinus odores,
Nec Libys Aſſyrio ſternetur lectulus oſtro:
Magna queror; nec et, illa quidem communis alumna
Omnibus, injectâ tellus tumulabit arenâ.
Mene inter comites, ancillarumque catervas
Mene alias inter, famularum munere fungi,
Conjugis atque tuæ, quæcumque erit illa, beatæ
Non licuit gravidos penſo devolvere fuſos?
At belli ſaltem captivam lege necaſſes.
Jam feſſæ tandem fugiunt de corpore vires,
Et caput inflexâ lentum cervice recumbit
Marmoreâ; adductiſque labaſcunt brachia nodis.

Æquoreæ peſtes, inmania corpora Ponti,
Undique conveniunt; et, glauco in gurgite circ
Verbere caudarum, atque oris minitantur hiat
Jam tandem caſus hominum, jam reſpice, Mi
Sit ſatis hoc, tantum ſolam vidiſſe malorum:
Vel fato fuerit nobis hæc debita peſtis,
Vel caſu incerto, meritâ vel denique culpâ:
Omnia nam potius, quam te læſiſſe, putabo.
Labitur interea, reſoluta ab litore, claſſis;
Magna repentino ſinuantur lintea Coro;
Flectitur in viridi remus ſale; languida feſſæ
Virginis in curſu moritur querimonia longo.
Deſerit, anguſtis incluſum faucibus, Iſthmon,
Cypſelidæ magni florentia regna Corinthi:
Præterit abruptas Scironis protinus arcis,
Infeſtumque ſuis diræ teſtudinis exit
Spelæum, multoque cruentas hoſpite cautes.
Jamque adeo tutum longe Piræea cernit,
Et notas ſecum, heu fruſtra! reſpectat Athen
Jam procul e fluctu Minoïa reſpicit arva,
Florentisque videt jam Cycladas, hinc Stropha
que;
Hinc ſinus, hinc ſtatio contra patet Hermione
Linquitur ante alias longe gratiſſima Delos
Nereïdum matri, et Neptuno Ægæo.
Proſpicit, incinctam ſpumanti litore, Cythnon
Marmoreamque Paron, viridemque adlapſa D
ſam,

inamque fimul, fementiferamque Seriphum,
ur, et incertis jactatur ad omnia ventis:
iba velut, magnas fequitur cum parvula claffis,
et hiberno bacchatur in æquore turbo.
ec tale decus formæ vexavit, et ægros
tulit, et miferos mutavit virginis artus,
uleo pollens conjunx Neptunia regno.
tamen externam fquamis veftire puellam,
osque inter teneram conmittere pifcis.
ftatuit. Nimium eft avidum pecus Amphitrites.
is potius fublimem fuftulit alis,
ut in terris facti de nomine Ciris,
Amyclæo formofior anfere Ledæ.
velut in niveo teneræ cum primitus ovo
ies animantis et internodia membris
fecta novo fluitant concreta calore;
quido Scyllæ circumfufum æquore corpus
feri incertis etiam nunc partibus artus
que mutabant, atque undique mutabantur.
honos primum, et multis optata labella,
tulæ frontis fpecies, concrefcere in unum
re, et gracili mentum producere roftro.
quâ fe medium capitis difcrimen agebat,
repente, velut patrios imitatus honores,
eam concuffit apex in vertice criftam.
nollis varios intexens pluma colores,
moreum volucri veftivit tegmine corpus,

Lentaque perpetuas fuderunt brachia pennas.
Inde alias partis, minioque infecta rubenti
Crura, novâ macies obduxit squalida pelli,
Et pedibus teneris ungues confixit acutos.
Et tamen hoc demum miseræ succurrere pacto
Vix fuerat placidâ Neptuni conjuge dignum.
Numquam illam posthac oculi videre suorum
Purpureas flavo retinentem vertice vittas;
Non thalamus Tyrio fragrans adcepit amomo,
Nullæ illam sedes: quid jam cum sedibus illi?
Quæ simul ut sese cano de gurgite velox
Cum sonitu ad cœlum stridentibus extulit alis,
Et multum late dispersit in æquore rorem;
Infelix virgo, nequidquam a morte recepta,
Incultum solis in rupibus exigit ævum,
Rupibus, et scopulis, et litoribus desertis.
Nec tamen hoc iterum pœnâ sine: namque deûm rex,
Omnia qui imperio terrarum millia versat,
Conmotus talem ad superos volitare puellam,
Cum pater extinctus cæcâ sub nocte lateret,
Illi pro pietate suâ (nam sæpe tepenti
Sanguine taurorum supplex resperserat aras,
Sæpe deûm largo decorarat munere sedes)
Reddidit optatam, mutato corpore, vitam;
Fecit et in terris Haliæetus ales ut esset:
Quippe aquilis semper gaudet deus ille coruscus.
Huic vero miseræ, quoniam damnata deorum

Judicio, gnatique, et conjugis ante fuiſſet,
Infeſti adpoſuitque odium crudele parentis.
Namque, ut in ætherio ſignorum munere præſtans,
Unum quem duplici ſtellatum ſidere vidi,
Scorpius alternis clarum fugat Oriona;
Sic inter ſeſe triſtis Haliæetus iras
Et Ciris memori ſervant ad ſæcula fato.
Quâcumque illa levem fugiens ſecat æthera pennis,
Ecce! inimicus, atrox, magno ſtridore, per auras
Inſequitur Niſus; quâ ſe fert Niſus ad auras,
Illa levem fugiens raptim ſecat æthera pennis.

P. VIRGILII MARONIS
CATALECTA.

I.

AD TUCCAM.

IA, Tucca, tibi venit; ſed ſæpe videre
n licet: occulitur limine clauſa viri.
ſæpe tibi, non venit adhuc mihi: namque
xcculitur, longe eſt, tangere quod nequeas.
it aut tibi; ſed jam jam mihi nuntius iſte
id prodeſt? illi dicito, quæ rediit.

II.

IN C. ANNIUM CIMBRUM RHETOREM.

ITHIORUM amator iſte verborum,
e rhetor! Namque quâtenus totus
dides tyrannus Atticæ febris,
allicum ſpinæ ipſemet male illiſit,
ınia, iſta verba miſcuit fratri.

III.

IN NOCTUINUM.

Socer, beate nec tibi nec alteri,
Generque Noctuine, putidum caput,
Tuone nunc puella talis, heu! tuo
Stupore pressa rus abibit? Hei mihi!
Ut ille versus usquequaque pertinet:
Gener socerque, perdidistis omnia.

IV.

IN EUNDEM.

Superbe Noctuine, putidum caput,
Datur tibi puella, quam petis, datur;
Datur, superbe Noctuine, quam petis.
Sed, o superbe Noctuine! non vides
Duas habere filias Atilium;
Duas, et hanc, et alteram, tibi dari.
Adeste nunc, adeste, ducit, ut decet,
Superbus ecce! Noctuinus herneam.
Thalassio! Thalassio! Thalassio!

V.

IN LUCIUM.

JACERE me, quod alta non poſſim, putas,
Ut ante, vectari freta;
Nec ferre durum frigus, æſtum nec pati,
Neque arma victoris ſequi.
Valent, valent mihi ira et antiquus furor,
Et lingua, quâ jam adſim tibi.
Et proſtitutæ turpe contubernium
Sororis. O quid me incitas?
Quid, impudice, et improbande Cæſari?
Sed furta dicantur tua,
Et heluato ſera patrimonio
In fratre parſimonia;
Vel acta puero cum viris convivia,
Udæque per ſomnum nates;
Et inſcio repente clamatum ſuper,
Thalaſſio! Thalaſſio!
Quid palluiſti, femina? an joci dolent?
An facta cognoſcis tua?
Non me vocabis pulchra per Cotyttia
Ad feriatos faſcinos:
Nec dein movere lumbos in crocotulam
Prenſis videbo altaribus;
Flavum prope et Thybrim te olentis nauticum
Vocare: ubi adpulſæ rates

Stant in vadis, cœno retentæ ſordido,
  Macrâque luctantes aquâ.
Neque in culinam, et uncta compitalia,
  Dapesque duces ſordidas:
Quibus repletus, ut ſalivoſis aquis
  Obeſam ad uxorem redis!
Et æſtuantes nocte ſolvis pantices,
  Olusque lambis ſaviis!
Nunc læde, nunc laceſſe, ſi quidquam vales;
  Et nomen adſcribo tuum.
Cinæde Luci, an te reliquerunt opes,
  Fameque genuini crepant?
Videbo habentem præter ignavos nihil
  Fratres, et iratum Jovem,
Sciſſumque ventrem, et hernioſi patrui
  Pedes inediâ turgidos.

VI.

AD VENEREM.

Si mihi ſuſceptum fuerit decurrere munus,
  O Paphon! o ſedes quæ colis Idalias!
Troïus Æneas Romana per oppida digno
  Jam tandem ut tecum carmine vectus eat:
Non ego ture modo, aut pictâ tua templa tab
  Ornabo, et puris ſerta feram manibus;
Corniger hos aries, humilis, et maxima taurus
  Victima, ſacratos tinguet honore focos:

rmoreusque tibi, dea, verſicoloribus alis,
n morem pictâ ſtabit Amor pharetrâ.
ſis, O Cytherea! tuus te Cæſar Olympo,
Et Surrentini litoris ora, vocat.

VII.

RELICTIS ALIIS STUDIIS PHILOSOPHIAM EPICUREAM AMPLECTITUR.

e hinc, inanes rhetorum manipli, ite,
flata rore non Achaïco turba.
vos, Sile, Albuti, Arquitique, Varroque,
holaſticorum natio, madens pingui;
: hinc, inanes, cymbalon juventutis;
ıque, o! mearum cura, Sexte, curarum,
ıle, Sabine; jam valete formoſi.
›s ad beatos vela mittimus portus,
ıgni petentes docta dicta Syronis,
tamque ab omni vindicabimus curâ.
: hinc, Camenæ, vos quoque limite ſævæ,
ılces Camenæ; nam, fatebimur verum,
ılces fuiſtis: et tamen meas chartas
:viſitote; ſed pudenter, et raro.

VIII.

DE SABINO, PARODIA CATULLIANA.

Sabinus ille, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe mulio celerrimus;
Neque ullius volantis impetum cisî
Nequiſſe præterire; ſive Mantuam
Opus foret volare, ſive Brixiam.
Et hoc negat Tryphonis æmuli domum
Negare nobilem, inſulamve Cæruli:
Ubi iſte, poſt Sabinus, ante Quinctio,
Bidente dicit adtotonſe forcipe
Comata colla, ne qua ſordidum, jugo
Premente, dura volnus ederet juba.
Cremona frigida, et lutoſa Gallia,
Tibi hæc fuiſſe, et eſſe, cognitiſſima
Ait Sabinus: ultimâ ex origine
Tuâ ſtetiſſe dicit in voragine,
Tuâ in palude depoſiſſe ſarcinas;
Et inde tot per orbitoſa millia
Jugum tuliſſe: læva, ſive dextera,
Strigare mula, ſive utrumque, cœperat.
Neque ulla vota ſemitalibus deis
Sibi eſſe facta, præter hoc noviſſimum,
Paterna lora, proximumque pectinem.
Sed hæc prius fuere; nunc eburneâ

Sedetque ſede, ſeque dedicat tibi,
Gemelle Caſtor, et gemelle Caſtoris.

IX.

AD VARIUM.

Si licet hoc ſine fraude, Vari dulciſſime, dicam;
Diſpeream, niſi me perdidit iſte putus.
Sin autem præcepta vetant me dicere; ſane,
Non dicam: ſed me perdidit iſte puer.

X.

AD VILLAM SYRONIS.

Villula, quæ Syronis eras, et pauper agelle,
Verum illi domino tu quoque divitiæ;
Me tibi, et hos unâ mecum, et quos ſemper amavi,
Si quid de patriâ triſtius audiero,
Conmendo; in primisque patrem: tu nunc eris illi,
Mantua quod fuerat, quodque Cremona, prius.

XI.

AD M. VALERIUM MESSALAM.

Pauca mihi, niveo ſed non incognita Phœbo,
Pauca mihi, doctæ, dicite, Pegaſides.

Victor adest, magni magnum decus ecce! triumphi,
Victor, quâ terræ, quâque patent maria;
Horrida barbaricæ portans insignia pugnæ,
Magnus ut Œnides, utque superbus Eryx.
Nec minus idcirco nostros expromere cantus
Maximus, et sanctos dignus inire choros.
Hoc itaque insuetis jactor magis, optime, curis;
Quid de te possim scribere, quidve tibi.
Namque, fatebor enim, quæ maxima deterrendi
Debuit, hortandi maxima caussa fuit.
Pauca tua in nostras venerunt carmina chartas,
Carmina cum linguâ, tum sale, Cecropia:
Carmina, quæ Pylium, sæclis adcepta futuris,
Carmina, quæ Pylium vincere digna senem.
Molliter hic viridi patulæ sub tegmine quercûs
Mœris pastores et Melibœus erant;
Dulcia jactantes alterno carmina versu,
Qualia Trinacriæ doctus amat juvenis.
Certatim ornabant omnes Heroïda divi;
Certatim divæ, munere quæque suo.
Felicem ante alias tanto scriptore puellam!
Altera non famâ dixerit esse prior:
Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset,
Quæ volucrem cursu vicerat Hippomenem;
Candida cycneo non edita Tyndaris ovo;
Non supero fulgens Cassiopea polo:
Non, defensa diu volucrum certamine equorum,
Optabant Graiæ quam, sibi quisque, manus;

æpe animam generi pro quâ pater inpius hausit;
Sæpe rubrò Eleïs sanguine fluxit humus:
Legia non Semele, non Inachis Acrisione,
Inmitti exspectans fulmine, et imbre, Jovem:
'ujus et ob raptum pulsi liquere Penates
Tarquinii patrios, filius atque pater;
lo, quo primum dominatus Roma superbos
Mutavit placidis tempore Consulibus:
Iulta, neque inmeritis, donavit præmia alumnis,
Præmia Messalis maxima Poplicolis.
am quid ego inmensi memorem studia ista laboris?
Horrida quid duræ tempora militiæ?
'astra foro solitos, urbi præponere castra,
Tam procul hoc nato, tam procul hac patriâ?
ımoderata pati nunc frigora, nuncque calores?
Stertere vel durâ posse super silice?
æpe trucem adverso perlabi sidere Pontum?
Sæpe mare audendo vincere, sæpe hiemem?
æpe etiam densos inmittere corpus in hostes;
Communem belli nec timuisse deum?
Nunc celeres Afros, perituraque millia gentis,
Aurea nunc rapidi flumina adire Tagi?
Nunc aliam ex aliâ bellando quærere gentem?
Vincere et Oceani finibus ulterius?
Non nostrum est, inquam, tantas adtingere laudes;
Quin ausim hoc etiam dicere, vix hominum est.
'psa, hæc ipsa ferent rerum monumenta per orbem;
Ipsa sibi egregium facta decus parient.

Ponimus, optatis plus jam procedimus
Hoc satis est; pingui nil mihi cum p

XII.

IN POMPEIUM MAGNUM, VEL IN MITHI

Adspice, quem valido subnixum glori
Altius et cœli sedibus extulerat;
Terrarum hic bello magnum concussera
Hic reges Asiæ fregerat, hic populos
Hic grave servitium tibi, jam tibi, Ron
Cetera namque viri cuspide conciderc
Cum subito, in medio rerum certamine
Conruit, e patriâ pulsus in exilium.
Tale deæ numen; tali mortalia nutu
Fallax, momento temporis, hora dec

Dispeream, si te fuerit mihi carior alter:
  Alter enim quis te dulcior esse potest?
Cui Venus ante alios, divi, divumque sorores,
  Cuncta, neque indigno, Musa, dedere bona;
Cuncta, quibus gaudet Phœbi chorus, ipseque Phœbus:
  Doctior o! quis te, Musa, fuisse potest?
O! quis te in terris loquitur jucundior uno?
  Clio tam certe candida non loquitur.
Quare illud satis est, si te permittis amari;
  Non, contra ut sit amor mutuus inde mihi.

XIV.

IN OCTAVII MORTEM.

Quis deus, Octavi, te nobis abstulit? an, quæ
  Dicunt, ah! nimio pocula dira mero?
Vobis si culpa est bilis: sua quemque sequuntur
  Fata; quod inmeriti crimen habent cyathi?
Scripta quidem tua nos multum mirabimur, et te
  Raptum, et Romanam flebimus historiam:
Sed tu nullus eris. Perversi, dicite, Manes,
  Hunc superesse patri quæ fuit invidia?

XV.

P. VIRGILII MARONIS.

**Fragmenta ex Epiſtolâ, quam ad Auguſtum Cæſa
Æneide ſuâ ſcripſit.**

Ego vero frequentes a te literas acc
infra: De Æneâ quidem meo, ſi, me
jam dignum auribus haberem tuis, libe
terem: ſed tantum inchoata res eſt; ut p
mentis tantum opus ingreſſus mihi vid
præſertim, ut ſcis, alia quoque ſtudia ac
multoque potiora, inpertiar.

P. VIRGILII MARONIS

COPA.

COPA Syriſca, caput Graiâ redimita mitellâ,
Criſpum ſub crotalo docta movere latus,
bria fumoſâ ſaltat laſciva tabernâ,
Ad cubitum raucos excutiens calamos.
uid juvat æſtivo defeſſum pulvere abeſſe,
Quam potius bibulo decubuiſſe toro?
t topia, et calices, cyathi, roſa, tibia, chordæ,
trichila, umbriferis frigida arundinibus:
t, Mænalio quæ garrit dulce ſub antro,
ſtica paſtoris fiſtula more ſonans:
vappa, cado nuper defuſa picato;
ſtrepitans rauco murmure rivus aquæ:
Cecropio junctæ de flore corollæ;
que purpureâ lutea miſta roſâ;
virgineo libata Acheloïs ab amne
vimineis adtulit in calathis:
aſeoli, quos ſtirpea fiſcina ſiccat;
utumnali cerea pruna die;

Caftaneæque nuces, et fuave rubentia mala:
 Eft hic munda Ceres; eft Amor, eft Bromius
Sunt et mora cruenta, et lentis uva racemis;
 Eft, pendens junco, cæruleus cucumis:
Eft tuguri cuftos, armatus falce falignâ;
 Sed non et vafto eft inguine terribilis.
Huc Alibida veni: feffus jam fudat afellus:
 Parce illi; veftrum delicium eft afinus.
Nunc cantu crebro rumpunt arbufta cicadæ;
 Nunc varia in gelidâ fepe lacerta latet.
Si fapis, æftivo recubans te prolue vitro;
 Seu vis, cryftalli verte novos calices.
Eia age, pampineâ feffus requiefce fub umbrâ;
 Et gravidum rofeo necte caput ftrophio:
Formofus teneræ decerpes ora puellæ.
 Ah! pereat, cui funt prifca fupercilia!
Quid cineri ingrato fervas bene olentia ferta?
 Anne coronato vis lapidi ifta legi?
Pone merum, et talos. Pereant, qui craftina curant!
 Mors aurem vellens, Vivite, ait, venio.

P. VIRGILII MARONIS

MORETUM.

ı nox hibernas bis quinque peregerat horas,
ıbitorque diem cantu prædixerat ales:
ılus exigui cultor quum ruſticus agri,
ia venturæ metuens jejunia lucis,
ıbra levat, ſenſim vili demiſſa grabato;
citâque manu tenebras explorat inertes,
igatque focum; læſus quem denique ſenſit.
ırvulus exuſto remanebat ſtipite fomes,
inis obductæ celabat lumina prunæ.
ıovet is pronam, ſubmiſſâ fronte, lucernam,
roducit acu ſtupas, humore carentes;
tat et crebris languentem flatibus ignem.
lem concepto tenebræ fulgore recedunt;
ɔſitâque manu lumen defendit ab aurâ,
ſerat clauſa, quæ prævidet, oſtia clavi.
ıſus erat terrâ frumenti pauper acervus;
ſibi depromit, quantum menſura patebat,
bis in octonas excurrit pondere libras.

Inde abit, adfiftitque molæ; parvâque tabellâ
Quam fixam paries illos fervabat in ufus,
Lumina fida locat: geminos tunc vefte lacert
Liberat; et, cinctus villofæ tergore capræ,
Præverrit caudâ filices, gremiumque molarum
Advocat inde manus operi, partitus utrinque;
Læva minifterio, dextra eft intenta labori;
Hæc rotat affiduis gyris, et concitat, orbem.
Tunfa Ceres rapido filicum decurrit ab actu.
Interdum feffæ fuccedit læva forori,
Alternatque vices. Modo ruftica carmina ca
Agreftique fuum folatur voce laborem:
Interdum clamat Cybalen: erat unica cuftos,
Afra genus, totâ patriam teftante figurâ,
Torta comam, labroque tumens, et fufca color
Pectore lata, jacens mammis, conpreffior alvo,
Cruribus exilis, fpatiofâ prodiga plantâ;
Continuis rimis calcanea fiffa rigebant.
Hanc vocat, atque arfura focis inponere ligna
Inperat, et flammâ gelidos adolere liquores.
Poftquam inplevit opus juftam verfatile fine
Transfert inde manu tufas in cribra farinas,
Et quatit: at remanent fummo purgamina do
Subfidit fincera, foraminibusque liquatur
Emundata, Ceres. Lævi tum protinus illam
Conponit tabulâ, et tepidas fuper ingerit unda
Contrahit admiftos dum fontes, atque farinas,
Transverfat durata manu; liquidoque coacto

Interdum grumos ſpargit ſale: jamque ſubactum
Lævat opus, palmisque ſuum dilatat in orbem,
Et notat, inpreſſis æquo diſcrimine quadris.
Infert inde foco: Cybale mundaverat aptum
Ante locum; teſtisque tegit, ſuper aggerat ignes.
Dumque ſuas peragit Vulcanus, Veſtaque, partes;
Simulus interea vacuâ non ceſſat in horâ;
Verum aliam ſibi quærit opem; neu ſola palato
Sit non grata Ceres, quas jungat, conparat eſcas.
Non illi ſuſpenſa focum carnaria juxta,
Durati ſale terga ſuis, truncique, vacabant:
Trajectus medium ſparto ſed caſeus orbem,
Et vetus adſtricti faſcis pendebat anethi.
Ergo aliam molitur opem ſibi providus heros.
Hortus erat caſulæ junctus, quem vimina pauca,
Et calamo recidiva levi munibat arundo;
Exiguus ſpatio, variis ſed fertilis herbis.
Non illi deerat, quod pauperis exigit uſus.
Interdum locuples a paupere multa petebat:
Nec ſumtus erat hujus opus, ſed regula curæ.
Si quando vacuum caſulâ pluviæve tenebant,
Feſtave lux; ſi forte labor ceſſabat aratro;
Horti opus illud erat. Varias deponere plantas
Norat, et occultæ conmittere ſemina terræ,
Vicinosque apte curâ ſubmittere rivos.
Hic olus, hic, late fundentes brachia, betæ,
Fecundusque rumex, malvæque, inulæque, vire-
bant:

Et gravis in latum demissa cucurbita ve
Verum hic non domini, quis enim
illo?
Sed populi proventus erat; Nonisque di
Venales olerum fasces portabat in urbe
Inde domum, cervice levis, gravis ære,
Vix umquam urbani comitatus merce n
Cepa rubens, sectique famem domat ar
Quæque trahunt acri vultus nasturtia m
Intubaque, et Venerem revocans eruca
Tum quoque, tale aliquid meditans,
hortum.
Ac primum, leviter digitis tellure refos
Quatuor educit cum spissis allia fibris;
Inde comas apii graciles, rutamque rig
Vellit, et exiguo coriandra trementia fi
Hæc ubi conlegit, lætum consedit ad ig
Et clarâ famulam poscit mortaria voce.

Caſeus adjicitur; dictas ſuper ingerit herbas;
Et lævâ veſtem ſetoſa ſub inguina fulcit.
Dextera piſtillo primum fragrantia mollit
Allia; tum pariter miſto terit omnia ſucco.
It manus in gyrum: paullatim ſingula vires
Deperdunt proprias; color eſt e pluribus unus:
Nec totus viridis, quia lactea fruſta repugnant;
Nec de lacte nitens, quia tot variatur ab herbis.
Sæpe viri nares acer jaculatur apertas
Spiritus, et ſimo damnat ſua prandia vultu:
Sæpe manu ſummâ lacrimantia lumina tergit;
Inmeritoque furens dicit convicia fumo.
Procedebat opus: non jam ſalebroſus, ut ante,
Sed gravior lentos ibat piſtillus in orbes.
Ergo Palladii guttas inſtillat olivi,
Exiguique ſuper vires infundit aceti;
Atque iterum conmiſcet opus, miſtumque recurat.
Tum demum digitis mortaria tota duobus
Circuit, inque globum diſtantia contrahit unum;
Conſtet ut effecti ſpecies, nomenque, moreti.
  Eruit interea Cybale quoque ſedula panem;
Quem lotis recipit manibus; pulſoque timore
Jam famis, inque diem ſecurus Simulus illam,
Ambit crura ocreis paribus, tectusque galero
Sub juga parentes cogit lorata juvencos,
Atque agit in ſegetes, et terræ condit aratrum.

P. VIRGILII MARONIS

ÆNEIDOS.

LIBER PRIMUS.

RMA virumque cano, Trojæ qui primus ab oris
aliam, fato profugus, Lavinia venit
itora; multum ille et terris jactatus et alto,
i ſuperûm, ſævæ memorem Junonis ob iram:
ulta quoque et bello paſſus, dum conderet urbem,
ferretque deos Latio; genus unde Latinum,
lbanique patres, atque altæ mœnia Romæ.
Muſa, mihi cauſſas memora, quo numine læſo,
uidve dolens, regina deûm tot volvere caſus
ſignem pietate virum, tot adire labores,
pulerit: tantæne animis cœleſtibus iræ!
Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni,
arthago, Italiam contra Tiberinaque longe
ſtia, dives opum, ſtudiisque aſperrima belli;
uam Juno fertur terris magis omnibus unam

Poſthabitâ coluiſſe Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus eſſe,
Si quâ fata ſinant, jam tum tenditque fovetque.
Progeniem ſed enim Trojano a ſanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces;
Hinc populum, late regem, belloque ſuperbum,
Venturum excidio Libyæ: ſic volvere Parcas.
Id metuens, veteriſque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Trojam pro caris geſſerat Argis:
Nec dum etiam cauſſæ irarum ſævique dolores
Exciderant animo; manet altâ mente repoſtum
Judicium Paridis, ſpretæque injuria formæ,
Et genus inviſum, et rapti Ganymedis honores:
His adcenſa ſuper, jactatos æquore toto
Troas, reliquias Danaûm atque inmitis Achilli,
Arcebat longe Latio: multosque per annos
Errabant, acti fatis, maria omnia circum.
Tantæ molis erat Romanam condere gentem!
Vix, e conſpectu Siculæ telluris, in altum
Vela dabant læti, et ſpumas ſalis ære ruebant;
Quum Juno, æternum ſervans ſub pectore vulnus,
Hæc ſecum: Mene incepto deſiſtere victam,
Nec poſſe Italiâ Teucrorum avertere regem?
Quippe vetor fatis. Pallasne exurere claſſem
Argivûm, atque ipſos potuit ſubmergere ponto,
Unius ob noxam et furias Ajacis Oïlei?
Ipſa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem,
Disjecitque rates, evertitque æquora ventis;

Illum, exſpirantem transfixo pectore flammas,
Turbine conripuit, ſcopuloque infixit acuto.
Aſt ego, quæ divom incedo regina, Jovisque
Et ſoror et conjunx, unâ cum gente tot annos
Bella gero. Et quisquam numen Junonis adoret
Præterea, aut ſupplex aris inponat honorem?
Talia flammato ſecum Dea corde volutans,
Nimborum in patriam, loca feta furentibus auſtris,
Æoliam venit. Hic vaſto rex Æolus antro
Luctantis ventos tempeſtatesque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis et carcere frenat.
Illi indignantes magno cum murmure montis
Circum clauſtra fremunt: celſâ ſedet Æolus arce,
Sceptra tenens; mollitque animos, et temperat iras.
Ni faciat, maria ac terras cœlumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras.
Sed pater omnipotens ſpeluncis abdidit atris,
Hoc metuens; molemque et montis inſuper altos
Inpoſuit, regemque dedit, qui fœdere certo
Et premere, et laxas ſciret dare juſſus habenas.
Ad quem tum Juno ſupplex his vocibus uſa eſt:
Æole, namque tibi divom pater, atque hominum rex,
Et mulcere dedit fluctus et tollere vento;
Gens, inimica mihi, Tyrrhenum navigat æquor,
Ilium in Italiam portans, victosque Penates:
Incute vim ventis, ſubmerſasque obrue puppes;
Aut age diverſos, et disjice corpora ponto.

Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore Nymphæ,
Quarum, quæ formâ pulcherrima, Deïopeam
Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo;
Omnis ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, et pulchrâ faciat te prole parentem.
  Æolus hæc contra: Tuus, o regina! quid optes
Explorare labor; mihi juſſa capeſſere fas eſt.
Tu mihi, quodcumque hoc regni, tu ſceptra Jovemque
Concilias; tu das epulis adcumbere divom,
Nimborumque facis tempeſtatumque potentem.
  Hæc ubi dicta, cavum converſâ cuſpide montem
Inpulit in latus; ac venti, velut agmine facto,
Quâ data porta, ruunt, et terras turbine perflant.
Incubuere mari, totumque a ſedibus imis
Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus, et vaſtos volvunt ad litora fluctus:
Inſequitur clamorque virûm ſtridorque rudentum.
Eripiunt ſubito nubes cœlumque, diemque,
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, et crebris micat ignibus æther;
Præſentemque viris intentant omnia mortem.
  Extemplo Æneæ ſolvuntur frigore membra:
Ingemit; et, duplicis tendens ad ſidera palmas,
Talia voce refert: O terque quaterque beati!
Quîs ante ora patrum, Trojæ ſub mœnibus altis,
Contigit oppetere! o, Danaûm fortiſſime gentis,

ydide! mene Iliacis occumbere campis
on potuiſſe, tuâque animam hanc effundere dex-
trâ!
evus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi ingens
rpedon; ubi tot Simoïs conrepta ſub undis
uta virûm, galeasque, et fortia corpora, volvit.
Talia jactanti ſtridens aquilone procella
elum adverſa ferit, fluctusque ad ſidera tollit;
anguntur remi: tum prora avertit, et undis
at latus: inſequitur cumulo præruptus aquæ
mons.
i ſummo in fluctu pendent; his unda dehiſcens
erram inter fluctus aperit; furit æſtus arenis.
ris Notus abreptas in ſaxa latentia torquet:
xa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus, Aras:
orſum inmane mari ſummo. Tris Eurus ab alto
brevia et ſyrtis urguet, miſerabile viſu,
liditque vadis, atque aggere cingit arenæ.
nam, quæ Lycios fidumque vehebat Oronten,
ſius ante oculos ingens a vertice pontus
puppim ferit: excutitur pronusque magiſter
olvitur in caput: aſt illam ter fluctus ibidem
orquet agens circum, et rapidus vorat æquore
vortex.
dparent rari nantes in gurgite vaſto;
rma virûm, tabulæque, et Troïa gaza per undas.
m validam Ilionei navem, jam fortis Achatæ,
t quâ vectus Abas, et quâ grandævus Aletes,

Vicit hiems: laxis laterum conpagibus omnes
Adcipiunt inimicum imbrem, rimisque fatisc
Interea, magno mifceri murmure pontum,
Emiffamque hiemem fenfit Neptunus, et imis
Stagna refufa vadis, graviter conmotus; et, a
Profpiciens, fummâ placidum caput extulit u
Disjectam Æneæ toto videt æquore claffem;
Fluctibus oppreffos Troas cœlique ruinâ.
Nec latuere doli fratrem Junonis, et iræ.
Eurum ad fe Zephyrumque vocat; dehinc t
fatur:
Tantane vos generis tenuit fiducia veftri?
Jam cœlum terramque meo fine numine, Vent
Mifcere, et tantas audetis tollere moles?
Quos ego—fed motos præftat conponere flu
Poft mihi non fimili pœnâ conmiffa luetis.
Maturate fugam, regique hæc dicite veftro:
Non illi imperium pelagi, fævumque tridente
Sed mihi, forte datum. Tenet ille inmania f
Veftras, Eure, domos: illâ fe jactet in aulâ
Æolus, et claufo ventorum carcere regnet.
Sic ait; et, dicto citius, tumida æquora pla
Conlectasque fugat nubes, folemque reducit.
Cymothoë, fimul et Triton adnixus, acuto
Detrudunt navis fcopulo: levat ipfe tridenti;
Et vaftas aperit Syrtis, et temperat æquor;
Atque rotis fummas levibus perlabitur undas.
Ac, veluti magno in populo quum fæpe coorta

Seditio, ſævitque animis ignobile vulgus;
Jamque faces et ſaxa volant; furor arma miniſtrat:
Tum pietate gravem ac meritis ſi forte virum quem
Conſpexere, ſilent; adrectisque auribus adſtant;
Iſte regit dictis animos, et pectora mulcet:
Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora poſtquam
Proſpiciens genitor, cœloque invectus aperto,
Flectit equos, curruque volans dat lora ſecundo.
Defeſſi Æneadæ, quæ proxima, litora curſu
Contendunt petere, et Libyæ vertuntur ad oras.
Eſt in ſeceſſu longo locus; inſula portum
Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos:
Hinc atque hinc vaſtæ rupes, geminique minantur
In cœlum ſcopuli; quorum ſub vertice late
Æquora tuta ſilent: tum ſilvis ſcena coruſcis
Deſuper, horrentique atrum nemus inminet umbrâ:
Fronte ſub adverſâ, ſcopulis pendentibus, antrum;
Intus aquæ dulces, vivoque ſedilia ſaxo;
Nympharum domus: hic feſſas non vincula navis
Ulla tenent; unco non adligat ancora morſu.
Huc ſeptem Æneas conlectis navibus omni
Ex numero ſubit; ac, magno telluris amore
Egreſſi, optatâ potiuntur Troës arenâ,
Et ſale tabentis artûs in litore ponunt.
Ac primum *ſilici ſcintillam* excudit Achates,

Sufcepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
Tum Cererem, conruptam undis, Cerealiaque arma
Expediunt, feffi rerum; frugesque receptas
Et torrere parant flammis, et frangere faxo.
  Æneas fcopulum interea confcendit, et omnem
Profpectum late pelago petit; Anthea fi quem
Jactatum vento videat, Phrygiasque biremis,
Aut Capyn, aut celfis in puppibus arma Caici.
Navem in confpectu nullam: tris litore cervos
Profpicit errantis; hos tota armenta fequuntur
A tergo, et longum per vallis pafcitur agmen.
Conftitit hic, arcumque manu celerisque fagittas
Conripuit; fidus quæ tela gerebat Achates:
Ductoresque ipfos primum, capita alta ferentis
Cornibus arboreis, fternit; tum volgus; et omnem
Mifcet agens telis nemora inter frondea turbam.
Nec prius abfiftit, quam feptem ingentia victor
Corpora fundat humi, et numerum cum navibus
    æquet.
Hinc portum petit, et focios partitur in omnis.
Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceftes
Litore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros,
Dividit, et dictis mærentia pectora mulcet:
  O focii! neque enim ignari fumus ante malo-
    rum,
O paffi graviora! dabit deus his quoque finem.
Vos et Scyllæam rabiem, penitusque fonantis

Adceſtis ſcopulos: vos et Cyclopia ſaxa
Experti. Revocate animos, mæſtumque timorem
Mittite: forſan et hæc olim meminiſſe juvabit.
Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum,
Tendimus in Latium; ſedes ubi fata quietas
Oſtendunt: illic fas regna reſurgere Trojæ.
Durate, et vosmet rebus ſervate ſecundis.
Talia voce refert; curisque ingentibus æger
Spem voltu ſimulat, premit altum corde dolorem.
Illi ſe prædæ adcingunt, dapibusque futuris.
Tergora deripiunt coſtis, et viſcera nudant:
Pars in fruſta ſecant, veribusque trementia figunt:
Litore aëna locant alii, flammasque miniſtrant.
Tum victu revocant vires; fuſique per herbam
Inplentur veteris Bacchi, pinguisque ferinæ.
Poſtquam exemta fames epulis, menſæque remotæ,
Amiſſos longo ſocios ſermone requirunt;
Spemque metumque inter dubii, ſeu vivere credant,
Sive extrema pati, nec jam exaudire vocatos.
Præcipue pius Æneas, nunc acris Oronti,
Nunc Amyci caſum gemit, et crudelia ſecum
Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
Et jam finis erat; quum Juppiter, æthere ſummo
Deſpiciens mare velivolum, terrasque jacentis,
Litoraque, et latos populos, ſic vertice cœli
Conſtitit, et Libyæ defixit lumina regnis.
Atque illum, talis *jactantem* pectore curas,

Triſtior, et lacrimis oculos ſuffuſa nitentis,
Adloquitur Venus: O qui res hominumque deo
rumque
Æternis regis imperiis, et fulmine terres!
Quid meus Æneas in te conmittere tantum,
Quid Troës potuere? quibus, tot funera paſſis,
Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.
Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
Hinc fore ductores, revocato a ſanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omnis, ditione tenerent,
Pollicitus. Quæ te, genitor, ſententia vertit?
Hoc equidem occaſum Trojæ, triſtisque ruinas,
Solabar, fatis contraria fata rependens.
Nunc eadem fortuna viros, tot caſibus actos,
Inſequitur. Quem das finem, rex magne, labo
rum?
Antenor potuit, mediis elapſus Achivis,
Illyricos penetrare ſinus atque intima tutus
Regna Liburnorum, et fontem ſuperare Timavi:
Unde per ora novem vaſto cum murmure montis
It mare proruptum, et pelago premit arva ſonant
Hic tamen ille urbem Patavî, ſedesque locavit
Teucrorum, et genti nomen dedit, armaque fixit
Troïa: nunc placidâ conpoſtus pace quieſcit.
Nos, tua progenies, cœli quibus adnuis arcem,
Navibus, infandum! amiſſis, unius ob iram
Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris.
Hic pietatis honos? ſic nos in ſceptra reponis?

Olli, ſubridens, hominum ſator atque deorum,
oltu, quo cœlum tempeſtatesque ſerenat,
ſcula libavit natæ; dehinc talia fatur:
arce metu, Cytherea; manent inmota tuorum
ata tibi; cernes urbem et promiſſa Lavinî
œnia, ſublimemque feres ad ſidera cœli
agnanimum Ænean: neque me ſententia vertit.
ic tibi (fabor enim, quando hæc te cura remordet,
ongius et volvens fatorum arcana movebo)
ellum ingens geret Italiâ, populosque ferocis
ontundet; moresque viris et mœnia ponet:
ertia dum Latio regnantem viderit æſtas,
ernaque tranſierint Rutulis hiberna ſubactis.
t puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iulo
dditur, (Ilus erat, dum res ſtetit Ilia regno)
riginta magnos volvendis menſibus orbis
nperio explebit, regnumque ab ſede Lavinî
ransferet, et longam multâ vi muniet Albam.
ic jam ter centum totos regnabitur annos
ente ſub Hectoreâ; donec regina ſacerdos,
arte gravis, geminam partu dabit Ilia prolem.
nde, lupæ fulvo nutricis tegmine lætus,
omulus excipiet gentem, et Mavortia condet
œnia, Romanosque ſuo de nomine dicet.
is ego nec metas rerum, nec tempora, pono:
nperium ſine fine dedi. Quin aſpera Juno,
uæ *mare nunc, terras*que metu, cœlumque fatigat,

Consilia in melius referet, mecumque fovebit
Romanos, rerum dominos, gentemque togatam.
Sic placitum. Veniet lustris labentibus ætas,
Quum domus Assaraci Phthiam, clarasque Mycenas,
Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.
Nascetur pulchrâ Trojanus origine Cæsar,
Imperium Oceano, famam qui terminet astris,
Julius, a magno demissum nomen Iulo:
Hunc tu olim cœlo, spoliis orientis onustum,
Adcipies secura: vocabitur hic quoque votis.
Aspera tum positis mitescent sæcula bellis:
Cana Fides, et Vesta, Remo cum fratre Quirinus,
Jura dabunt: diræ ferro et conpagibus artis,
Claudentur Belli portæ: Furor inpius intus,
Sæva sedens super arma, et centum vinctus aënis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
Hæc ait: et Maiâ genitum demittit ab alto;
Ut terræ, utque novæ pateant Carthaginis arces
Hospitio Teucris: ne fati nescia Dido
Finibus arceret. Volat ille per aëra magnum
Remigio alarum: ac Libyæ citus adstitit oris.
Et jam jussa facit: ponuntque ferocia Pœni
Corda, volente Deo. In primis regina quietum
Adcipit in Teucros animum, mentemque benignam.
At pius Æneas, per noctem plurima volvens,
Ut primum lux alma data est, exire, locosque

xplorare novos; quas vento adceſſerit oras,
ui teneant, nam inculta videt, hominesne feræne,
uærere conſtituit, ſociiſque exacta referre.
aſſem in convexo nemorum, ſub rupe cavatâ,
boribus clauſam circum atque horrentibus umbris,
culit: ipſe uno graditur comitatus Achate;
ua manu lato criſpans haſtilia ferro.
i mater mediâ ſeſe tulit obvia ſilvâ,
rginis os habitumque gerens, et virginis arma
artanæ: vel qualis equos Threïſſa fatigat
rpalyce, volucremque fugâ prævertitur Hebrum.
mque humeris de more habilem ſuſpenderat arcum,
natrix, dederatque comam diffundere ventis;
da genu, nodoque ſinus conlecta fluentis.
prior, Heus, inquit, juvenes! monſtrate mearum
diſtis ſi quam hic errantem forte ſororum,
bcinctam pharetrâ et maculoſæ tegmine lyncis,
ut ſpumantis apri curſum clamore prementem.
Sic Venus; et Veneris contra ſic filius orſus:
ulla tuarum audita mihi neque viſa ſororum,
quam te memorem? virgo! namque haud tibi voltus
ortalis, nec vox hominem ſonat; o, Dea! certe;
n Phœbi ſoror? an Nympharum ſanguinis una?
s felix, *noſtrumque leves,* quæcumque, laborem

Et, quo ſub cœlo tandem, quibus orbis in oris
Jactemur, doceas. Ignari hominumque, locorumque,
Erramus, vento huc et vaſtis fluctibus acti:
Multa tibi ante aras noſtrâ cadet hoſtia dextrâ.
Tum Venus: Haud equidem tali me dignor honore:
Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram,
Purpureoque alte ſuras vincire cothurno.
Punica regna vides, Tyrios, et Agenoris urbem;
Sed fines Libyci, genus intractabile bello.
Imperium Dido Tyriâ regit urbe profecta,
Germanum fugiens. Longa eſt injuria, longæ
Ambages; ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.
Huic conjunx Sychæus erat, ditiſſimus agri
Phœnicum, et magno miſeræ dilectus amore;
Cui pater intactam dederat, primiſque jugarat
Ominibus: ſed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, ſcelere ante alios inmanior omnis,
Quos inter medius venit Furor. Ille Sychæum
Inpius ante aras, atque auri cæcus amore,
Clam ferro incautum ſuperat, ſecurus amorum
Germanæ: factumque diu celavit, et ægram,
Multa malus ſimulans, vanâ ſpe luſit amantem.
Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago
Conjugis: ora modis adtollens pallida miris,
Crudelis aras, trajectaque pectora ferro,
Nudavit; cæcumque domûs ſcelus omne retexit

Tum celerare fugam patriâque excedere ſuadet,
Auxiliumque viæ veteres tellure recludit
Theſauros, ignotum argenti pondus et auri.
His conmota, fugam Dido ſociosque parabat.
Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer, erat: navis, quæ forte paratæ,
Conripiunt, onerantque auro. Portantur avari
Pygmalionis opes pelago: dux femina facti.
Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
Mœnia, ſurgentemque novæ Carthaginis arcem:
Mercatique ſolum, facti de nomine Byrſam,
Taurino quantum poſſent circumdare tergo.
Sed vos, qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris,
Quove tenetis iter? Quærenti talibus ille
Suſpirans, imoque trahens a pectore vocem:
O Dea! ſi, primâ repetens ab origine, pergam,
Et vacet annalis noſtrorum audire laborum;
Ante diem clauſo conponet veſper Olympo.
Nos Trojâ antiquâ, ſi veſtras forte per auris
Trojæ nomen iit, diverſa per æquora vectos
Forte ſuâ Libycis tempeſtas adpulit oris.
Sum pius Æneas, raptos qui ex hoſte Penates
Claſſe veho mecum, famâ ſuper æthera notus.
Italiam quæro patriam et genus ab Jove ſummo.
Bis denis Phrygium conſcendi navibus æquor,
Matre Deâ monſtrante viam, data fata ſecutus;
Vix ſeptem, convolſæ undis Euroque, ſuperſunt.
Ipſe ignotus, egens, Libyæ deſerta peragro,

Europâ atque Afiâ pulfus. Nec plura querentem
Paffa Venus medio fic interfata dolore eft:
Quisquis es, haud, credo, invifus cœleftibus auras
Vitales carpis, Tyriam qui adveneris urbem:
Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina perfer.
Namque tibi reduces focios, claffemque relatam
Nuntio, et in tutum verfis aquilonibus actam:
Ni fruftra augurium vani docuere parentes.
Adfpice bis fenos lætantis agmine cycnos,
Ætheriâ quos lapfa plagâ Jovis ales aperto
Turbabat cœlo: nunc terras ordine longo
Aut capere, aut captas jam defpectare, videntur.
Ut reduces illi ludunt ftridentibus alis,
Et cœtu cinxere polum, cantusque dedere;
Haud aliter puppesque tuæ, pubesque tuorum
Aut portum tenet, aut pleno fubit oftia velo.
Perge modo; et, quâ te ducit via, dirige greffum.
Dixit; et, avertens, rofeâ cervice refulfit,
Ambrofiæque comæ divinum vertice odorem
Spiravere; pedes veftis defluxit ad imos,
Et vera inceffu patuit dea. Ille, ubi matrem
Agnovit, tali fugientem eft voce fecutus:
Quid natum toties, crudelis tu quoque, falfis
Ludis imaginibus? cur dextræ jungere dextram
Non datur, ac veras audire et reddere voces?
Talibus incufat, greffumque ad mœnia tendit.
At Venus obfcuro gradientis aëre fæpfit,
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu:

nere ne quis eos, neu quis contingere poſſet,
lirive moram, aut veniendi poſcere cauſſas.
Paphum ſublimis abit, ſedesque reviſit
a ſuas: ubi templum illi, centumque Sabæo
e calent aræ, ſertisque recentibus halant.
onripuere viam interea, quâ ſemita monſtrat;
que adſcendebant collem, qui plurimus urbi
inet, adverſasque adſpectat deſuper arces.
atur molem Æneas, magalia quondam;
atur portas, ſtrepitumque, et ſtrata viarum.
ant ardentes Tyrii: pars ducere muros,
lirique arcem, et manibus ſubvolvere ſaxa:
optare locum tecto, et concludere ſulco.
a magiſtratusque legunt, ſanctumque ſenatum.
portus alii effodiunt: hic alta theatris
damenta locant alii, inmanisque columnas
ibus excidunt, ſcenis decora alta futuris.
alis apes æſtate novâ per florea rura
rcet ſub ſole labor; quum gentis adultos
cunt fetus, aut quum liquentia mella
ant, et dulci diſtendunt nectare cellas:
t onera excipiunt venientum, aut agmine facto
avum fucos pecus a præſcpibus arcent:
vet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
ortunati! quorum jam mœnia ſurgunt,
eas ait; et faſtigia ſuſpicit urbis.
rt ſe ſæptus nebulâ (mirabile dictu)
medios, *miſcetque* viris; neque cernitur ulli.

Lucus in urbe fuit mediâ, lætiſſimus umbræ,
Quo primum, jactati undis et turbine, Pœni
Effodere loco ſignum, quod regia Juno
Monſtrarat, caput acris equi; ſic nam fore bello
Egregiam, et facilem victu, per ſæcula gentem.
Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
Condebat, donis opulentum et numine divæ:
Ærea cui gradibus ſurgebant limina, nixæque
Ære trabes: foribus cardo ſtridebat aënis.
Hoc primum in luco nova res oblata timorem
Leniit; hic primum Æneas ſperare ſalutem
Auſus, et adflictis melius confidere rebus.
Namque, ſub ingenti luſtrat dum ſingula temp
Reginam opperiens, dum, quæ fortuna ſit urbi,
Artificumque manus inter ſe, operumque labore
Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
Bellaque jam famâ totum volgata per orbem,
Atridas, Priamumque, et ſævum ambobus Ach
lem.
Conſtitit; et lacrimans, Quis jam locus, inqu
Achate,
Quæ regio in terris noſtri non plena laboris?
En Priamus! Sunt hic etiam ſua præmia laudi:
Sunt lacrimæ rerum; et mentem mortalia tangu
Solve metus; feret hæc aliquam tibi fama ſalute
Sic ait, atque animum picturâ paſcit inani,
Multa gemens; largoque humectat flumine vo
tum.

Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
Hac fugerent Graii, premeret Trojana juventus:
Hac Phryges; inſtaret curru criſtatus Achilles.
Nec procul hinc Rheſi niveis tentoria velis
Agnoſcit lacrimans; primo quæ prodita ſomno
Tydides multâ vaſtabat cæde cruentus;
Ardentisque avertit equos in caſtra, prius quam
Pabula guſtaſſent Trojæ, Xanthumque bibiſſent.
Parte aliâ fugiens amiſſis Troilus armis,
Infelix puer, atque inpar congreſſus Achilli,
Fertur equis, curruque hæret reſupinus inani,
Lora tenens tamen: huic cervixque, comæque trahuntur
Per terram, et verſâ pulvis inſcribitur haſtâ.
Interea, ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades paſſis, peplumque ferebant,
Suppliciter triſtes, et tunſæ pectora palmis:
Diva ſolo fixos oculos averſa tenebat.
Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
Exanimumque auro corpus vendebat, Achilles.
Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
Ut ſpolia, ut currus, utque ipſum corpus amici,
Tendentemque manus Priamum conſpexit inermis.
Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis,
Eoasque acies, et nigri Memnonis arma.
Ducit *Amazonidum* lunatis agmina peltis

Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,
Aurea subnectens exsertæ cingula mammæ,
Bellatrix; audetque viris concurrere virgo.
Hæc dum, Dardanio Æneæ miranda, videntur,
Dum stupet, obtutuque hæret defixus in uno;
Regina ad templum, formâ pulcherrima, Dido
Incessit, magnâ juvenum stipante catervâ.
Qualis in Eurotæ ripis, aut per juga Cynthi,
Exercet Diana choros; quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradiensque deas supereminet omnis;
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus:
Talis erat Dido, talem se læta ferebat
Per medios, instans operi, regnisque futuris.
Tum foribus divæ, mediâ testudine templi,
Sæpta armis, solioque alte subnixa, resedit.
Jura dabat, legesque, viris; operumque laborem
Partibus æquabat justis, aut sorte trahebat:
Quum subito Æneas concursu adcedere magno
Anthea, Sergestumque videt, fortemque Cloanthum,
Teucrorumque alios: ater quos æquore turbo
Dispulerat, penitusque alias avexerat oras.
Obstupuit simul ipse, simul percussus Achates
Lætitiâque metuque: avidi conjungere dextras
Ardebant; sed res animos incognita turbat.
Dissimulant; et nube cavâ speculantur amicti,

iæ fortuna viris, claſſem quo litore linquant,
iid veniant: cunctis nam lecti navibus ibant,
antes veniam, et templum clamore petebant.
Poſtquam introgreſſi, et coram data copia fandi,
axumus Ilioneus placido ſic pectore cœpit:
regina! novam cui condere Juppiter urbem,
iſtitiâque dedit gentis frenare ſuperbas,
roës te miſeri, ventis maria omnia vecti,
ramus: prohibe infandos a navibus ignis;
arce pio generi, et propius res adſpice noſtras.
Ion nos aut ferro Libycos populare Penates
enimus, aut raptas ad litora vertere prædas:
Ion ea vis animo, nec tanta ſuperbia victis.
ſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt,
erra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ;
Enotri coluere viri: nunc fama, minores
taliam dixiſſe ducis de nomine gentem.
Iic curſus fuit:
uum, ſubito adſurgens fluctu, nimboſus Orion
n vada cæca tulit, penitusque procacibus auſtris,
erque undas, ſuperante ſalo, perque invia ſaxa,
iſpulit: huc pauci veſtris adnavimus oris.
uod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem
ermittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ:
ella cient, primâque vetant conſiſtere terrâ.
i genus humanum et mortalia temnitis arma,
t ſperate *deos memores* fandi, atque nefandi.

Rex erat Æneas nobis, quo juſtior alter,
Nec pietate fuit, nec bello major, et armis:
Quem ſi fata virum ſervant, ſi veſcitur aurâ
Ætheriâ, neque adhuc crudelibus occubat umbr
Non metus, officio ne te certaſſe priorem
Pœniteat. Sunt et Siculis regionibus urbes,
Arvaque, Trojanoque a ſanguine clarus Aceſte
Quaſſatam ventis, liceat ſubducere claſſem,
Et ſilvis aptare trabes, et ſtringere remos.
Si datur Italiam, ſociis et rege recepto,
Tendere, ut Italiam læti Latiumque petamus:
Sin abſumta ſalus, et te, pater optume Teucr
Pontus habet Libyæ, nec ſpes jam reſtat Iuli;
At freta Sicaniæ ſaltem, ſedesque paratas,
Unde huc advecti, regemque petamus Aceſten.
Talibus Ilioneus: cuncti ſimul ore fremeban
Dardanidæ.
Tum breviter Dido, voltum demiſſa, profatu
Solvite corde metum, Teucri; ſecludite curas.
Res dura et regni novitas me talia cogunt
Moliri, et late finis cuſtode tueri.
Quis genus Æneadum, quis Trojæ neſciat urb
Virtutesque, virosque, aut tanti incendia belli
Non obtuſa adeo geſtamus pectora Pœni,
Nec tam averſus equos Tyriâ Sol jungit ab urb
Seu vos Heſperiam magnam Saturniaque arva,
Sive Erycis finis regemque optatis Aceſten;
Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.

ıltis et his mecum pariter confidere regnis?
rbem quam ftatuo, veftra eft: fubducite naves:
ros Tyriusque mihi nullo difcrimine agetur.
tque utinam rex ipfe, Noto conpulfus eodem,
dforet Æneas! equidem per litora certos
imittam, et Libyæ luftrare extrema jubebo;
. quibus ejectus filvis, aut urbibus, errat.
His animum adrecti dictis, et fortis Achates
t pater Æneas jamdudum erumpere nubem
rdebant. Prior Ænean conpellat Achates:
ate deâ, quæ nunc animo fententia furgit?
mnia tuta vides; claffem, fociosque receptos.
nus abeft, medio in fluctu quem vidimus ipfi
ubmerfum: dictis refpondent cetera matris.
ix ea fatus erat, quum circumfufa repente
cindit fe nubes, et in æthera purgat apertum.
eftitit Æneas, clarâque in luce refulfit,
s humerosque deo fimilis: namque ipfa decoram
æfariem nato genetrix, lumenque juventæ
urpureum, et lætos oculis adflarat honores.
uale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
rgentum, Pariusve lapis, circumdatur auro.
Tum fic reginam adloquitur, cunctisque repente
nprovifus ait: Coram, quem quæritis, adfum
roïus Æneas, Libycis ereptus ab undis.
fola infandos Trojæ miferata labores,
uæ nos, reliquias Danaûm, terræque marisque
mnibus exhauftos jam cafibus, omnium egenos,

Urbe, domo, ſocias; grates perſolvere dignas
Non opis eſt noſtræ, Dido! nec quidquid ubique eſ
Gentis Dardaniæ, magnum quæ ſparſa per orbem
Dî tibi, ſi qua pios reſpectant numina, ſi quid
Usquam juſtitia eſt, et mens ſibi conſcia recti,
Præmia digna ferant. Quæ te tam læta tulerunt
Sæcula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum fluvii current, dum montibus umbr
Luſtrabunt convexa, polus dum ſidera paſcet,
Semper honos, nomenque tuum, laudesque mane
bunt;
Quæ me cumque vocant terræ. Sic fatus, amicum
Ilionea petit dextrâ, lævâque Sereſtum:
Poſt alios, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum
Obſtupuit primo adſpectu Sidonia Dido,
Caſu deinde viri tanto; et ſic ore locuta eſt:
Quis te, nate deâ, per tanta pericula caſus
Inſequitur? quæ vis inmanibus adplicat oris?
Tune ille Æneas, quem Dardanio Anchiſæ
Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam
Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
Finibus expulſum patriis, nova regna petentem
Auxilio Beli: genitor tum Belus opimam
Vaſtabat Cyprum, et victor ditione tenebat.
Tempore jam ex illo caſus mihi cognitus urbis
Trojanæ, nomenque tuum, regesque Pelaſgi.
Ipſe hoſtis Teucros inſigni laude ferebat,
Seque ortum antiquâ Teucrorum ab ſtirpe voleba

Quare agite, o tectis juvenes! succedite nostris.
Me quoque per multos similis fortuna labores
Jactatam hac demum voluit consistere terrâ.
Non ignara mali miseris succurrere disco.
Sic memorat: simul Ænean in regia ducit
Tecta; simul divom templis indicit honorem.
Nec minus interea sociis ad litora mittit
Viginti tauros, magnorum horrentia centum
Terga suum, pinguis centum cum matribus agnos,
Munera lætitiamque dii.

At domus interior, regali splendida luxu,
Instruitur; mediisque parant convivia tectis.
Arte laboratæ vestes, ostroque superbo:
Ingens argentum mensis, cælataque in auro
Fortia facta patrum, series longissima rerum,
Per tot ducta viros antiquâ ab origine gentis.

Æneas, neque enim patrius consistere mentem
Passus amor, rapidum ad navis præmittit Achaten,
Ascanio ferat hæc; ipsumque ad mœnia ducat:
Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.
Munera præterea, Iliacis erepta ruinis,
Ferre jubet: pallam signis auroque rigentem,
Et circumtextum croceo velamen acantho,
Ornatus Argivæ Helenæ; quos illa Mycenis,
Pergama quum peteret inconcessosque Hymenæos,
Extulerat, matris Ledæ mirabile donum.
Præterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,
Maxuma natarum Priami; colloque monile

Baccatum, et duplicem gemmis auroque coronam.
Hæc celerans, iter ad navis tendebat Achates.
At Cytherea novas artis, nova pectore versat
Consilia: ut, faciem mutatus et ora, Cupido
Pro dulci Ascanio veniat, donisque furentem
Incendat reginam, atque ossibus inplicet ignem:
Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilinguis.
Urit atrox Juno, et sub noctem cura recursat.
Ergo his aligerum dictis adfatur Amorem:
Nate, meæ vires, mea magna potentia; solus,
Nate, patris summi qui tela Typhoïa temnis;
Ad te confugio, et supplex tua numina posco.
Frater ut Æneas pelago tuus, omnia circum
Litora, jactetur, odiis Junonis iniquæ,
Nota tibi; et nostro doluisti sæpe dolore.
Nunc Phœnissa tenet Dido, blandisque moratur
Vocibus: et vereor, quo se Junonia vertant
Hospitia: haud tanto cessabit cardine rerum.
Quocirca capere ante dolis, et cingere flammâ,
Reginam meditor; ne quo se numine mutet:
Sed magno Æneæ mecum teneatur amore.
Quâ facere id possis, nostram nunc adcipe mentem:
Regius, adcitu cari genitoris, ad urbem
Sidoniam puer ire parat, mea maxima cura,
Dona ferens, pelago et flammis restantia Trojæ:
Hunc ego sopitum somno, super alta Cythera,
Aut super Idalium, sacratâ sede recondam;

Ne quâ ſcire dolos, mediusve occurrere poſſit.
Tu faciem illius, noctem non amplius unam,
Falle dolo; et notos pueri puer indue vultus:
Ut, quum te gremio adcipiet lætiſſima Dido,
Regalis inter menſas laticemque Lyæum,
Quum dabit amplexus atque oſcula dulcia figet,
Occultum inſpires ignem, fallasque veneno.
Paret Amor dictis caræ genetricis, et alas
Exuit, et greſſu gaudens incedit Iuli.
At Venus Aſcanio placidam per membra quietem
Inrigat, et fotum gremio dea tollit in altos
Idaliæ lucos; ubi mollis amaracus illum
Floribus et dulci adſpirans conplectitur umbrâ.
Jamque ibat, dicto parens, et dona Cupido
Regia portabat Tyriis, duce lætus Achate.
Quum venit, aulæis jam ſe regina ſuperbis
Aureâ conpoſuit ſpondâ, mediamque locavit.
Jam pater Æneas, et jam Trojana juventus
Conveniunt, ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.
Dant famuli manibus lymphas, Cereremque caniſtris
Expediunt, tonſisque ferunt mantelia villis.
Quinquaginta intus famulæ; quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, et flammis adolere Penates:
Centum aliæ, totidemque pares ætate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerant, et pocula ponunt.
Nec non et Tyrii per limina læta frequentes
Convenere, toris juſſi diſcumbere pictis.

Mirantur dona Æneæ; mirantur Iulum,
Flagranteſque dei voltus, ſimulataque verba,
Pallamque, et pictum croceo velamen acantho.
Præcipue infelix, peſti devota futuræ,
Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo
Phœniſſa, et pariter puero doniſque movetur.
Ille, ubi conplexu Æneæ colloque pependit,
Et magnum falſi inplevit genitoris amorem;
Reginam petit: hæc oculis, hæc pectore toto,
Hæret, et interdum gremio fovet; inſcia Dido
Inſidat quantus miſeræ deus. At memor ille
Matris Acidaliæ, paullatim abolere Sychæum
Incipit, et vivo tentat prævertere amore
Jam pridem reſides animos, deſuetaque corda.
Poſtquam prima quies epulis, menſæque remot
Crateras magnos ſtatuunt, et vina coronant.
Fit ſtrepitus tectis, vocemque per ampla voluta
Atria: dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi, et noctem flammis funalia vincunt.
Hic regina, gravem gemmis auroque, popoſcit
Inplevitque mero, pateram; quam Belus, et om
A Belo ſoliti. Tum facta ſilentia tectis:
Juppiter, hoſpitibus nam te dare jura loquuntu
Hunc lætum Tyriiſque diem, Trojâque profect
Eſſe velis; noſtroſque hujus meminiſſe minore
Adſit lætitiæ Bacchus dator, et bona Juno:
Et vos, o, cœtum, Tyrii! celebrate faventes.
Dixit, et in menſam laticum libavit honore

·imaque libatum ſummo tenus adtigit ore.
um Bitiæ dedit increpitans: ille inpiger hauſit
ɪumantem pateram, et pleno ſe proluit auro:
ɔſt alii proceres. Citharâ crinitus Iopas
ːrſonat auratâ, docuit quem maxumus Atlas.
ic canit errantem lunam, ſolisque labores;
nde hominum genus, et pecudes; unde imber, et ignes;
rĉturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones:
uid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
iberni, vel quæ tardis mora noctibus obſtet.
ıgeminant plauſu Tyrii, Troësque ſequuntur.
Nec non et vario noctem ſermone trahebat
ıfelix Dido, longumque bibebat amorem;
.ulta ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa:
unc, quibus Auroræ veniſſet filius armis;
unc, quales Diomedis equi; nunc, quantus Achilles.
nmo age, et a primâ dic, hoſpes, origine nobis
ıſidias, inquit, Danaûm, caſusque tuorum,
ırroresque tuos: nam te jam ſeptima portat
)mnibus errantem terris, et fluctibus, æſtas.

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS
LIBER SECUNDUS.

'TICUERE omnes, intentique ora tenebant;
toro pater Æneas ſic orſus ab alto:
ſandum, Regina, jubes renovare dolorem;
ınas ut opes, et lamentabile regnum,
:int Danai: quæque ipſe miſerrima vidi,
ıorum pars magna fui. Quis talia fando
ıidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulixi,
›eret a lacrimis? Et jam nox humida cœlo
pitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos:
ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros,
eviter Trojæ ſupremum audire laborem;
ıquam animus meminiſſe horret, luctuque re-
:ugit;
ıam. Fracti bello, fatiſque repulſi,
›res Danaûm, tot jam labentibus annis,
' montis equum, divinâ Palladis arte,

Ædificant, fectâque intexunt abiete coftas.
Votum pro reditu fimulant: ea fama vagatur.
Huc, delecta virûm fortiti corpora, furtim
Includunt cæco lateri, penitusque cavernas
Ingentis, uterumque, armato milite conplent.
Eft in confpectu Tenedos, notiffima famâ
Infula, dives opum, Priami dum regna manebant;
Nunc tantum finus, et ftatio male fida carinis:
Huc fe provecti deferto in litore condunt:
Nos abiiffe rati, et vento petiiffe Mycenas.
Ergo omnis longo folvit fe Teucria luctu:
Panduntur portæ: juvat ire, et Dorica caftra
Defertosque videre locos, litusque relictum.
Hic Dolopum manus, hic fævus tendebat Achilles:
Claffibus hic locus: hic acie certare folebant.
Pars ftupet innuptæ donum exitiale Minervæ,
Et molem mirantur equi: primusque Thymœtes
Duci intra muros hortatur, et arce locari;
Sive dolo, feu jam Trojæ fic fata ferebant.
At Capys, et quorum melior fententia menti,
Aut pelago Danaûm infidias, fufpectaque dona,
Præcipitare jubent, fubjectisve urere flammis;
Aut terebrare cavas uteri et tentare latebras:
Scinditur incertum ftudia in contraria volgus.
Primus ibi ante omnis, magnâ comitante catervâ,
Laocoön ardens fummâ decurrit ab arce:
Et procul, O miferi! quæ tanta infania, cives?

reditis avectos hoſtis? aut ulla putatis
ona carere dolis Danaûm? ſic notus Ulixes?
ut hoc incluſi ligno occultantur Achivi,
ut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros,
nſpectura domos, venturaque deſuper urbi;
ut aliquis latet error: equo ne credite, Teucri.
Quidquid id eſt, timeo Danaos et dona ferentis.
Sic fatus, validis ingentem viribus haſtam
In latus, inque feri, curvam compagibus, alvum
Contorſit. Stetit illa tremens, uteroque recuſſo
Inſonuere cavæ gemitumque dedere cavernæ.
Et, ſi fata deûm, ſi mens non læva fuiſſet,
Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras;
Trojaque nunc ſtares, Priamique arx alta maneres.
Ecce! manus juvenem interea poſt terga revinctum
aſtores magno ad regem clamore trahebant
ardanidæ: qui ſe ignotum venientibus ultro,
oc ipſum ut ſtrueret, Trojamque aperiret Achivis,
btulerat; fidens animi, atque in utrumque paratus,
eu verſare dolos, ſeu certæ occumbere morti.
ndique, viſendi ſtudio, Trojana juventus
ircumfuſa ruit, certantque inludere capto.
ccipe nunc Danaûm inſidias, et crimine ab uno
iſce omnis.
amque, ut conſpectu in medio, turbatus, inermis,

Conſtitit, atque oculis Phrygia agmina circum-
ſpexit;
Heu! quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora
poſſunt
Adcipere? aut quid jam miſero mihi denique re-
ſtat?
Cui neque apud Danaos usquam locus; et ſuper ipſi
Dardanidæ infenſi pœnas cum ſanguine poſcunt.
Quo gemitu converſi animi, conpreſſus et omnis
Inpetus: hortamur fari, quo ſanguine cretus,
Quidve ferat; memoret, quæ ſit fiducia capto.
Ille hæc, depoſitâ tandem formidine, fatur:
Cuncta equidem tibi, Rex, fuerit quodcumque,
fatebor
Vera, inquit: neque me Argolicâ de gente negabo.
Hoc primum: nec, ſi miſerum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque inproba finget.
Fando aliquod ſi forte tuas pervenit ad auris
Belidæ nomen Palamedis, et incluta famâ
Gloria; quem falſâ ſub proditione Pelaſgi
Inſontem, infando indicio, quia bella vetabat,
Demiſere neci; nunc caſſum lumine lugent:
Illi me comitem, et conſanguinitate propinquum,
Pauper in arma pater primis huc miſit ab annis.
Dum ſtabat regno incolumis, regumque vigebat
Conciliis; et nos aliquod nomenque, decusque,
Geſſimus: invidiâ poſtquam pellacis Ulixi
(Haud ignota loquor) ſuperis conceſſit ab oris;

Adflictus vitam in tenebris, luctuque, trahebam,
Et casum insontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens: et me, fors si qua tulisset,
Si patrios umquam remeassem victor ad Argos,
Promisi ultorem; et verbis odia aspera movi.
Hinc mihi prima mali labes; hinc semper Ulixes
Criminibus terrere novis; hinc spargere voces
In volgum ambiguas, et quaerere conscius arma.
Nec requievit enim, donec Calchante ministro—
Sed quid ego haec autem nequidquam ingrata revolvo?
Quidve moror? si omnis uno ordine habetis Achivos,
Idque audire sat est; jamdudum sumite poenas:
Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae.
  Tum vero ardemus scitari, et quaerere caussas,
Ignari scelerum tantorum artisque Pelasgae.
Prosequitur pavitans, et ficto pectore fatur:
  Saepe fugam Danai Trojâ cupiere relictâ
Moliri, et longo fessi discedere bello:
Fecissentque utinam! saepe illos aspera ponti
Interclusit hiems, et terruit Auster euntis.
Praecipue, quum jam hic, trabibus contextus acernis,
Staret equus, toto sonuerunt aethere nimbi.
Suspensi Eurypylum, scitatum oracula Phoebi,
Mittimus; isque adytis haec tristia dicta reportat:
Sanguine placastis ventos, et virgine caesâ,

Quum primum Iliacas Danai veniſtis ad oras;
Sanguine quærendi reditus, animâque litandum
Argolicâ. Volgi quæ vox ut venit ad auris,
Obſtupuere animi, gelidusque per ima cucurrit
Oſſa tremor; cui fata parent, quem poſcat Apoll
Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios: quæ ſint ea numina divom,
Flagitat. Et mihi jam multi crudele canebant
Artificis ſcelus, et taciti ventura videbant.
Bis quinos ſilet ille dies, tectusque recuſat
Prodere voce ſuâ quemquam, aut opponere mort
Vix tandem, magnis Ithaci clamoribus actus,
Conpoſito rumpit vocem, et me deſtinat aræ.
Adſenſere omnes; et, quæ ſibi quisque timebat,
Unius in miſeri exitium converſa tulere.
Jamque dies infanda aderat; mihi ſacra parari,
Et ſalſæ fruges, et circum tempora vittæ.
Eripui, fateor, leto me, et vincula rupi;
Limoſoque lacu per noctem, obſcurus in ulvâ,
Delitui, dum vela, darent ſi forte, dediſſent.
Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla vidend
Nec dulcis natos, exoptatumque parentem;
Quos illi forſan pœnas ob noſtra repoſcent
Effugia, et culpam hanc miſerorum morte piabun
Quod te, per ſuperos, et conſcia numina veri;
Per, ſi qua eſt, quæ reſtet adhuc mortalibus usquam
Intemerata fides, oro, miſerere laborum
Tantorum; miſerere animi, non digna ferentis.

His lacrimis vitam damus, et miferefcimus ultro.
Ipfe viro primus manicas atque arta levari
Vincla jubet Priamus; dictisque ita fatur amicis:
Quisquis es, amiffos hinc jam obliviscere Graios;
Nofter eris: mihique hæc ediffere vera roganti.
Quo molem hanc inmanis equi ftatuere? quis auctor?
Quidve petunt? quæ religio? aut quæ machina belli?
Dixerat. Ille dolis inftructus, et arte Pelafgâ,
Suftulit, exutas vinclis, ad fidera palmas:
Vos, æterni ignes, et non violabile veftrum
Teftor numen, ait: vos, aræ, enfesque nefandi,
Quos fugi; vittæque deûm, quas hoftia geffi;
Fas mihi Graiorum facrata refolvere jura,
Fas odiffe viros, atque omnia ferre fub auras,
Si qua tegunt; teneor patriæ nec legibus ullis.
Tu modo promiffis maneas, fervataque ferves
Troja fidem; fi vera feram, fi magna rependam.
Omnis fpes Danaûm, et cœpti fiducia belli,
Palladis auxiliis femper ftetit. Inpius ex quo
Tydides fed enim fcelerumque inventor Ulixes
Fatale adgreffi facrato avellere templo
Palladium, cæfis fummæ cuftodibus arcis,
Corripuere facram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas aufi divæ contingere vittas;
Ex illo fluere, ac retro fublapfa referri,
Spes Danaûm; fractæ vires, averfa deæ mens.

Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris:
Vix poſitum caſtris ſimulacrum, arſere coruſcæ
Luminibus flammæ adrectis, ſalſusque per artus
Sudor iit: terque ipſa ſolo, mirabile dictu!
Emicuit, parmamque ferens haſtamque tremen-
tem.
Extemplo tentanda fugâ canit æquora Calchas;
Nec poſſe Argolicis exſcindi Pergama telis,
Omnia ni repetant Argis, numenque reducant,
Quod pelago et curvis ſecum avexere carinis.
Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenas,
Arma deosque parant comites, pelagoque remenſi
Inprovifi aderunt: ita digerit omina Calchas.
Hanc pro Palladio, moniti, pro numine læſo,
Effigiem ſtatuere; nefas quæ triſte piaret.
Hanc tamen inmenſam Calchas adtollere molem
Roboribus textis, cœloque educere juſſit:
Ne recipi portis, aut duci in mœnia poſſit,
Neu populum antiquâ ſub religione tueri.
Nam, ſi veſtra manus violaſſet dona Minervæ,
Tum magnum exitium, quod dî prius omen in
ipſum
Convertant! Priami imperio Phrygibusque futu-
rum:
Sin manibus veſtris veſtram adſcendiſſet in urbem
Ultro Aſiam magno Pelopea ad mœnia bello
Venturam, et noſtros ea fata manere nepotes.
Talibus inſidiis, perjurique arte Sinonis,

redita res; captique dolis, lacrimisque coactis,
luos neque Tydides, nec Lariſſæus Achilles,
Ion anni domuere decem, non mille carinæ.
Hic aliud majus miſeris multoque tremendum
)bjicitur magis, atque inprovida pectora turbat.
.aocoon, ductus Neptuno ſorte ſacerdos,
ollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
cce! autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
Horreſco referens) inmenſis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus adrecta, jubæque
Sanguineæ, exſuperant undas: pars cetera pontum
Pone legit, ſinuantque inmenſa volumine terga.
Fit ſonitus, ſpumante ſalo: jamque arva tenebant,
Ardentisque oculos ſuffecti ſanguine et igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus viſu exſangues. Illi agmine certo
Laocoonta petunt: et primum parva duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus uterque
Inplicat, et miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum, auxilio ſubeuntem ac tela ferentem,
Conripiunt, ſpirisque ligant ingentibus: et jam,
Bis medium amplexi, bis collo ſquamea circum
Terga dati, ſuperant capite, et cervicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit divellere nodos,
Perfuſus ſanie vittas, atroque veneno;
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit:
Qualis mugitus, fugit quum ſaucius aram

Taurus, et incertam excussit cervice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sævæque petunt Tritonidis arcem;
Sub pedibusque deæ, clipeique sub orbe, teguntur.
Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
Insinuat pavor; et scelus expendisse merentem
Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
Læserit, et tergo sceleratam intorserit hastam.
Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque divæ
Numina conclamant.

Dividimus muros, et mœnia pandimus urbis.
Adcingunt omnes operi, pedibusque rotarum
Subjiciunt lapsus, et stuppea vincula collo
Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
Feta armis. Pueri circum, innuptæque puellæ,
Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
Illa subit, mediæque minans inlabitur urbi.

O patria! o divûm domus Ilium! et incluta bello
Mœnia Dardanidum! quater ipso in limine portæ
Substitit, atque utero sonitum quater arma dedere.
Instamus tamen inmemores, cæcique furore,
Et monstrum infelix sacratâ sistimus arce.

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, dei jussu non umquam credita Teucris.
Nos delubra deûm miseri, quibus ultimus esset
Ille dies, festâ velamus fronde per urbem.
Vertitur interea cœlum, et ruit oceano Nox,
Involvens umbrâ magnâ terramque, polumque

Myrmidonumque dolos: fuſi per mœnia Teucri
Conticuere: ſopor feſſos conplectitur artus.
Et jam Argiva phalanx inſtructis navibus ibant
A Tenedo, tacitæ per amica ſilentia lunæ,
Litora nota petens: flammas quum regia puppis
Extulerat; fatisque deûm defenſus iniquis,
Incluſos utero Danaos et pinea furtim
Laxat clauſtra Sinon: illos, patefactus, ad auras
Reddit equus, lætique cavo ſe robore promunt
Theſſandrus Sthenelusque duces, et dirus Ulixes,
Demiſſum lapſi per funem; Acamasque, Thoasque,
Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon,
Et Menelaüs, et ipſe doli fabricator Epeos.
Invadunt urbem ſomno vinoque ſepultam:
Cæduntur vigiles, portisque patentibus omnis
Adcipiunt ſocios, atque agmina conſcia jungunt.
Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, et dono divûm gratiſſima ſerpit:
In ſomnis ecce! ante oculos mæſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi, largosque effundere fletus;
Raptatus bigis ut quondam, aterque cruento
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.
Hei! mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli,
Vel Danaûm Phrygios jaculatus puppibus ignis!
Squalentem barbam, et concretos ſanguine crinis,
Volneraque illa gerens, quæ circum plurima muros
Adcepit patrios. Ultro flens ipſe videbar

Conpellare virum, et mæſtas expromere voces:
O lux Dardaniæ! ſpes o fidiſſima Teucrûm!
Quæ tantæ tenuere moræ? quibus Hector ab oris
Exſpectate venis? ut te, poſt multa tuorum
Funera, poſt varios hominumque urbisque labores
Defeſſi, adſpicimus! quæ cauſſa indigna ſerenos
Fœdavit voltus? aut cur hæc volnera cerno?
Ille nihil; nec me, quærentem vana, moratur:
Sed, graviter gemitus imo de pectore ducens,
Heu! fuge, nate deâ, teque his, ait, eripe flammis.
Hoſtis habet muros: ruit alta a culmine Troja.
Sat patriæ Priamoque datum. Si Pergama dextrâ
Defendi poſſent, etiam hac defenſa fuiſſent.
Sacra ſuosque tibi conmendat Troja Penates:
Hos cape fatorum comites: his mœnia quære,
Magna pererrato ſtatues quæ denique ponto.
Sic ait: et manibus vittas Veſtamque potentem
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.
Diverſo interea miſcentur mœnia luctu;
Et magis atque magis, quamquam ſecreta parentis
Anchiſæ domus arboribusque obtecta receſſit,
Clareſcit ſonitus, armorumque ingruit horror.
Excutior ſomno, et ſummi faſtigia tecti
Adſcenſu ſupero, atque adrectis auribus adſto:
In ſegetem veluti quum flamma, furentibus auſtris,
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boumque labores,
Præcipitesque trahit ſilvas: ſtupet inſcius alto

Adcipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.
Tum vero manifeſta fides, Danaûmque pateſcunt
Inſidiæ. Jam Deiphobi dedit ampla ruinam,
Volcano ſuperante, domus: jam proxumus ardet
Ucalegon: Sigea igni freta lata relucent.
Exoritur clamorque virûm, clangorque tubarum.
Arma amens capio; nec ſat rationis in armis;
Sed glomerare manum bello, et concurrere in arcem,
Cum ſociis, ardent animi: furor iraque mentem
Præcipitant; pulchrumque mori ſuccurrit in armis.
Ecce! autem telis Panthus elapſus Achivom,
Panthus Othryades, arcis Phœbique ſacerdos,
Sacra manu, victosque deos, parvumque nepotem
Ipſe trahit, curſuque amens ad limina tendit.
Quo res ſumma loco, Panthu? quam prendimus arcem?
Vix ea fatus eram, gemitu quum talia reddit:
Venit ſumma dies, et ineluctabile tempus,
Dardaniæ. Fuimus Troës: fuit Ilium, et ingens
Gloria Teucrorum: ferus omnia Juppiter Argos
Tranſtulit: incenſâ Danai dominantur in urbe.
Arduus armatos mediis in mœnibus adſtans
Fundit equus, victorque Sinon incendia miſcet,
Inſultans. Portis alii bipatentibus adſunt,
Millia quot magnis umquam venere Mycenis.
Obſedere alii telis anguſta viarum
Oppoſiti: ſtat ferri acies mucrone coruſco,

Stricta, parata neci: vix primi prœlia tentant
Portarum vigiles, et cæco Marte refiftunt.
Talibus Othryadæ dictis, et numine divom,
In flammas et in arma feror, quo triftis Erinnys,
Quo fremitus vocat, et fublatus ad æthera clamo
Addunt fe focios Rhipeus, et maxumus armis
Epytus: oblati per lunam Hypanisque Dymasqu
Et lateri adglomerant noftro; juvenisque Corœbu
Mygdonides: illis ad Trojam forte diebus
Venerat, infano Caffandræ incenfus amore;
Et gener auxilium Priamo, Phrygibusque, ferebat
Infelix! qui non fponfæ præcepta furentis
Audierit.
Quos ubi confertos audere in prœlia vidi;
Incipio fuper his: Juvenes, fortiffima fruftra
Pectora, fi vobis audentem extrema cupido
Certa fequi; (quæ fit rebus fortuna videtis:
Exceffere omnes, adytis arisque relictis,
Di, quibus imperium hoc fteterat: fuccurritis urb
Incenfæ) moriamur, et in media arma ruamus:
Una falus victis, nullam fperare falutem.
Sic animis juvenum furor additus. Inde, lupi ce
Raptores atrâ in nebulâ, quos inproba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relicti
Faucibus exfpectant ficcis; per tela, per hoftis,
Vadimus haud dubiam in mortem: mediæque te
nemus
Urbis iter: Nox atra cavâ circumvolat umbrâ.

is cladem illius noctis, quis funera, fando
cet, aut possit lacrimis æquare labores?
antiqua ruit, multos dominata per annos;
na perque vias sternuntur inertia passim
ra, perque domos, et religiosa deorum
ia. Nec soli pœnas dant sanguine Teucri;
dam etiam victis redit in præcordia virtus,
esque cadunt Danai. Crudelis ubique
s, ubique Pavor, et plurima Mortis imago.
nus se, Danaûm magnâ comitante catervâ,
geus obsert nobis, socia agmina credens
s; atque ultro verbis conpellat amicis:
ate, viri; nam quæ tam sera moratur
ies? alii rapiunt incensa, feruntque,
na: vos celsis nunc primum a navibus itis?
: et extemplo (neque enim responsa dabantur
atis) sensit medios delapsus in hostis.
puit, retroque pedem cum voce repressit.
risum aspris veluti qui sentibus anguem
humi nitens, trepidusque repente refugit,
entem iras, et cærula colla tumentem;
secus Androgeus visu tremefactus abibat:
ius, densis et circumfundimur armis;
isque loci passim, et formidine captos,
mus. Adspirat primo Fortuna labori.
hic, successu exsultans animisque, Corœbus:
i! quâ prima, inquit, fortuna salutis
rat iter, quâque ostendit se dextra, sequamur,

Mutemus clipeos, Danaûmque inſignia nobis
Aptemus: dolus, an virtus, quis in hoſte requirat?
Arma dabunt ipſi. Sic fatus, deinde comantem
Androgei galeam, clipeique inſigne decorum,
Induitur; laterique Argivum adcommodat enſem.
Hoc Rhipeus, hoc ipſe Dymas, omnisque juventus
Læta facit: ſpoliis ſe quisque recentibus armat.
Vadimus inmixti Danais haud numine noſtro,
Multaque per cæcam congreſſi prœlia noctem
Conſerimus: multos Danaûm demittimus Orco.
Diffugiunt alii ad navis, et litora curſu
Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
Scandunt rurſus equum, et notâ conduntur in alvo.
Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis!
Ecce! trahebatur paſſis, Priameïa virgo,
Crinibus a templo Caſſandra adytisque Minervæ,
Ad cœlum tendens ardentia lumina fruſtra:
Lumina; nam teneras arcebant vincula palmas.
Non tulit hanc ſpeciem furiatâ mente Corœbus,
Et ſeſe medium injecit periturus in agmen.
Conſequimur cuncti, et denſis incurrimus armis.
Hic primum ex alto delubri culmine telis
Noſtrorum obruimur, oriturque miſerrima cædes
Armorum facie, et Graiarum errore jubarum.
Tum Danai, gemitu atque ereptæ virginis irâ,
Undique conlecti invadunt: acerrimus Ajax,
Et gemini Atridæ, Dolopumque exercitus omnis
Adverſi rupto ceu quondam turbine venti

nt, Zephyrusque, Notusque, et lætus Eois
uis: ſtridunt ſilvæ, ſævitque tridenti
atque imo Nereus ciet æquora fundo.
ı, ſi quos obſcurâ nocte per umbram
inſidiis, totâque agitavimus urbe,
t: primi clipeos, mentitaque tela,
unt; atque ora, ſono diſcordia, ſignant.
ruimur numero: primusque Corœbus
lextrâ, divæ armipotentis ad aram,
it: cadit et Rhipeus, juſtiſſimus unus
in Teucris, et ſervantiſſimus æqui;
r viſum: pereunt Hypanisque Dymasque,
ı ſociis; nec te tua plurima, Panthu,
n pietas, nec Apollinis infula, texit.
ıeres, et flamma extrema meorum,
n occaſu veſtro nec tela, nec ullas
vices Danaûm; et, ſi fata fuiſſent,
em, meruiſſe manu. Divellimur inde;
t Pelias mecum: quorum Iphitus ævo
rior, Pelias et volnere tardus Ulixi.
us ad ſedes Priami clamore vocati:
ingentem pugnam, ceu cetera nusquam
ent, nulli totâ morerentur in urbe;
m indomitum, Danaosque ad tecta ruentis
s, obſeſſumque actâ teſtudine limen.
parietibus ſcalæ, poſtesque ſub ipſos
r gradibus, clipeosque ad tela ſiniſtris
objiciunt; prenſant faſtigia dextris.

Dardanidæ contra turris, ac tecta domorum
Culmina, convellunt: his se, quando ultima cernunt,
Extremâ jam in morte parant defendere telis:
Auratasque trabes, veterum decora alta parentum,
Devolvunt: alii strictis mucronibus imas
Obsedere fores; has servant agmine denso.
Instaurati animi, regis succurrere tectis,
Auxilioque levare viros, vimque addere victis.
Limen erat, cæcæque fores, et pervius usus
Tectorum inter se Priami, postesque relicti
A tergo: infelix quâ se, dum regna manebant,
Sæpius Andromache ferre incomitata solebat
Ad soceros, et avo puerum Astyanacta trahebat.
Evado ad summi fastigia culminis; unde
Tela manu miseri jactabant inrita Teucri.
Turrim in præcipiti stantem, summisque sub astra
Eductam tectis, unde omnis Troja videri
Et Danaûm solitæ naves et Achaïa castra,
Adgressi ferro circum, quâ summa labantis
Juncturas tabulata dabant, convellimus altis
Sedibus, inpulimusque: ea, lapsa repente, ruinam
Cum sonitu trahit; et Danaûm super agmina late
Incidit: ast alii subeunt: nec saxa, nec ullum
Telorum interea cessat genus.
Vestibulum ante ipsum, primoque in limine, Pyrrhus
Exsultat, telis et luce coruscus aënâ:

ıalis, ubi in lucem coluber, mala gramina paſtus,
igida ſub terrâ tumidum quem bruma tegebat;
ınc, poſitis novus exuviis, nitidusque juventâ,
ıbrica convolvit, ſublato pectore, terga,
duus ad ſolem, et linguis micat ore triſulcis.
ıâ ingens Periphas, et, equorum agitator Achillis
miger, Automedon; unâ omnis Scyria pubes
ccedunt tecto, et flammas ad culmina jactant.
ſe inter primos conreptâ dura bipenni
mina perrumpit, poſtesque a cardine vellit
ratos: jamque, exciſâ trabe, firma cavavit
ıbora, et ingentem lato dedit ore feneſtram.
lparet domus intus, et atria longa pateſcunt;
lparent Priami et veterum penetralia regum:
rmatosque vident ſtantis in limine primo.
At domus interior gemitu, miſeroque tumultu,
iſcetur; penitusque cavæ plangoribus ædes
mineis ululant; ferit aurea ſidera clamor.
ım pavidæ tectis matres ingentibus errant,
mplexæque tenent poſtes, atque oſcula figunt.
ſtat vi patriâ Pyrrhus; nec clauſtra, neque ipſi
ıſtodes, ſufferre valent: labat ariete crebro
nua, et emoti procumbunt cardine poſtes.
t via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant
miſſi Danai, et late loca milite conplent.
on ſic, aggeribus ruptis, quum ſpumeus amnis
ciit, oppoſitasque evicit gurgite moles,
rtur in arva furens cumulo, camposque per omnis

Cum ſtabulis armenta trahit. Vidi ipſe furentem
Cæde Neoptolemum, geminosque in limine Atr
das:
Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumqu
per aras
Sanguine fœdantem, quos ipſe ſacraverat, ignis.
Quinquaginta illi thalami, ſpes tanta nepotum!
Barbarico poſtes auro ſpoliisque ſuperbi
Procubuere. Tenent Danai, quâ deficit ignis.
Forſitan et, Priami fuerint quæ fata, requiras.
Urbis uti captæ caſum, convolſaque vidit
Limina tectorum, et medium in penetralibus hos-
tem;
Arma diu ſenior deſueta trementibus ævo
Circumdat nequidquam humeris, et inutile ferrum
Cingitur, ac denſos fertur moriturus in hoſtis.
Ædibus in mediis, nudoque ſub ætheris axe,
Ingens ara fuit; juxtaque veterrima laurus,
Incumbens aræ, atque umbrâ conplexa Penates.
Hic Hecuba et natæ nequidquam, altaria circum
Præcipites atrâ ceu tempeſtate columbæ,
Condenſæ, et divom amplexæ ſimulacra, ſedebant
Ipſum autem ſumtis Priamum juvenalibus armis
Ut vidit; Quæ mens tam dira, miſerrime conjunx
Inpulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis,
Tempus eget: non, ſi ipſe meus nunc adforet Hec-
tor.

Huc tandem concede: hæc ara tuebitur omnis;
Aut moriere simul. Sic ore effata, recepit
Ad sese, et sacrâ longævum in sede locavit.
Ecce! autem, elabsus Pyrrhi de cæde, Polites,
Unus natorum Priami, per tela, per hostis,
Porticibus longis fugit, et vacua atria lustrat
Saucius. Illum, ardens, infesto volnere Pyrrhus
Insequitur, jam jamque manu tenet, et premit hastâ.
Ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
Hic Priamus, quamquam in mediâ jam morte tenetur,
Non tamen abstinuit, nec voci iræque pepercit:
At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
Di, si qua est cœlo pietas, quæ talia curet,
Persolvant grates dignas, et præmia reddant
Debita: qui nati coram me cernere letum
Fecisti, et patrios fœdasti funere voltus.
At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoste fuit Priamo; sed jura fidemque
Supplicis erubuit, corpusque exsangue sepulcro
Reddidit Hectoreum, meque in mea regna remisit.
Sic fatus senior, telumque inbelle sine ictu
Conjecit; rauco quod, protinus ære repulsum,
Ex summo clipei nequidquam umbone pependit.
Cui Pyrrhus: Referes ergo hæc, et nuntius ibis,
Pelidæ genitori: illi mea tristia facta,

Degeneremque Neoptolemum, narrare memento
Nunc morere. Hoc dicens, altaria ad ipſa tre-
mentem
Traxit, et in multo labſantem ſanguine nati;
Inplicuitque comam lævâ, dextrâque coruſcum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit, enſem.
Hæc finis Priami fatorum: hic exitus illum
Sorte tulit, Trojam incenſam, et prolabſa videntem
Pergama; tot quondam populis terrisque ſuper-
bum;
Regnatorem Aſiæ! Jacet ingens litore truncus,
Avolſumque humeris caput, et ſine nomine corpus
At me tum primum ſævus circumſtetit horror:
Obſtupui: ſubiit cari genitoris imago,
Ut regem æquævum crudeli volnere vidi
Vitam exhalantem: ſubiit deſerta Creüſa,
Et direpta domus, et parvi caſus Iuli.
Reſpicio, et, quæ ſit me circum copia, luſtro.
Deſeruere omnes defeſſi, et corpora ſaltu
Ad terram miſere, aut ignibus ægra dedere.
Jamque adeo ſuper unus eram, quum limina
Veſtæ
Servantem, et tacitam ſecretâ in ſede latentem,
Tyndarida adſpicio: dant clara incendia lucem
Erranti, paſſimque oculos per cuncta ferenti.
Illa, ſibi infeſtos everſa ob Pergama, Teucros,
Et pœnas Danaûm, et deſerti conjugis iras,
Præmetuens, Trojæ et patriæ communis Erinnys,

Abdiderat ſeſe, atque aris inviſa ſedebat.
Exarſere ignes animo: ſubit ira cadentem
Ulciſci patriam, et ſceleratas ſumere pœnas.
Scilicet hæc Spartam incolumis, patriasque My-
cenas,
Adſpiciet; partoque ibit regina triumpho?
Conjugiumque, domumque, patres, natosque vi-
debit,
Iliadum turbâ et Phrygiis comitata miniſtris?
Occiderit ferro Priamus? Troja arſerit igni?
Dardanium toties ſudarit ſanguine litus?
Non ita: namque, etſi nullum memorabile nomen
Femineâ in pœnâ eſt, nec habet victoria laudem;
Extinxiſſe nefas tamen, et ſumſiſſe merentis
Laudabor pœnas; animumque expleſſe juvabit
Ultricis flammæ, et cineres ſatiaſſe meorum.
Talia jactabam, et furiatâ mente ferebar;
Quum mihi ſe, non ante oculis tam clara, videndam
Obtulit, et purâ per noctem in luce refulſit,
Alma parens, confeſſa deam, qualisque videri
Cœlicolis et quanta ſolet; dextrâque prehenſum
Continuit, roſeoque hæc inſuper addidit ore:
Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quonam noſtri tibi cura receſſit?
Non prius adſpicies, ubi, feſſum ætate, parentem
Liqueris Anchiſen? ſuperet conjunxne Creüſa,
Aſcaniusque puer? quos omnis undique Graiæ
Circum errant acies; et, ni mea cura reſiſtat,

Jam flammæ tulerint, inimicus et hauſerit enſis.
Non tibi Tyndaridis facies inviſa Lacænæ,
Culpatusve Paris; divom inclementia, divom,
Has evertit opes, ſternitque a culmine Trojam.
Adſpice; namque omnem, quæ nunc, obducta tuenti,
Mortalis hebetat viſus tibi, et humida circum
Caligat, nubem eripiam; tu ne qua parentis
Juſſa time, neu præceptis parere recuſa:
Hic, ubi disjectas moles avolſaque ſaxis
Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
Neptunus muros, magnoque emota tridenti
Fundamenta, quatit; totamque ab ſedibus urbem
Eruit. Hic Juno Scæas ſæviſſima portas
Prima tenet, ſociumque furens a navibus agmen,
Ferro adcincta, vocat.
Jam ſummas arcis Tritonia, reſpice, Pallas
Inſedit, nimbo effulgens, et Gorgone ſævâ.
Ipſe Pater Danais animos, viresque ſecundas,
Sufficit: ipſe deos in Dardana ſuſcitat arma.
Eripe, nate, fugam, finemque inpone labori.
Nusquam abero, et tutum patrio te limine ſiſtam.
Dixerat: et ſpiſſis noctis ſe condidit umbris.
Adparent diræ facies, inimicaque Trojæ
Numina magna deûm.
Tum vero omne mihi viſum conſidere in ignis
Ilium, et ex imo verti Neptunia Troja:
Ac veluti, ſummis antiquam in montibus ornum

Quum, ferro adcifam crebrisque bipennibus, instant
Eruere agricolæ certatim, illa usque minatur,
Et, tremefacta comam concuffo vertice, nutat
Volneribus; donec paullatim evicta fupremum
Congemuit, traxitque jugis avolfa ruinam.
Defcendo, ac, ducente deo, flammam inter et hoftis
Expedior; dant tela locum, flammæque recedunt.
Atque, ubi jam patriæ perventum ad limina fedis,
Antiquasque domos; genitor, quem tollere in altos
Optabam primum montis, primumque petebam,
Abnegat excifâ vitam producere Trojâ,
Exfiliumque pati. Vos o! quibus integer ævi
Sanguis, ait, folidæque fuo ftant robore vires,
Vos agitate fugam:
Me fi cœlicolæ voluiffent ducere vitam,
Has mihi fervaffent fedes. Satis una, fuperque,
Vidimus excidia, et captæ fuperavimus urbi.
Sic o! fic pofitum adfati difcedite corpus.
Ipfe manu mortem inveniam. Miferebitur hoftis,
Exuviasque petet. Facilis jactura fepulcri.
Jam pridem invifus divis, et inutilis, annos
Demoror; ex quo me divom pater, atque hominum rex,
Fulminis adflavit ventis, et contigit igni.
Talia perftabat memorans, fixusque manebat:
Nos contra, effufi lacrimis, conjunxque Creüfa,
Afcaniusque, omnisque domus, ne vertere fecum

Cuncta pater, fatoque urguenti incumbere vellet.
Abnegat; inceptoque, et sedibus hæret in isdem.
Rursus in arma feror, mortemque miserrimus opto:
Nam quod consilium, aut quæ jam fortuna, dabatur?
Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto
Sperasti? tantumque nefas patrio excidit ore?
Si nihil ex tantâ Superis placet urbe relinqui,
Et sedet hoc animo, perituræque addere Trojæ
Teque tuosque juvat; patet isti janua leto:
Jamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad aras.
Hocc'erat, alma parens, quod me per tela, per ignis,
Eripis, ut mediis hostem in penetralibus, utque
Ascanium, patremque meum, juxtaque Creüsam,
Alterum in alterius mactatos sanguine, cernam?
Arma, viri, ferte arma: vocat lux ultima victos.
Reddite me Danais: sinite instaurata revisam
Prœlia. Numquam omnes hodie moriemur inulti.
Hinc ferro adcingor rursus, clipeoque sinistram
Insertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
Ecce! autem, conplexa pedes, in limine conjunx
Hærebat, parvumque patri tendebat Iulum:
Si periturus abis, et nos rape in omnia tecum;
Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis,
Hanc primum tutare domum. Cui parvus Iulus,

ui pater, et conjunx, quondam tua dicta, relin-
quor?
Talia vociferans gemitu tectum omne replebat;
luum ſubitum dictuque oritur mirabile monſtrum.
amque manus inter, mæſtorumque ora paren-
tum,
cce! levis ſummo de vertice viſus Iuli
undere lumen apex, tactuque innoxia mollis
ambere flamma comas, et circum tempora paſci.
os pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
xcutere, et ſanctos reſtinguere fontibus ignes.
t pater Anchiſes oculos ad ſidera lætus
xtulit, et cœlo palmas cum voce tetendit:
uppiter omnipotens, precibus ſi flecteris ullis,
dſpice nos; hoc tantum: et, ſi pietate meremur,
a deinde auxilium, pater, atque hæc omina firma.
Vix ea fatus erat ſenior, ſubitoque fragore
ntonuit lævum; et, de cœlo labſa, per umbras
ella, facem ducens, multâ cum luce cucurrit.
lam, ſumma ſuper labentem culmina tecti,
ernimus Idæâ claram ſe condere ſilvâ,
gnantemque vias; tum longo limite ſulcus
at lucem, et late circum loca ſulfure fumant.
ic vero victus genitor ſe tollit ad auras,
dfaturque deos, et ſanctum ſidus adorat:
m jam nulla mora eſt: ſequor; et, quâ duci-
tis, adſum.
i patrii, ſervate domum, ſervate nepotem:

Veſtrum hoc augurium, veſtroque in numine Troja
eſt.
Cedo equidem; nec, nate, tibi comes ire recuſo.
Dixerat ille: et jam per mœnia clarior ignis
Auditur, propiusque æſtus incendia volvunt.
Ergo age, care pater, cervici inponere noſtræ;
Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit.
Quo res cumque cadent, unum et commune pe-
riclum,
Una ſalus, ambobus erit. Mihi parvus Iulus
Sit comes, et longe ſervet veſtigia conjunx.
Vos, famuli, quæ dicam, animis advertite veſtris
Eſt urbe egreſſis tumulus, templumque vetuſtum
Deſertæ Cereris, juxtaque antiqua cupreſſus,
Religione patrum multos ſervata per annos:
Hanc ex diverſo ſedem veniemus in unam.
Tu, genitor, cape ſacra manu, patriosque Penates
Me, bello e tanto digreſſum, et cæde recenti,
Adtrectare nefas; donec me flumine vivo
Abluero.
Hæc fatus, latos humeros, ſubjectaque colla,
Veſte ſuper, fulvique inſternor pelle leonis;
Succedoque oneri: dextræ ſe parvus Iulus
Inplicuit, ſequiturque patrem non paſſibus æquis
Pone ſubit conjunx. Ferimur per opaca locorum
Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
Tela, neque adverſo glomerati ex agmine Graii,
Nunc omnes terrent auræ, ſonus excitat omnis

Suſpenſum, et pariter comitique onerique timentem.
Jamque propinquabam portis, omnemque videbar
Evaſiſſe viam; ſubito quum creber ad auris
Viſus adeſſe pedum ſonitus: genitorque, per umbram
Proſpiciens, Nate, exclamat, fuge, nate; propinquant:
Ardentis clipeos, atque æra micantia, cerno.
Hic mihi, neſcio quod, trepido male numen amicum
Confuſam eripuit mentem: namque, avia curſu
Dum ſequor, et notâ excedo regione viarum,
Heu! miſero conjunx, fatone erepta, Creüſa
Subſtitit, erravitne viâ, ſeu laſſa reſedit,
Incertum: nec poſt oculis eſt reddita noſtris;
Nec prius amiſſam reſpexi, animumve reflexi,
Quam tumulum antiquæ Cereris ſedemque ſacratam
Venimus: hic demum conlectis omnibus una
Defuit; et comites, natumque, virumque, fefellit.
Quem non incuſavi amens hominumque, deorumque?
Aut quid in everſâ vidi crudelius urbe?
Aſcanium, Anchiſenque patrem, Teucrosque Penates
Conmendo *ſociis*, et curvâ valle recondo:

Ipſe urbem repeto, et cingor fulgentibus armis.
Stat caſus renovare omnis, omnemque reverti
Per Trojam, et rurſus caput objectare periclis.
Principio muros, obſcuraque limina portæ,
Quâ greſſum extuleram, repeto; et veſtigia retro
Obſervata ſequor per noctem, et lumine luſtro.
Horror ubique animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.
Inde domum, ſi forte pedem, ſi forte, tuliſſet,
Me refero: inruerant Danai, et tectum omne tenebant.
Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia vento
Volvitur: exſuperant flammæ; furit æſtus ad auras.
Procedo; et Priami ſedes, arcemque, reviſo.
Et jam porticibus vacuis Junonis aſylo,
Cuſtodes lecti, Phœnix et dirus Ulixes
Prædam adſervabant: huc undique Troïa gaza,
Incenſis erepta adytis, menſæque deorum,
Crateresque auro ſolidi, captivaque veſtis
Congeritur: pueri, et pavidæ longo ordine matres,
Stant circum.
Auſus quin etiam voces jactare per umbram,
Inplevi clamore vias, mæſtusque Creüſam,
Nequidquam ingeminans, iterumque iterumque vocavi.
Quærenti, et tectis urbis ſine fine furenti,
Infelix ſimulacrum, atque ipſius umbra Creüſæ
Viſa mihi ante oculos, et notâ major imago.
Obſtupui, ſteteruntque comæ, et vox faucibus hæſit.

Tum ſic adfari, et curas his demere dictis:
Quid tantum inſano juvat indulgere dolori,
O dulcis conjunx? non hæc ſine numine divom
Eveniunt: nec te hinc comitem aſportare Creüſam
Fas; aut ille ſinit ſuperi regnator Olympi.
Longa tibi exſilia, et vaſtum maris æquor arandum:
Et terram Heſperiam venies; ubi Lydius, arva
Inter opima virûm, leni fluit agmine Thybris.
Illic res lætæ, regnumque, et regia conjunx
Parta tibi: lacrimas dilectæ pelle Creüſæ.
Non ego Myrmidonum ſedes, Dolopumve, ſuperbas
Adſpiciam, aut Graiis ſervitum matribus ibo,
Dardanis, et divæ Veneris nurus:
Sed me magna deûm Genetrix his detinet oris.
Jamque vale, et nati ſerva communis amorem.
Hæc ubi dicta dedit, lacrimantem, et multa volentem
Dicere, deſeruit, tenuisque receſſit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum;
Ter fruſtra conprenſa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique ſimillima fumo.
Sic demum ſocios, conſumtâ nocte, reviſo.
Atque hic ingentem comitum adfluxiſſe novorum
Invenio, admirans numerum; matresque virosque,
Conlectam exſilio pubem, miſerabile volgus.

Undique convenere, animis opibusque parati,
In quascumque velim pelago deducere terras.
Jamque jugis ſummæ ſurgebat Lucifer Idæ,
Ducebatque diem; Danaique obſeſſa tenebant
Limina portarum; nec ſpes opis ulla dabatur:
Ceſſi, et ſublato montem genitore petivi.

P. VIRGILII MARONIS

ÆNEIDOS,

LIBER TERTIUS.

POSTQUAM res Aſiæ, Priamique evertere gentem
Immeritam, viſum Superis, ceciditque ſuperbum
Ilium, et omnis humo fumat Neptunia Troja;
Diverſa exſilia, et deſertas quærere terras,
Auguriis agimur divom; claſſemque ſub ipſâ
Antandro, et Phrygiæ molimur montibus Idæ;
Incerti, quo fata ferant, ubi ſiſtere detur:
Contrahimusque viros. Vix prima inceperat æſtas,
Et pater Anchiſes dare fatis vela jubebat;
Litora quum patriæ lacrimans portusque relinquo,
Et campos, ubi Troja fuit. Feror exſul in altum
Cum ſociis, natoque, Penatibus, et magnis dîs.
  Terra procul vaſtis colitur Mavortia campis,
Thraces arant, acri quondam regnata Lycurgo;
Hoſpitium antiquum Trojæ, ſociique Penates,
Dum *fortuna fuit*. Feror huc, et litore curvo

Mœnia prima loco, fatis ingreſſus iniquis;
Æneadasque meo nomen de nomine fingo.
  Sacra Dionææ matri divisque ferebam,
Auſpicibus cœptorum operum; ſuperoque nitentem
Cœlicolum regi mactabam in litore taurum.
Forte fuit juxta tumulus, quo cornea ſummo
Virgulta, et denſis haſtilibus horrida myrtus:
Adceſſi; viridemque ab humo convellere ſilvam
Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras,
Horrendum et dictu video mirabile monſtrum.
Nam, quæ prima ſolo, ruptis radicibus, arbor
Vellitur, huic atro liquuntur ſanguine guttæ,
Et terram tabo maculant. Mihi frigidus horror
Membra quatit, gelidusque coit formidine ſanguis.
Rurſus et alterius lentum convellere vimen
Inſequor, et cauſſas penitus tentare latentis:
Ater et alterius ſequitur de cortice ſanguis.
Multa movens animo, Nymphas venerabar agreſtis,
Gradivumque patrem, Geticis qui præſidet arvis;
Rite ſecundarent viſus, omenque levarent.
Tertia ſed poſtquam majore haſtilia niſu
Adgredior, genibusque adverſæ obluctor arenæ,
(Eloquar, an ſileam?) gemitus lacrimabilis imo
Auditur tumulo, et vox reddita fertur ad auris:
Quid miſerum, Ænea, laceras? jam parce ſepulto;
Parce pias ſcelerare manus. Non me tibi Troja
Externum tulit; aut cruor hic de ſtipite manat.

Heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
Nam Polydorus ego. Hic confixum ferrea texit
Telorum ſeges, et jaculis increvit acutis.
Tum vero, ancipiti mentem formidine preſſus,
Obſtupui, ſteteruntque comæ, et vox faucibus hæſit.
Hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threïcio regi; quum jam diffideret armis
Dardaniæ, cingique urbem obſidione videret.
Ille, ut opes fractæ Teucrûm, et Fortuna receſſit,
Res Agamemnonias victriciaque arma ſecutus,
Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, et auro
Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames! Poſtquam pavor oſſa reliquit,
Delectos populi ad proceres, primumque parentem,
Monſtra deûm refero; et, quæ ſit ſententia, poſco.
Omnibus idem animus ſceleratâ excedere terrâ;
Linqui pollutum hoſpitium, et dare claſſibus auſtros.
Ergo inſtauramus Polydoro funus, et ingens
Adgeritur tumulo tellus: ſtant Manibus aræ,
Cæruleis mæſtæ vittis, atrâque cupreſſo;
Et circum Iliades, crinem de more ſolutæ.
Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,
Sanguinis et ſacri pateras; animamque ſepulcro
Condimus, et magnâ ſupremum voce ciemus.
Inde, ubi prima fides pelago, placataque venti

Dant maria, et lene crepitans vocat auſter in altum,
Deducunt ſocii navis, et litora conplent.
Provehimur portu; terræque, urbesque, recedunt.
Sacra mari colitur medio gratiſſima tellus
Nereidum matri, et Neptuno Ægæo:
Quam pius Arcitenens, oras et litora circum
Errantem, Gyaro celſâ Myconoque revinxit,
Inmotamque coli dedit, et contemnere ventos.
Huc feror; hæc feſſos tuto placidiſſima portu
Adcipit. Egreſſi veneramur Apollinis urbem.
Rex Anius, rex idem hominum Phœbique ſacerdos,
Vittis et ſacrâ redimitus tempora lauro,
Occurrit: veterem Anchiſen agnoſcit amicum.
Jungimus hoſpitio dextras, et tecta ſubimus.
Templa dei ſaxo venerabar ſtructa vetuſto:
Da propriam, Thymbræe, domum; da mœnia feſſis,
Et genus, et manſuram urbem. Serva altera Trojæ
Pergama, reliquias Danaûm, atque inmitis Achilli.
Quem ſequimur? quove ire jubes? ubi ponere ſedes?
Da, pater, augurium; atque animis inlabere noſtris.
Vix ea fatus eram; tremere omnia viſa repente,
Liminaque, laurusque dei; totusque moveri
Mons circum, et mugire adytis cortina recluſis.
Submiſſi petimus terram, et vox fertur ad auris:

Dardanidæ duri, quæ vos a ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto
Adcipiet reduces: antiquam exquirite matrem.
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris,
Et nati natorum, et qui naſcentur ab illis.
Hæc Phœbus: mixtoque ingens exorta tumultu
Lætitia; et cuncti, quæ ſint ea mœnia, quærunt;
Quo Phœbus vocet errantis, jubeatque reverti.
Tum genitor, veterum volvens monumenta virorum,
Audite, o proceres! ait; et ſpes diſcite veſtras.
Creta Jovis magni medio jacet inſula ponto;
Mons Idæus ubi, et gentis cunabula noſtræ.
Centum urbes habitant magnas, uberrima regna:
Maximus unde pater, ſi rite audita recordor,
Teucrus Rhœteas primum eſt advectus ad oras,
Optavitque locum regno. Nondum Ilium, et arces
Pergameæ ſteterant: habitabant vallibus imis.
Hinc mater, cultrix Cybelæ, Corybantiaque æra,
Idæumque nemus: hinc fida ſilentia ſacris,
Et juncti currum dominæ ſubiere leones.
Ergo agite, et, divom ducunt quâ juſſa, ſequamur:
Placemus ventos, et Gnoſia regna petamus.
Nec longo diſtant curſu: modo Juppiter adſit,
Tertia lux claſſem Cretæis ſiſtet in oris.
Sic fatus, meritos aris mactavit honores;
Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo;
Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Fama volat, pulſum regnis ceſſiſſe paternis
Idomenea ducem, deſertaque litora Cretæ;
Hoſte vacare domos, ſedesque adſtare relictas.
Linquimus Ortygiæ portus, pelagoque volamus,
Bacchatamque jugis Naxon, viridemque Donuſam,
Olearon, niveamque Paron, ſparſasque per æquor
Cycladas, et crebris legimus freta concita te ris.
Nauticus exoritur vario certamine clamor;
Hortantur ſocii, Cretam proavosque petamus:
Proſequitur ſurgens a puppi ventus euntis,
Et tandem antiquis Curetum adlabimur oris.
Ergo avidus muros optatæ molior urbis,
Pergameamque voco; et, lætam cognomine, gentem
Hortor amare focos, arcemque adtollere tectis.
Jamque fere ſicco ſubductæ litore puppes;
Connubiis, arvisque novis, operata juventus;
Jura domosque dabam; ſubito quum tabida membris,
Conrupto cœli tractu, miſerandaque venit
Arboribusque ſatisque lues, et letifer annus.
Linquebant dulcis animas, aut ægra trahebant
Corpora; tum ſterilis exurere Sirius agros;
Arebant herbæ, et victum ſeges ægra negabat.
Rurſus ad oraclum Ortygiæ, Phœbumque, remenſo
Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
Quam feſſis finem rebus ferat; unde laborum
Tentare auxilium jubeat; quo vertere curſus.
Nox erat, et terris animalia ſomnus habebat.

igies ſacræ divom, Phrygiique Penates,
ıos mecum a Trojâ, mediiſque ex ignibus urbis,
tuleram, viſi ante oculos adſtare jacentis
ſomnis, multo manifeſti lumine, quâ ſe
na per inſertas fundebat luna feneſtras.
ım ſic adfari, et curas his demere dictis:
ıod tibi, delato Ortygiam, dicturus Apollo eſt,
c canit: et tua nos en! ultro ad limina mittit.
ɔs te, Dardaniâ incenſâ, tuaque arma ſecuti;
ɔs, tumidum ſub te permenſi claſſibus æquor,
em venturos tollemus in aſtra nepotes,
ıperiumque urbi dabimus. Tu mœnia magnis
agna para, longumque fugæ ne linque laborem.
utandæ ſedes. Non hæc tibi litora ſuaſit
lius, aut Cretæ juſſit conſidere, Apollo.
t locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt;
rra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ;
notri coluere viri: nunc fama, minores
ıliam dixiſſe, ducis de nomine, gentem:
æ nobis propriæ ſedes; hinc Dardanus ortus,
ſiusque pater, genus a quo principe noſtrum.
rge age, et hæc lætus longævo dicta parenti
aud dubitanda refer: Corythum, terraſque re-
quirat
uſonias. Dictæa negat tibi Juppiter arva.
alibus adtonitus viſis, ac voce deorum,
Nec ſopor illud erat; ſed coram agnoſcere vul-
tus,

Velatasque comas, præſentiaque ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor)
Conripio e ſtratis corpus, tendoque ſupinas
Ad cœlum cum voce manus, et munera libo
Intemerata focis. Perfecto lætus honore,
Anchiſen facio certum, remque ordine pando.
Agnovit prolem ambiguam, geminosque parentis;
Seque novo veterum deceptum errore locorum.
Tum memorat: Nate, Iliacis exercite fatis,
Sola mihi talis caſus Caſſandra canebat.
Nunc repeto, hæc generi portendere debita noſtro;
Et ſæpe Heſperiam, ſæpe Itala regna, vocare.
Sed quis ad Heſperiæ venturos litora Teucros
Crederet? aut quem tum vates Caſſandra moveret?
Cedamus Phœbo, et moniti meliora ſequamur.
Sic ait; et cuncti dicto paremus ovantes.
Hanc quoque deſerimus ſedem, paucisque relictis
Vela damus, vaſtumque cavâ trabe currimus æquor.
Poſtquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullæ
Adparent terræ, cœlum undique et undique pontus;
Tum mihi cæruleus ſupra caput adſtitit imber,
Noctem hiememque ferens; et inhorruit unda tenebris.
Continuo venti volvunt mare, magnaque ſurgunt
Æquora. Diſperſi jactamur gurgite vaſto.
Involvere diem nimbi, et nox humida cœlum
Abſtulit; ingeminant, abruptis nubibus, ignes.

Excutimur curſu, et cæcis erramus in undis,
Ipſe diem noctemque negat diſcernere cœlo,
Nec meminiſſe viæ mediâ Palinurus in undâ.
Tris adeo, incertos cæcâ caligine, ſoles
Erramus pelago; totidem ſine ſidere noctes:
Quarto terra die primum ſe adtollere tandem
Viſa; aperire procul montis, ac volvere fumum.
Vela cadunt; remis inſurgimus: haud mora, nautæ
Adnixi torquent ſpumas, et cærula verrunt.
Servatum ex undis, Strophadum me litora primum
Adcipiunt; Strophades Graio ſtant nomine dictæ,
Inſulæ Ionio in magno: quas dira Celæno,
Harpyiæque colunt aliæ, Phineïa poſtquam
Clauſa domus, menſasque metu liquere priores.
Triſtius haud illis monſtrum, nec ſævior ulla
Peſtis, et ira deûm, Stygiis ſeſe extulit undis.
Virginei volucrum voltus, fœdiſſima ventris
Proluvies, uncæque manus, et pallida ſemper
Ora fame.
Huc ubi delati portus intravimus, ecce!
Læta boum paſſim campis armenta videmus,
Caprigenûmque pecus, nullo cuſtode, per herbas.
Inruimus ferro; et divos, ipſumque vocamus
In partem prædamque Jovem. Tum litore curvo
Exſtruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
At ſubitæ horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ, et magnis quatiunt clangoribus alas;

Diripiuntque dapes, contáctuque omnia fœdant
Inmundo: tum vox tetrum dira inter odorem.
Rurſum in receſſu longo, ſub rupe cavatâ,
Arboribus clauſi circum, atque horrentibus umbris,
Inſtruimus menſas, arisque reponimus ignem.
Rurſum ex diverſo cœli, cæcisque latebris,
Turba ſonans prædam pedibus circumvolat uncis:
Polluit ore dapes. Sociis tunc, arma capeſſant,
Edico, et dirâ bellum cum gente gerendum.
Haud ſecus ac juſſi faciunt, tectosque per herbam
Diſponunt enſis, et ſcuta latentia condunt.
Ergo, ubi delapſæ ſonitum per curva dedere
Litora, dat ſignum ſpeculâ Miſenus ab altâ
Ære cavo: invadunt ſocii, et nová prœlia tentant,
Obſcenas pelagi ferro fœdare volucres.
Sed neque vim plumis ullam, nec volnera tergo,
Adcipiunt; celerique fugâ ſub ſidera labſæ
Semeſam prædam, et veſtigia fœda, relinquunt.
Una in præcelſâ conſedit rupe Celæno,
Infelix vates; rumpitque hanc pectore vocem:
Bellum etiam pro cæde boum, ſtratisque juvencis,
Laomedontiadæ, bellumne inferre paratis,
Et patrio Harpyias inſontis pellere regno?
Adcipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta:
Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo,
Prædixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
Italiam curſu petitis; ventisque vocatis

Ibitis Italiam, portusque intrare licebit:
Sed non ante datam cingetis mœnibus urbem,
Quam vos dira fames, noſtræque injuria cædis,
Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.
Dixit; et in ſilvam, pennis ablata, refugit:
At ſociis, ſubitâ gelidus formidine, ſanguis
Deriguit: cecidere animi; nec jam amplius armis,
Sed votis, precibusque, jubent expoſcere pacem,
Sive deæ, ſeu ſint diræ obſcenæque volucres.
Et pater Anchiſes, paſſis de litore palmis,
Numina magna vocat, meritosque indicit honores:
Di, prohibete minas; di, talem avertite caſum;
Et placidi ſervate pios! Tum litore funem
Deripere, excuſſosque jubet laxare rudentis.
Tendunt vela Noti: ferimur ſpumantibus undis,
Quâ curſum ventusque gubernatorque vocabant.
Jam medio adparet fluctu nemoroſa Zacynthos,
Dulichiumque, Sameque, et Neritos ardua ſaxis.
Effugimus ſcopulos Ithacæ, Laërtia regna,
Et terram altricem ſævi exſecramur Ulixi.
Mox èt Leucatæ nimboſa cacumina montis,
Et, formidatus nautis, aperitur Apollo.
Hunc petimus feſſi, et parvæ ſuccedimus urbi.
Ancora de prorâ jacitur; ſtant litore puppes.
Ergo, inſperatâ tandem tellure potiti,
Luſtramurque Jovi, votisque incendimus aras;
Actiaque Iliacis celebramus litora ludis.
Exercent patrias, oleo labente, palæſtras

Nudati focii. Juvat evafiffe tot urbis
Argolicas, mediosque fugam tenuiffe per hoftis.
Interea magnum fol circumvolvitur annum,
Et glacialis hiems aquilonibus afperat undas.
Ære cavo clipeum, magni geftamen Abantis,
Poftibus adverfis figo, et rem carmine figno:
ÆNEAS HÆC DE DANAIS VICTORIBUS ARMA.
Linquere tum portus jubeo, et confidere tranftris:
Certatim focii feriunt mare, et æquora verrunt.
Protenus aërias Phæacum abfcondimus arces,
Litoraque Epiri legimus, portuque fubimus
Chaonio, et celfam Buthroti adcedimus urbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat auris,
Priamiden Helenum Graias regnare per urbis,
Conjugio Æacidæ Pyrrhi fceptrisque potitum;
Et patrio Andromachen iterum ceffiffe marito.
Obftupui; miroque incenfum pectus amore,
Conpellare virum, et cafus cognofcere tantos.
Progredior portu, claffis et litora linquens.
Sollemnis tum forte dapes, et triftia dona,
Ante urbem in luco, falfi Simoëntis ad undam,
Libabat cineri Andromache, Manisque vocabat
Hectoreum ad tumulum; viridi quem cefpite ina-
nem,
Et geminas, cauffam lacrimis, facraverat aras.
Ut me confpexit venientem, et Troïa circum
Arma amens vidit, magnis exterrita monftris,
Deriguit vifu in medio; calor offa reliquit;

Labitur; et longo vix tandem tempore fatur:
Verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
Nate deâ? vivisne? aut, ſi lux alma receſſit,
Hector ubi eſt? dixit, lacrimasque effudit, et omnem
Inplevit clamore locum. Vix pauca furenti
Subjicio, et raris turbatus vocibus hiſco:
Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco.
Ne dubita: nam vera vides.
Heu! quis te caſus, dejectam conjuge tanto,
Excipit? aut quæ digna ſatis Fortuna reviſit?
Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia ſervas?
Dejecit voltum, et demiſſâ voce locuta eſt:
O felix una ante alias Priameïa virgo,
Hoſtilem ad tumulum Trojæ ſub mœnibus altis
Juſſa mori, quæ ſortitus non pertulit ullos,
Nec victoris heri tetigit captiva cubile!
Nos, patriâ incenſâ, diverſa per æquora vectæ,
Stirpis Achilleæ faſtus, juvenemque ſuperbum,
Servitio enixæ, tulimus: qui deinde, ſecutus
Ledæam Hermionem, Lacedæmoniosque Hymenæos,
Me famulo famulamque Heleno transmiſit habendam.
Aſt illum, ereptæ magno inflammatus amore
Conjugis, et ſcelerum Furiis agitatus, Oreſtes
Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.
Morte Neoptolemi regnorum reddita ceſſit

Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniamque omnem Trojano a Chaone dixit;
Pergamaque, Iliacamque jugis hanc addidit arcem.
Sed tibi qui curſum venti, quæ fata, dedere?
Aut quisnam ignarum noſtris deus adpulit oris?
Quid puer Aſcanius; ſuperatne, et veſcitur aurâ?
Quem tibi jam Troja * * * *
Ecqua tamen puero eſt amiſſæ cura parentis?
Ecquid in antiquam virtutem, animosque virilis,
Et pater Æneas, et avunculus excitat Hector?
Talia fundebat lacrimans, longosque ciebat
Incaſſum fletus; quum ſeſe a mœnibus heros
Priamides multis Helenus comitantibus adfert,
Adgnoſcitque ſuos, lætusque ad limina ducit,
Et vultum lacrimis verba inter ſingula fundit.
Procedo, et parvam Trojam, ſimulataque magnis
Pergama, et arentem Xanthi cognomine rivum
Adgnoſco, Scææque amplector limina portæ.
Nec non et Teucri ſociâ ſimul urbe fruuntur.
Illos porticibus rex adcipiebat in amplis:
Aulaï in medio libabant pocula Bacchi,
Inpoſitis auro dapibus, paterasque tenebant.
Jamque dies, alterque dies, proceſſit; et auræ
Vela vocant; tumidoque inflatur carbaſus auſtro.
His vatem adgredior dictis, ac talia quæſo:
Trojugena, interpres divom, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui ſidera ſentis,
Et volucrum linguas, et præpetis omina pennæ,

Fare age (namque omnem curſum mihi proſpera dixit
Religio, et cuncti ſuaſerunt numine divi
Italiam petere, et terras tentare repoſtas:
Sola novum, dictuque nefas, Harpyia Celæno
Prodigium canit, et triſtis denuntiat iras,
Obſcenamque famem) quæ prima pericula vito;
Quidve ſequens tantos poſſim ſuperare labores?
Hic Helenus, cæſis primum de more juvencis,
Exorat pacem divom, vittasque reſolvit
Sacrati capitis, meque ad tua limina, Phœbe,
Ipſe manu, multo ſuſpenſum numine, ducit;
Atque hæc deinde canit divino ex ore ſacerdos:
Nate deâ, nam te majoribus ire per altum
Auſpiciis manifeſta fides: ſic fata deûm rex
Sortitur, volvitque vices; is vertitur ordo:
Pauca tibi e multis, quo tutior hoſpita luſtres
Æquora, et Auſonio poſſis conſidere portu,
Expediam dictis; prohibent nam cetera Parcæ
Scire, Helenum farique vetat Saturnia Juno.
Principio, Italiam, quam tu jam rere propinquam,
Vicinosque, ignare, paras invadere portus,
Longa procul longis via dividit invia terris.
Ante et Trinacriâ lentandus remus in undâ,
Et ſalis Auſonii luſtrandum navibus æquor,
Infernique lacus, Æææque inſula Circæ,
Quam tutâ poſſis urbem conponere terrâ.

Signa tibi dicam; tu condita mente teneto.
Quum tibi ſollicito, ſecreti ad fluminis undam,
Litoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fetus enixa, jacebit,
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati;
Is locus urbis erit, requies ea certa laborum.
Nec tu menſarum morſus horreſce futuros;
Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.
Has autem terras, Italique hanc litoris oram,
Proxima quæ noſtri perfunditur æquoris æſtu,
Effuge: cuncta malis habitantur mœnia Graiis.
Hic et Narycii poſuerunt mœnia Locri,
Et Sallentinos obſedit milite campos
Lyctius Idomeneus: hic illa ducis Melibœi
Parva Philoctetæ ſubnixa Petelià muro.
Quin, ubi transmiſſæ ſteterint trans æquora claſſes,
Et poſitis aris jam vota in litore ſolves,
Purpureo velare comas adopertus amictu;
Ne qua inter ſanctos ignis in honore deorum
Hoſtilis facies occurrat, et omina turbet.
Hunc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto;
Hac caſti maneant in religione nepotes.
Aſt, ubi digreſſum Siculæ te admoverit oræ
Ventus, et anguſti rareſcent clauſtra Pelori,
Læva tibi tellus, et longo læva petantur
Æquora circuitu: dextrum fuge litus, et undas.
Hæc loca, vi quondam et vaſtâ convolſa ruinâ,
Tantum ævi longinqua valet mutare vetuſtas!

Diſſiluiſſe ferunt, quum protenus utraque tellus
Una foret: venit medio vi pontus, et undis
Heſperium Siculo latus abſcidit; arvaque, et urbis,
Litore diductas, anguſto interluit æſtu.
Dextrum Scylla latus, lævum inplacata Charybdis,
Obſidet; atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſusque ſub auras
Erigit alternos, et ſidera verberat undâ.
At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exſertantem, et navis in ſaxa trahentem.
Prima hominis facies, et pulchro pectore virgo
Pube tenus: poſtrema inmani corpore piſtrix,
Delphinum caudas utero conmiſſa luporum.
Præſtat Trinacrii metas luſtrare Pachyni
Ceſſantem, longos et circumflectere curſus,
Quam ſemel informem vaſto vidiſſe ſub antro
Scyllam, et cæruleis canibus reſonantia ſaxa.
Præterea, ſi qua eſt Heleno prudentia, vati
Si qua fides, animum ſi veris inplet Apollo;
Unum illud tibi, nate deâ, præque omnibus unum,
Prædicam, et repetens iterumque iterumque monebo:
Junonis magnæ primum prece numen adora;
Junoni cane vota libens, dominamque potentem
Supplicibus ſuperà donis: ſic denique victor
Trinacriâ finis Italos mittere relictâ.
Huc ubi delatus Cumæam adceſſeris urbem,
Divinósque lacus, et Averna ſonantia ſilvis;

Inſanam vatem adſpicies, quæ rupe ſub imâ
Fata canit, foliisque notas, et nomina, mandat.
Quæcumque in foliis deſcripſit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro ſecluſa relinquit
Illa manent inmota locis, neque ab ordine cedun
Verum eadem, verſo tenuis quum cardine ventus
Inpulit, et teneras turbavit janua frondis,
Numquam deinde cavo volitantia prendere ſaxo,
Nec revocare ſitus, aut jungere carmina curat.
Inconſulti abeunt, ſedemque odere Sibyllæ.
Hic tibi ne qua moræ fuerint diſpendia tanti,
Quamvis increpitent ſocii et vi rurſus in altum
Vela vocent, poſſisque ſinus inplere ſecundos;
Quin adeas vatem, precibusque oracula poſcas
Ipſa canat, vocemque volens, atque ora, reſolvat.
Illa tibi Italiæ populos, venturaque bella,
Et, quo quemque modo fugiasque ferasque labo-
rem,
Expediet; curſusque dabit venerata ſecundos.
Hæc ſunt, quæ noſtrâ liceat te voce moneri.
Vade age, et ingentem factis fer ad æthera Trojan
Quæ poſtquam vates ſic ore effatus amico eſt,
Dona dehinc, auro gravia, ſectoque elephanto,
Imperat ad navis ferri, ſtipatque carinis
Ingens argentum, Dodonæosque lebetas,
Loricam, conſertam hamis auroque trilicem,
Et conum inſignis galeæ, criſtasque comantis,
Arma Neoptolemi: ſunt et ſua dona parenti:

Addit equos, additque duces:
Remigium ſupplet: ſocios ſimul inſtruit armis.
Interea claſſem velis aptare jubebat
Anchiſes, fieret vento mora ne qua ferenti;
Quem Phœbi interpres multo conpellat honore:
Conjugio, Anchiſa, Veneris dignate ſuperbo,
Cura deûm, bis Pergameis erepte ruinis,
Ecce! tibi Auſoniæ tellus; hanc adripe velis:
Et tamen hanc pelago præterlabare neceſſe eſt:
Auſoniæ pars illa procul, quam pandit Apollo.
Vade, ait, o felix nati pietate! quid ultra
Provehor, et fando ſurgentis demoror auſtros?
Nec minus Andromache, digreſſu mœſta ſupremo,
Fert, picturatas auri ſubtemine, veſtis,
Et Phrygiam Aſcanio chlamydem; nec cedit honore,
Textilibusque onerat donis, ac talia fatur:
Adcipe et hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint, puer; et longum Andromachæ teſtentur amorem,
Conjugis Hectoreæ. Cape dona extrema tuorum,
O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago!
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora, ferebat:
Et nunc æquali tecum pubeſceret ævo.
Hos ego digrediens lacrimis adfabar obortis:
Vivite felices, quibus eſt Fortuna peracta
Jam ſua: nos alia ex aliis in fata vocamur:

Vobis parta quies: nullum maris æquor arandum;
Arva neque Auſoniæ, ſemper cedentia retro,
Quærenda. Effigiem Xanthi, Trojamque, videtis,
Quam veſtræ fecere manus; melioribus, opto,
Auſpiciis! et quæ fuerit minus obvia Graiis.
Si quando Thybrim, vicinaque Thybridis arva,
Intraro, gentique meæ data mœnia cernam;
Cognatas urbis olim, populosque propinquos,
Epiro, Heſperiâ, (quibus idem Dardanus auctor,
Atque idem caſus) unam faciemus utramque
Trojam animis: maneat noſtros ea cura nepotes.
  Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta;
Unde iter Italiam, curſusque breviſſimus undis.
Sol ruit interea, et montes umbrantur opaci.
Sternimur optatæ gremio telluris, ad undam,
Sortiti remos; paſſimque in litore ſicco
Corpora curamus. Feſſos ſopor inrigat artus.
Nec dum orbem medium Nox horis acta ſubibat;
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, et omnis
Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
Sidera cuncta notat, tacito labentia cœlo;
Arcturum Pleiadasque, Hyadas geminosque Triones,
Armatumque auro circumſpicit Oriona.
Poſtquam cuncta videt cœlo conſtare ſereno,
Dat clarum e puppi ſignum; nos caſtra movemus,
Tentamusqae viam, et velorum pandimus alas.
  Jamque rubeſcebat ſtellis Aurora fugatis,
Quum procul obſcuros colles, humilemque videmus

Italiam. Italiam primus conclamat Achates;
Italiam læto ſocii clamore ſalutant.
Tum pater Anchiſes magnum cratera coronâ
Induit, inplevitque mero; divosque vocavit
Stans celſâ in puppi:
Di, maris et terræ tempeſtatumque potentes,
Ferte viam vento facilem, et ſpirate ſecundi.
Crebreſcunt optatæ auræ, portusque pateſcit
Jam propior, templumque adparet in arce Minervæ:
Vela legunt ſocii, et proras ad litora torquent.
Portus ab Euroo fluctu curvatus in arcum;
Objectæ ſalſâ ſpumant adſpargine cautes;
Ipſe latet: gemino demittunt brachia muro
Turriti ſcopuli, refugitque ab litore templum.
Quatuor hic, primum omen, equos in gramine vidi,
Tondentis campum late, candore nivali:
Et pater Anchiſes, Bellum, o terra hoſpita! portas:
Bello armantur equi: bellum hæc armenta minantur:
Sed tamen idem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, et frena jugo concordia ferre;
Spes et pacis, ait. Tum numina ſancta precamur
Palladis armiſonæ, quæ prima adcepit ovantis;
Et capita ante aras Phrygio velamur amictu;
Præceptisque Heleni, dederat quæ maxuma, rite
Junoni Argivæ juſſos adolemus honores.
Haud mora; continuo, perfectis ordine votis,

Cornua velatarum obvertimus antennarum,
Grajugenumque domos ſuſpectaque linquimus arva.
Hinc ſinus Herculei, ſi vera eſt fama, Tarenti
Cernitur. Adtollit ſe diva Lacinia contra,
Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum.
Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Ætna,
Et gemitum ingentem pelagi, pulſataque ſaxa
Audimus longe, fractasque ad litora voces;
Exſultantque vada, atque æſtu miſcentur arenæ.
Et pater Anchiſes: Nimirum hæc illa Charybdis;
Hos Helenus ſcopulos, hæc ſaxa horrenda, canebat.
Eripite, o ſocii! pariterque inſurgite remis.
Haud minus ac juſſi faciunt: primusque rudentem
Contorſit lævas proram Palinurus ad undas;
Lævam cuncta cohors remis, ventisque, petivit.
Tollimur in cœlum curvato gurgite, et idem
Subductâ ad Manis imos deſidimus undâ.
Ter ſcopuli clamorem inter cava ſaxa dedere;
Ter ſpumam eliſam, et rorantia vidimus aſtra.
Interea feſſos ventus cum ſole reliquit;
Ignarique viæ Cyclopum adlabimur oris.
Portus ab adceſſu ventorum inmotus, et ingens
Ipſe; ſed horrificis juxta tonat Ætna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem,
Turbine fumantem piceo, et candente favillâ:
Adtollitque globos flammarum, et ſidera lambit:
Interdum ſcopulos, avolſaque viſcera montis,

Erigit eructans, liquefactaque ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exæſtuat imo.
Fama eſt, Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Urgueri mole hac, ingentemque inſuper Ætnam
Inpoſitam ruptis flammam exſpirare caminis;
Et, feſſum quoties mutet latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, et cœlum ſubtexere fumo.
Noctem illam, tecti ſilvis, inmania monſtra
Perferimus; nec, quæ ſonitum det cauſa, videmus:
Nam neque erant aſtrorum ignes, nec lucidus æthrâ
68idereâ polus, obſcuro ſed nubila cœlo;
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
Poſtera jamque dies primo ſurgebat Eoo,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram;
Quum ſubito e ſilvis, macie confecta ſupremâ,
Ignoti nova forma viri, miſerandaque cultu,
Procedit, ſupplexque manus ad litora tendit.
Reſpicimus. Dira illuvies, inmiſſaque barba,
Conſertum tegumen ſpinis; at cetera Graius,
Ut quondam patriis ad Trojam miſſus in armis.
Isque, ubi Dardanios habitus et Troïa vidit
Arma procul, paullum adſpectu conterritus hæſit,
Continuitque gradum: mox ſeſe ad litora præceps
Cum fletu, precibusque, tulit: Per ſidera teſtor,
Per ſuperos, atque hoc cœli ſpirabile lumen;
Tollite me, Teucri: quascumque abducite terras:
Hoc ſat erit. Scio me Danais e claſſibus unum,
Et bello Iliacos fateor petiiſſe Penates.

Pro quo, ſi ſceleris tanta eſt injuria noſtri,
Spargite me in fluctus, vaſtoque inmergite ponto:
Si pereo, hominum manibus periiſſe juvabit.
Dixerat: et, genua amplexus genibusque volutans,
Hærebat. Qui ſit, fari, quo ſanguine cretus,
Hortamur; quæ deinde agitet Fortuna, fateri.
Ipſe pater dextram Anchiſes, haud multa moratus,
Dat juveni; atque animum præſenti pignore firmat.
Ille hæc, depoſitâ tandem formidine, fatur:
Sum patriâ ex Ithacâ, comes infelicis Ulixi,
Nomen Achemenides; Trojam genitore Adamaſto
Paupere (manſiſſetque utinam Fortuna!) profectus.
Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
Inmemores ſocii vaſto Cyclopis in antro
Deſeruere. Domus ſanie dapibusque cruentis,
Intus opaca, ingens: ipſe arduus, altaque pulſat
Sidera, (Di, talem terris avertite peſtem!)
Nec viſu facilis, nec dictu adfabilis ulli:
Viſceribus miſerorum, et ſanguine veſcitur atro.
Vidi egomet, duo de numero quum corpora noſtro,
Prenſa manu magnâ, medio reſupinus in antro,
Frangeret ad ſaxum, ſanieque exſperſa natarent
Limina: vidi atro quum membra fluentia tabo
Manderet, et tepidi tremerent ſub dentibus artus.
Haud inpune quidem; nec talia paſſus Ulixes,
Oblitusve ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.

Nam ſimul, expletus dapibus, vinoque ſepultus,
Cervicem inflexam poſuit, jacuitque per antrum
Inmenſus, ſaniem eructans, ac fruſta cruento
Per ſomnum conmixta mero; nos, magna precati
Numina, ſortitique vices, unâ undique circum
Fundimur, et telo lumen terebramus acuto,
Ingens, quod torvâ ſolum ſub fronte latebat,
Argolici clipei, aut Phœbeæ lampadis, inſtar:
Et tandem læti ſociorum ulciſcimur umbras.
Sed fugite, o miſeri! fugite; atque ab litore funem
Rumpite:
Nam, qualis quantusque cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera preſſat,
Centum alii curva hæc habitant ad litora volgo
Infandi Cyclopes, et altis montibus errant.
Tertia jam Lunæ ſe cornua lumine conplent,
Quum vitam in ſilvis, inter deſerta ferarum
Luſtra domosque, traho; vaſtosque ab rupe Cyclopas
Proſpicio, ſonitumque pedum vocemque tremiſco.
Victum infelicem, baccas, lapidoſaque corna,
Dant rami, et volſis paſcunt radicibus herbæ.
Omnia conluſtrans, hanc primum ad litora claſſem
Conſpexi venientem. Huic me, quæcumque fuiſſet,
Addixi: ſatis eſt gentem effugiſſe nefandam:
Vos animam hanc potius quocumque abſumite leto.
Vix ea fatus erat, ſummo quum monte videmus
Ipſum, inter pecudes vaſtâ ſe mole moventem,
Paſtorem Polyphemum, et litora nota petentem:

Heu genitorem, omnis curæ casûsque levamen,
Amitto Anchisen! Hic me, pater optime, fessu
Deseris; heu! tantis nequidquam erepte pericl
Nec vates Helenus, quum multa horrenda monei
Hos mihi prædixit luctus, non dira Celæno.
Hic labor extremus, longarum hæc meta viarur
Hinc me digressum vestris deus adpulit oris.
Sic pater Æneas, intentis omnibus, unus
Fata renarrabat divom, cursusque docebat.
Conticuit tandem, factoque hic fine quievit.

IN VIRGILIUM NOTULÆ.

IN ECLOGAS.

I. 18. Ad fidem vetustiorum et plurium membranarum abscidi versum

Sæpè sinistra cavâ prædixit ab ilice cornix:

statim præivit vox 'prædicerè': quod per se versum esse interpolatum evinceret, et hùc tralatum ab Ecl. ix. 15. Nec a nobis non stat Servii silentium.

Ver. 33. Distinxi ut redeat 'pinguis' ad 'victima,' probante Servio, et scriptorum aliorum auctoritate; quos in re manifestâ quid profuerit cumulare?

Ver. 44. Dedi 'hoc' ex conjecturâ; quam nemo improbabit, nisi qui vetustam rubiginem nitori novo prætulerit, aut cum Fabro profunditatem receptæ lectionis emirabitur. 'Hic' ineptit: quid enim refert 'ubi' responsum datum sit? 'quale' verò fuerit responsum, id demùm momento videtur esse maximo. Æn. v. 706.

'Hæc responsa' dabat:

et vi. 344.

'Hoc' uno 'responso' animum delusit Apollo.

Confer Ovidium met. ii. 326. Aliud non patitur linguæ ratio.

Ver. 49. Aliter distinxi non sine magno loci commodo. Hinc omnia cohærent meliùs; nec nudi aliquid, aut sine rationibus idoneis dicti, relinquitur.

Ver. 59. Dedi quod conjeceram, et ante me Cerda, assentiente uno MS. nec credibile est aliter potuisse scribere Virgilium. Oppósitionem necessariam benè servat Horat. art. poet. 30.

Delphinum ſilvis appingit, 'fluctibus aprum.'

Similitèr Claudianus, in Prob. conſ. v. 169.

..... per 'flumina damæ'

Errabunt:

ubi hunc locum Virgilii apertè imitatus eſt.

Nec egregiè non favet nobis ejuſdem ornatiſſimi poëtæ l non alio colore, in Eutropium, i. 354.

.... jam 'frugibus aptum'

Æquor, et advectum ſilvis 'delphina' videbo.

Ver. 73. Quivis, intentiùs ſpectans, agnoſcet veram lectic eſſe 'perduxit.' Dubitantem remittimus ad Ruhnkenium in Paterc. ii. 106. 2.

Ecl. ii. 20. Peſſimè diſpungitur poſt 'pecoris.' Sic r Geo. ii. 146.

Hinc 'albi,' Clitumne, 'greges'—.

ibid. iii. 391.

Munere ſic 'niveo lanæ' —.

Valerius Flaccus, i. 90.

.... 'niveique greges' altaria cingent.

Facetus eſt Heynius, cùm putet aliâ diſtinctione verſum fiei meroſiorem: quaſi hæc cæſura non fuerit etiàm frequenti et aliud magis commendaret poëſin pauſarum varietate! nobis Servius.

Ecl. iii. 60. Audio ſecundam interpretationem Servii: " Muſæ, ſumamus ab Jove principium." Conferas præc tem verſum, et ecl. vii. 19.

Ver. 109. Dudùm divinaveram tranſponendas eſſe voces ' res' et 'amaros;' ſed ante me, quod ſerò intellexerim, 'Eberto' in mentem venerat. 'Amaros' quidèm metuit an ut videtur, Damœtas; vide verss. 65. 81. 101. 'dulces' a expertus eſt Menalcas: vide verss. 66. 74.

Ecl. iv. 33. Lectionem amplector longè magis exqui

atque elegantem, ex auctoritate codicum; quorum unus dat 'tellure,' alter 'tellurem' et 'sulco;' tertius denique 'sulcis.' De his constructionis varietatibus, quas amant in primis poëtæ, nos lector consulat ad Eurip. Herc. fur. 7. Ion. 1. et Soph. Philoct. 324.

Ver. 53. Conjecturæ propriæ 'tum' extuderant; quam lectionem, MSS. confirmatam, non dubitavi recipere, quùm usitatior mihi videatur non lucis tantummodò, sed et sensûs, expers.

Ecl. v. 5. Præfero 'motantibus.' Dicere quid expedit 'incertas' esse eas umbras, quas 'mutent' Zephyri? Minimè autèm ineptum videtur affirmare, umbras 'variare' ob Zephyrorum 'motum.' Plura mox dicemus ad Lucretium, iv. 78.

Ver. 54. Ad vocem 'puer' visum est utrobique distinguere: conferas ver. 19.

Ecl. viii. 6. Ità placuit interpungere. Adeas quæ diximus nupèr ad Euripidis Herc. fur. 627.

Ver. 55. Amicus quidam noster hanc lectionem invenit in MS. Est sanè longè exquisitior, et procùl dubio vera, quùm Virgilius in animo habuerit exprimere Theocritum, idyll. i. 136.

Κὴξ ορεων τοι σκωπες αηδοσι γαρυσαιντο.

Vulgata vox orta est ex interpretatione; quàm proclivitèr, facilè discas ex scholio ad Theocriti locum citatum.

Ver. 74. Ità priùs conjeceram legendum, quàm noverim codicem consentire. Longè signatior est hæc lectio.

Ver. 83. Luce clarius est me veritatem ex conjecturâ protulisse. "Ego hanc laurum contra Daphnida" Non immeritò recepta scriptura scrupulum injecit Servio; vid. schol. Theoc. ii. 23.

Ecl. ix. 5. Videas Burmannum. Eadem nostro quoque ingenio se obtulerat conjectura, quam pro verissimâ amplectimur.

Ecl. x. 44. Sic procùl dubio reponendum, ut ànte me viderunt alii. Commentum Servii minùs placet ob sequentia.—Et distinctionem maluerim post 'Martis,' ut vox 'Martis' ad 'tela' referatur. Ità Silius, viii. 20.

. . . . mærebant, cæde ſine ullâ
(Inſolitum ſibi) bella geri, ſiccaſque cruore
Inter 't la' ſini 'Mavortis' hebeſcere dextras:

ſic enim reſtituendus eſt iſte locus. Noſter ſuprà, ecl. ix. 12.

. . . . carmina tantum
Noſtra valent, Lycida, 'tela' inter 'Martia'—.

Propertius, iii. 1. 7.

At valeat, Phœbum quicunque moratur in armis:

adeas etiàm Georg. ii. 283.

IN GEORGICA.

Georg. i. 4. Sequor lectionem in editione noſtrâ Georgicon (minus accuratâ ſanè atque puerilitèr temerariâ) mihi propoſitam, tunc temporis inſcio idem aliis placuiſſe. Sic Horatius, ſe comparans 'api,' od. iv. 2. 31.

. . . . operoſa 'parvus'
Carmina fingo.

Ver. 6. Dudùm perſpexeram ità eſſe reponendum; per ſe vicinæ voces ſatis oſtendunt eum loqui de 'luminibus:' et ſerò vidi Servium agnoſcere pro antiquiore lectione, et, ne dubites, veriore; nam 'deos' invocat (quod notandum), et videtur ex profeſſo imitari Æſchylum, Agam. 5.

Και τους φεροντας χειμα και θερος βροτοις,
Λαμπρους δυναστας, εμπρεποντας, αιθερι.

Philo de Monarchiâ, lib. i. vocat 'ſidera' αρχοντας κοσμου. Valerius Flaccus, vii. 390.

Et jam jam magico per opaca ſilentia Colchis
Cœperat ire ſono, monſtrataque condere vultus
'Numina:'

ubi conſulas interpretes. Seneca, de conſol. ad Polyb. 31. Max-

imi et 'clariſſimi' conſpectu 'numinis.' Nec diſſimulem tamèn Probam Falconiam in centone Virgiliano, ver. 60. vulgatam confirmare, ab ultimâ ſcilicèt antiquitate depravatam. Miltonus, Par. amiſs. iv. 33. de 'Sole:'

. . . . like 'the God'
Of this new world.

Friget cum 'lumina' epitheton 'clariſſima.' Hos vocat 'lucidum' cœli 'decus' in carmine ſeculari Flaccus.

Ver. 7. Non audiendi ſunt viri clariſſimi, qui Liberum et Cererem ad præcedentia reducunt, Schutzius, Heynius, Brunckius, et Bryantus noſtras, quicquid obnitatur Macrobius, Sat. i. 16. 18. et 24. qui ſibi ipſi minùs conſtat. Adeas Apuleium de deo Socratis, ſub. initio; cujus textus lectioni noſtræ adverſatur, argumentum favet; ut hoc obitèr attingam: mox etiam hæc 'clariſſima numina,' quaſi volens interpretari, nominat 'radiantes deos.'

Primas agunt, ut manifeſtum eſt, in agricolarum rebus cœli ſidera, et potiſſimùm majora, quæ fovent omnia; deindè, ob maxima beneficia in communem vitam per fruges inventas et vinum importata, ſecundas Ceres et Bacchus ſibi vindicant.

Ver. 27. Elegantiorem adhibui, nî fallor, diſtinctionem. Is 'auctor' Latinè dictus eſt, quem ſequimur, ut ducem. Cicero ad Atticum, viii. 2. Aut locupletior mihi ſit quærendus 'auctor' quàm Socrates. Ovidius, amor. iii. 10. 35.

Diva, 'potens frugum,' ſilvis ceſſabat in altis,

Sed rem ſecat Manilius, noſtrum imitatus, i. 446.

Cæſar nunc 'terris,' poſt 'cœlo,' maximus 'auctor.'

Ver. 35. Elegantior hæc lectio eſt, quam 'relinquit:' vide noſtram Silv. Crit. i. pp. 16. 17.

Ver. 100. Ovidius, Faſt. i. 695.

'Hoc ego pro vobis, hoc vos 'optate,' coloni.

Ver. 102. Hunc ordinem verborum dat, noſtris auribus ſanè molliorem, vetustiſſimum exemplar, typis exaratum, penes me:

compares Ecl. vi. 73. Æn. vi. 878. Sed error eſt pro 'cultu.'

Ver. 126. Ità locum citat Lactantius, inſtit. v. 5. Alitèr Seneca, epiſt. xc.

Ver. 136. Sequor ordinem editionis noſtræ vetuſtiſſimæ; quùm duo ſubſtantiva minùs concinnè ſeparentur.

Ver. 196. Ità Brunckius; quod et ipſe ſeorſim videram.

Ver. 200. Fidentèr repoſuimus divinationem noſtram dudùm propoſitam et munitam exemplis: quâ nulla verior optari poteſt. Vox 'ruere' in ſe notionem habet perfecti cujuſdam atque abſoluti, quod gradus reſpuat: undè, quamvis bonum fuerit 'ruere' per ſe, 'ruere in pejus' minimè ferri poteſt. Livius, x. 28. Gallorum quidèm etiàm corpora, intolerantiſſima laboris àtque æſtûs, 'fluere.' Sophocles Elect. 1006.

Ημιν δ' αποῤῥει, κἀπι μηδεν ερχεται.

Lactantius, de mort. pers. 24. "Jam propinquavit illi judicium Dei; ſecutumque tempus eſt, quo res ejus 'dilabi' ac 'fluere' cœperunt. Velleius Paterculus, ii. 16. 4. 'fluentem' procumbentemque rempublicam: ubi conſulas Ruhnkenium, et, ſi velis plura, noſtram Georgicon editionem. Hæ voces confunduntur etiàm ſcribis ad Æn. xi. 236.

Ver. 213. Ità legit etiàm editio noſtra vetuſtiſſima.

Ver. 243. Diſtinxi, ut vera conſtructio, quæ latuit, eluceſcat. Ordo plenus ſic ſe habet: "At illum, qui eſt ſub pedibus, Styx videt." Invicem opponuntur 'ſub pedibus,' quæ voces adjectivi officio funguntur, et 'ſublimis.'

Ver. 251. Olim dedi veriſſimè hanc lectionem ex divinatione, neſcius ità citâſſe Senecam in epiſt cxxii.

Ver. 334. 'Plangit,' i. e. Jupiter: adeas nos ad Horatii epod. x. 8.

Ver. 438. 'Condit' vera eſt lectio: confer ver. 427.

Ver. 441. Has emendationes, olim ex conjecturâ nobis propoſitas, poſt quàm facti ſimus certiores, partim MSS, partim in-

geniis aliorum criticorum esse confirmatas, non dubitavimus in textum admittere: nec se propriâ luce atque elegantiâ lectoribus venustis non commendabunt.

Ver. 467. Genuinam Virgilii manum tibi reddimus, lector, ex conjecturâ. 'Caligine,' vel 'tenebris, tegere' rectè dixeris; undè non obstiterit Petronius, sic, nî fallor, rescribendus, eadem prodigia tractans:

. . . . namque, 'orbe' cruento
'Deformis,' Titan vultus 'caligine texit:'

undè etiàm obitèr liquet 'eclipsin' non intelligi. Sed 'ferrugine,' i. e. 'colore' quodam, (Isidor. orig. xix. 28.) vel 'pallore, tegere,' quis poëtarum dixit? Ovidius, met. iv. 404.

. . . . . . obscurâ 'tinctas ferrugine' habenas:

ibid. xv. 718.

Cærulus et 'vultum ferrugine' Lucifer atrâ
'Sparsus' erat:

et ii. 798.

. . . . . pectusque manu, 'ferrugine tinctâ,'
Tangit.

Martialis, x. 33.

. . . . . . viridi 'tinctos ærugine' versus.

Non alienus est Paulini de S. Joh. Bapt. ver. 115. pulcher versiculus:

. . . . vultus demissa pudicos,
'Tinxit suffuso' rutilantes 'sanguine' malas:

confer Ovidium, epist. iv. 72. Non ausim tamen celare Probam Falconiam, de nov. Test. ver. 312. pro vulgatâ stare; sed librarii hos lusus ad receptam scripturam facilè retorquerent.

Lucanus, vii. 178.

Et 'pallere' diem:

ut Valerius Flaccus, i. 775.

. . . . multâ 'pallens ferrugine' taurus.

Alcimus Avitus, vi. 298.

Thefauros geminate meos ufuque polite,
Livida ne facies pullâ 'rubigine tinguat.'

Claudianus, de Mall. cons. v. 175.

. . . . . 'infectum' longi 'rubigine' ruris:

et eodèm redit de Stil. laud. ii. 194.

. . . . . 'nigras rubigine' falces.

Confer Aufonii epig. xvii. 4. Prudentius, Cathem. ix. 79.

Sol refugit; et, lugubri 'fordidus ferrugine,'
Igneum reliquit axem.

Quæ fequuntur etiàm loca, inter fe compofita, mentem meam pleniùs aperient, et lectioni propofitæ offundent lucem. Virgilius nofter ecl. ii. 47.

'Pallentes violas' et fumma papavera carpens.

Horatius, od. iii. 10. 4.

Nec 'tinctus violâ pallor' amantium:

et Claudianus, rapt. Pros. ii. 93.

. . . . . dulci 'violas ferrugine' pingit:

ubi codex habet 'tingit.' Neque alius nævus, ut id obitèr attingam, deformat Sidonium Apollinarem, carm. xxiii. ver. 206. ità refingendum:

Et te de genetrice vagientem
'Tinxerunt' vitrei vado Hippocrenis.

Prudentius, cont. Sym. ii. 978.

Ambuftumque caput culmi 'fuligine tingit.'

Sed fentio me longiùs evagari, quàm patientèr ferent operis hujusce rationes: videas tamèn Marklandum ad Statii Silv. i. 3. 103. et libros in his vocibus turbantes ad Lucret. ii. 500. ut alibi fæpè.

Ver. 475. Hanc lectionem, longè longèque poëticam magis atque elegantem, priùs eram ingenio affecutus, quàm cognoverim non aliud fuadere plures codices. Ità nofter, Æn. iii. 6.

. . . . classemque sub ipsâ
Antandro et Phrygiæ molimur 'montibus Idæ.'

Lucanus, i. 553. videtur confirmare, simile argumentum tractans:

. . . . veteremque, 'jugis' nutantibus, 'Alpes'
Discussere nivem:

et idem infrà, ver. 688.

. . . . nunc desupèr 'Alpis'
Nubiferæ 'colles.'

Sed ea est hæc locutio, quæ non indigeat exemplorum.

Ver. 493. 'Scilicèt' præcedentibus debet adhærere. Et est pulcherrima oratio indignantis poëtæ, et levitèr accusantis, non sine mœrore atque misericordiâ.

Ver. 511. Demerebitur, opinor, hæc conjectura venustiores Virgilii amatores. 'Arma' quidèm 'ferunt' dixit noster Æn. ix. 133. xii. 586. ubi nos consulendi: sed manifestissimum est sublimitatem hujusce loci quiddam grandius flagitare, et erectius. Haùd alitèr Æn. vii. 460. et cum voce 'sævio' conjunctâ;

Arma amens 'fremit;' arma toro tectisque requirit:
'Sævit' amor ferri:

ut etiam ibid. xi. 453.

Arma manu trepidi poscunt; 'fremit arma' juventus.

Accius apud Nonium, voce Vulgus, sic legendus:

'At' nonne Argivos 'fremere bellum,' et velle 'vim' vulgum videt?

Statius, Theb. iii. 593.

'Bella' animis, 'bella' ore, 'fremunt:'

et ibid. vi. 618.

Arcades 'arma fremunt.'

Alcimus Avitus, iii. 340.

'Arma fremunt;' crebrâ quatitur formidine mundus.

Claudianus, de laud. Stil. ii. 149.

. . . . . neque enim neglectas pace cohortes
Tunc ditas, cùm 'bella fremunt.'

Sidonius Apollinaris, carm. v. ver. 262. quem in transitu emendatiorem dabimus:

. . . . tandem prorumpit, et arma,
'Arma fremit;' pinguisque etiàmnum sanguine fertur
Lorica; obtusus per barbara vulnera contus,
Atque 'hebet' assiduis dentatus cædibus ensis.

His accedat elegans poëta Marius Victor, in Gen. ii. 440. loco venustissimo:

. . . . . 'fremeret' cum verbere 'sævo'
Pontus, et illisas contemneret arca procellas.

Georg. ii. ver. 41. Probo 'volens' conjecturam meam, olim ad locum propositam, loco 'volans;' cùm hanc lectionem suppeditet etiàm codex, probentque Reiskius et Burmannus.

Ver. 136. Prior Reiskius, sed me nescio, vidit ità locum esse distinguendum. Simili venustate Silius, xiv. 237.

Quo mons Sicaniâ non surgit 'ditior umbræ.'

Statius, Theb. xii 620.

'Dives' et Egaleos 'nemorum.'

Manilius autèm Maronem nostrum apertè imitatus est, iv. 754.

Et molles Arabas, 'silvarum ditia' regna.

Ver. 144. 'Lata.' Hanc emendationem olim proposuimus ad locum, et firmavimus exemplis. Nobis videtur in verissimis habenda. Sic noster Æn. i. 225.

Litoraque, et 'latos populos:'

quam locutionem ab Ennio mutuatus est. Neque obstat Æn. iii. 220.

'Læta' boum 'passim' campis 'armenta' videmus;

ob vocem 'passim.' Ovidius, Fast. i. 546.

. . . . vagantur
Incustoditæ 'lata' per arva 'boves:'

quem locum infelicitèr vexabat Heinſius. Neque ſucceſſu meliore manus immiſerunt viri docti in Silium, Pun. iv. 312.

Atque imâ 'longæ' trepidant in valle 'juvencæ.'

Idem inferiùs ibid. ver. 376.

. . . . murmure anhelo
Squalentes campos et 'longa mapalia' complent.

Neque excerpere pigebit elegantem clauſulam ex Mamertini grat. act. Jul. ſect. x. Et 'lata camporum' balatu, hinnitu, 'mugitibus' perſona. Porrò, hinc rectiùs legas Claudianum, cons. Stil. iii. 336.

. . . . 'armentaque longa'
Vaſtant Æthiopum:

confer Æn. i. 186. Æmulari voluit Miltonus noſter: Par. amiſs. vii. 462.

. . . . theſe in flocks
Paſturing at once, and in 'broad herds' upſprung.

Ver. 174. Vellem ſcribi 'artes,' ut ambiguum vitetur, et rectè capiatur locus: i. e. "res et artes antiquæ laudis." Gratius Cyneg. 107. gemello loco:

Ergo illum primis nemorum dea finxit in annis,
Auctoremque operi dignata inſcribere magno,
Juſſit adire ſuas et pandere gentibus 'artes.'

Tacitus annal. iii. 55. Nec omnia apud priores meliora; ſed noſtra quoque ætas multa laudis et 'artium' imitanda poſteris tulit: i. e. multas artes laudabiles: nam locus, qui primâ fronte videatur adverſari, penitiùs inſpectus interpretationem noſtram ſtabilit. Paſſim ſibi proponit Maronem exprimendum Tacitus.

Ver. 322. Reſcripſi locum confidentèr ex indubiâ maximè conjecturâ. 'Prima frigora autumni' ſunt ad ipſum finem autumni, longè poſt 'præteritam æſtatem,' cùm hiems tantùm non inceperit. Opportuni obveniunt nobis Ovidiani verſus, art. am. ii. 315.

Sæpè 'sub autumnum,' cum formosissimus annus,
Plenàque purpureo subrubet uva mero;
Cum modò 'frigoribus' premitur, modò solvitur 'æstu.'

Ver. 332. Malè fecerunt editores, qui inserserunt 'germina;' quam vocem minimè desiderandam facit mox veniens ver. 335. confer Silv. Crit. v. p. 13. im. Nostram lectionem tuetur Manilius, iii. 653. hunc ipsum locum imitatus:

Et varios 'audet flores' emittere 'tellus.'

Tuetur etiàm Nemesianus, ecl. iv. 21.

. . . . perdunt et 'gramina flores:'

cum Arnobio: "Quotidiè 'gemmulas' et 'pubescentes herbas' adurit frigus:" quem locum protulit Tollius ad carmen Priapeium lxii. hinc refingendum:

Nec 'gemmas,' modò 'gramine' exeuntes,
Seri frigoris ustulavit aura:

undè, ut obitèr moneam, stabilitur emendatio nostra Horatii in notis ad Sophoclis Trachin. ver. 685.

Nec non firmat nostram lectionem Probæ Falconiæ cento Virgilianus, ubi versus integer recoctus legitur, ver. 283. Ità denique solent poëtæ hæc conjungere; ut Ovidius Fast. iv. 127.

Nunc 'herbæ,' ruptâ tellure, cacumina tollunt:
Nunc tumido 'gemmas' cortice palmes agit:

quem omninò consulas etiam in Trist. iii. 12. 11. et 13.

Hùc igitur videtur redire res. 'Gramen' per se 'flores,' et 'herbas' omnes superficie telluris enatas, rectè notabit; 'germen' non ità, nisi dictionum consociatarum ope. Intereà tamèn fatendum est, voces 'Parturit almus ager,' in ver. 330. sinere 'germina' in hoc versu desiderari. Standum est autèm majori codicum consensui. Nec me non movet Cypriani genesis, v. 13.

'Florea' ventosis consurgunt 'germina' campis,
Pomiferique simùl procurvant brachia rami:

cum ſimili loco, et pulchro ſanè, Ven. Hon. Fortunati, poëm. xx.

'Florea gemmato gramine' prata virent:

undè judices ambiguam eſſe lectionem 'germine' in hoc Maronis loco; et nobis non eſſe pœnitendum de reſtitutâ voce codicum. 'Germen' propriè vult florum arborumque 'gemmam.'

Intereà, minùs accuratum judicium tulit Heinſius ad Claudiani rapt. Pros. iii. 224. ubi vide Burmannum.

Ver. 514. Omnes lites de hoc loco motas ſecat, quam dedimus, emendatio; undè verſus evadit verè venuſtus et molli poëtâ dignus: 'Longævum' patrem, præ ſenio inutilem ſibi; et nepotes, ob infantiam imbecillos, et opis indigentes.

Georg. iii. ver. 50. Diſtinxi, ut gratia conſtructionis venuſtioris ſtet incolumis poëtæ noſtro. Sic Ovidius, Faſt. ii. 688.

. . . . . vir injuſtus, 'fortis ad arma' tamèn.

Propertius, ii. 8. 7.

Jam libet et 'fortes' memorare 'ad prælia' turmas.

Seneca, Troad. 316.

Nec 'ad rogandum fortis.'

Et Macrobius, Sat. ii. 1. Qui tantùm fuit 'fortis ad crimina.' Accedat Manilius, iv. 824.

. . . . 'ſteriles ad ſemina' terræ.

Similitèr mox ad ver. 62. 'fortis aratris.'

Ver. 85. Dedi vocem multorum codicum auctoritate nixam, quam olim ingenio extuderam. Nitidum ſcriptorem fœdior macula vulgatâ lectione non inquinat. Nos mox ad Lucretium, v. 1063. et confer noſtri ver. 83. cum Lucret. ibid. ver. 1075.

Ver. 129. Ità legendum eſſe nihil certius. Alibi diximus, et firmat codex à ſecundâ manu.

Ver. 230. 'Pernox.' Hanc lectionem firmat Lucretii locus, v. 984. 985. undè ſua mutuavit noſter.

Ver. 243. Veriſſima ſunt, quæ dudùm ad locum diſputavimus; poëtam nempè 'pecudes' exponere velle per 'genus æquoreum.' Pulchrè, ut ſolet, Nonnus, Dionyſ. v.

. . . . τῳ ενι παντα
Χρυσοφαη μαρμαιρεν ἀλιτροφα παισα λιμνης,
οἱα περισκαιροντα.

Horatius, od. i. 2. 6.

Omne cùm Proteus 'pecus' egit altos
Visere montes.

Nonnulla dicturi sumus ad Lucretium, i. 157.

Adeas insupèr Nonium in voce 'Pecus;' Cirin, ver. 486. et Claudianum in Eutrop. ii. 427.

Et omne genus quadrupedum complectitur dictio 'ferarum:' ut in Manilio, i. 236.

Hanc circum variæ gentes hominum, atque 'ferarum,'
Aëriæque colunt volucres.

Ver. 254. Restitui copulam multorum librorum MSS. atque impressorum, quùm minùs venustè videantur concurrere duo participia, ligamine non interposito: quasi dixerat: "Flumina, non tantùm se objicientia, sed et torquentia—."

Loco verò absurdæ, ac planè portentosæ, lectionis 'montes,' haùd dubitavi substituere 'pontes,' ex verissimâ Schraderi emendatione, quam retulit Heynius, nec ab amico quodam meo non seorsim excogitatâ. Sic Homerus, Il. ἑ. 88.

Χειμαῤῥω, ὁςτ' ωκα ῥεων εκεδασσε γεφυρας.

Lucretius, i. 286.

Nec validi possunt 'pontes' venientis aquaï
Vim subitam tolerare.

Seneca, Med. 585.

. . . . properatque torrens
Ister, et junctos vetat esse 'pontes.'

Ver. 329. Vera est divinatio, dudùm a me proposita, nec Heynio non suborta. Ità Gratius, Cyneg. 287. 358. 378. quem consulas. Horatius, art. poet. 317.

Respicere exemplar vitæ morumque 'jubebo'
Doctum imitatorem.

NOTULÆ.

Ver. 470. Ità ex ingenio olim emendaveram, parùm conſcius multis ab hinc annis hanc lectionem in bonæ auctoritatis codice inveniri, et ab Heinſio probari. Nihil aliud voluit Horatius, epiſt. ii. 2. 176.

> . . . . et hæres
> Hæredem alterius, velut ' unda ſupervenit undam:'

et Valerius Flaccus, vi. 163.

> Nec ' tot ' ab extremo ' fluctus agit æquore,' nec ſic
> Fratribus adverſâ ' Boreas ' luctatur ab undâ.

Ver. 498. De hac diſtinctione loci conſulat ea lector, quæ nupèr diximus ad Euripidis Herc. fur. 114. et Silvæ Criticæ ſect. clix. Hanc autèm 'ſtudiorum' vel 'curarum,' quod maluit Statius, ad Silv. iv. 4. 46. 'infelicitatem' ubertim deflet poëta noſter in 'tauro,' inferiùs ad ver. 525. Similitèr ad Æn. xi. 416.

> . . . . 'fortunatusque laborum,'
> Egregiusque animi.

Similitèr etiàm Ovidius, met. v. 267.

> ' Felicesque ' vocat paritèr ' ſtudiique ' locique
> Mnemonidas.

Ver. 506. Aliam, et, ni fallimur, meliorem inivimus interpungendi viam. Edicat lector. Et à ver. 505. ad ver. 509. erant intra parentheſin ponenda; quales ſæpiùs occurrunt in hoc poëmate, ut in lib. iv. ver. 254—264. iv. 67—77.

Georg. iv. ver. 78. Alitèr diſtinxi; quaſi dicere voluerit poëta: "Non in domo, neque circa domum (vers. 75), prœlio "decernunt, ſed 'in alto æthere."

Ver. 136. Nunquàm apud animum meum dubitavi, quin olim ſcripſerit Virgilius proùt edidimus, ob elegantiam hujusce mutatæ conſtructionis longè longèque majorem; quam ſtatim arripient occulto guſtu homines venuſtiores: qui verò ſe convertent ad Macrobium, Saturn. vi. 6. fin. loci ſcopo devicti, fatebuntur eum

non alitèr in ſuis libris inveniſſe, ni velint ineptiarum, propoſito prorſùs alienarum, poſtulare criticum.

Ver. 167. Admiſi ex conjecturâ 'excipiunt,' tum quòd proprietas ſermonis id poſcat, tum quòd Plinius ità de hac re loquatur, proùt aliàs dixerim; nec minùs, quòd mox ſubſequatur vox 'accipiunt' parùm jucundâ repetitione. Jam video conſentire codicem ad Æn. i. 434. ubi locus idem recurrit.

Ver. 208. Locum dedi conjecturæ Bentleio dignæ, ad Lucanum, iii. 182. viro ſummo propoſitæ, vice frigidi vocabuli 'manet.' Neceſſe eſt, diligens lector notaverit verbum ſubſtantivum ſæpiſſimè in hoc poëmate reticeri: et locus gemellus mihi obverſatus eſt in Apuleio, de deo Socratis, pag. 43. edit. Elmenhorſtii, quem lectori ſiſtam: "Fortuna caduca, ſingillatim mortales, "cuncti 'tamèn' univerſo genere perpetui." Maronem noſtrum in oculis, opinor, habuit ſcriptor poſt nullum exquiſitus. Videas etiàm Æn. i. 477. Similitèr Claudianus, de cons. Stil. iii. 245.

Incomtæ, pulchræque 'tamèn.'

Ver. 258. Aliis quoque meritò placuit hæc diſtinctio.

Ver. 265. Ità diſtinguendum; quaſi dixerat: "Ne exſpectes, "ut tibi pro more præbeant apes mel; tu illis ultrò defer:" quod perſpexit etiàm vetuſtus interpres apud me.

Ver. 293. Sic legendum eſſe conjiciebam, perſuaſus elegantiſſimum poëtam variare voluiſſe tenorem orationis, cùm invenirem et codicem 'fecundet' ſuppeditare; quæ lectio ſtatim flagitat 'ut' pro 'et:' neque jam video quid in hoc loco deſiderari poterit.

Ver. 355. Cùm in confeſſo ſit apud eruditos vitioſam eſſe vulgatam lectionem, neque à Virgilii manu ullo modo proficiſci potuiſſe, venia concedi debet emendationi noſtræ ex ingenio; quam veri ſimillimam arbitramur. Nempè, cùm in hoc honorifico uſu longè uſitatior ſit vox 'pater' quàm 'genitor,' interpres aliquis margini aſcripſerat poſterius vocabulum, ut intelligeret lec-

tor verum genitorem 'Cyrenes' esse 'Peneum:' mox autèm indocti scribæ, metricam rationem dictionis 'Penei' non tenentes, interpretationem ipsam in textum receperunt, extrusâ verâ lectione. De hâc crisi non reformido judicium doctiorum.

Ver. 425. Librarios in vocibus 'rapidus' et 'rabidus' passim turbari, quis nescit? et erat expectandum: sed de 'Sirio,' utpotè 'cane,' verba faciens, et prudens et elegans poëta, non potuit non adhibere dictionem, quam illi redonavimus ex conjecturâ. Haùd alitèr Horatius, Od. iii. 29. 18.

. . . . jam 'Procyon furit,'
Et stella 'vesani Leonis:'

quem subsecutus Persius est iii. 5.

. . . . siccas 'insana Canicula' messes
Jam dudùm coquit.

Manilius, v. 208.

Exoriturque Canis, 'latratque Canicula' flammans,
Et 'rabit' igne suo.

Lucanus, x. 211.

. . . . 'rabidos' quâ 'Sirius ignes
Exserit:

ità legendum: consulas ibi Oudendorpium, et ad vi. 66. et 337. nec non nos in Silvâ Criticâ, sect. cxix. Pulchrè Cicero in Arateis de hoc sidere:

Nec, toto spirans 'rabido' de 'corpore' flammam,
Æstiferos validis erumpit flatibus ignes.

Nos mox plura ad Lucretium, v. 890.

Ver. 484. Conatus sum restitutum dare ex conjecturâ deploratum locum. Similitèr Maro in Ecl. viii. 71.

Frigidus in pratis 'cantando' rumpitur anguis.

Rursùs, Æn. vi. 539.

Nox ruit, Ænea: nos 'flendo' ducimus horas:

confer etiàm Æn. xii. 46.

2

Et in verſu nunc agitato referas velim dictionem 'flendo,' "dum fletur undique ob lugubrem cantum," non minùs ad omnia præcedentia. Appoſitus eſt gemellus Ovidii locus, ut nihil ſuprà; met. x. 40.

Talia dicentem, nervosque ad verba moventem,
Exſangues 'flebant' animæ; nec Tantalus undam
Captavit refugam, 'ſtupuitque Ixionis orbis.'
Tunc primùm 'lachrymis,' victarum carmine, fama eſt
Eumenidum 'maduiſſe genas.'

Hinc optimè quadrant mox venientia ad vers. 505.

Quo 'fletu manes,' quâ numine voce, moveret?

proùt anteà 'fletu' ſcilicèt 'manes' moverat.

Ver. 493. Intuli lectiones codicum, meo judicio, ſenſu clariores, et metro concinniores: quibus etiàm ultimò debetur alia MSS. variatio 'laudatur,' ſi penitùs attendas.

Ver. 509. Nihil morer equidèm judicium viri, qui lectioni noſtræ vulgatam poſſit anteferre. 'Antro' ſe abscondere in iſtis regionibus non eſſet ſe ipſum cruciantis, ſed parcentis ſibi, atque indulgentis: ut noſter ſuprà, iii. 376.

Ipſi 'in' defoſſis 'ſpecubus' ſecura 'ſub altâ'
'Otia agunt terrâ:'

cui conſentit Tacitus, de mor. Germ. xvi. ubi videas Brotierum, qui mihi præripuit locum Melæ, ii. 1. 92. et Diodorus Siculus, i. 8. cum Senecâ, nat. quæſt. iv. 2. vers. fin. Nitidè Ovidius, met. xiii. 812.

Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia ſaxo
'Antra:' quibus nec ſol medio ſentitur in æſtu,
'Nec ſentitur hyems:'

et Faſt. iv. 505. diſticho longè pulcherrimo:

'Sub Jove' duravit multis immota diebus,
Et 'Lunæ patiens' et pluvialis aquæ.

Jam verò quàm pertinax oportet Orphei dolor fuerit, qui noc-

turna frigora tolerârit in hac glaciali regione! Paritèr idem Naso, Phill. ad Dem. 123.

Sive die laxatur humus, seu 'frigida' lucent
'Sidera:'

ut idem ex Pont. iv. 10. 40.

Proxima sunt nobis plaustri ducentia formam,
Et quæ perpetuum 'sidera frigus' habent.

Nec opportunus non est Propertius, i. 16. 23.

Me mediæ noctes, me 'sidera' prona jacentem,
'Frigidaque' Eoo me 'dolat aura' gelu:

sicùt ingenium quoque nostrum reposuerat. Valerius Flaccus, ii. 171.

. . . . adglomerant sese, nudisque 'sub astris'
Condensæ fletus acuunt.

Olympius Nemesianus, de laud. Herc. 73. venustè, et appositè:

. . . . 'noctemque sub astris
'Exigis,' et puram fractis bibis amnibus undam.

Claudianus, in prim. cons. Stil. i. 122.

. . . . quotiès sub pellibus egit
Edonas hyemes, et tardi 'flagra Bootæ'
'Sub dio' Rhipæa tulit:

ità legas, me impulsore. Et ità postmodùm vidi unum dare codicem. Rectè scilicèt suo 'verbere' instructum 'bubulcum' exhibuit poëta. Nihil novi elegantius. Adeas etiàm nostrum, Æn. viii. 28. et eundem Claudianum, epig. xxiv. 2. Silius porrò, xv. 109.

Stramine projectus duro patiere 'sub astris'
Insomnes noctes.

Sed undequaque similis est Ovidii locus, met. iv. 259.

Tabuit ex illo, dementèr amoribus usa,
Nympharum impatiens; et 'sub Jove, nocte dieque,'
Sedit humo nudâ, nudis incomta capillis;

Perque 'novem luces,' expers undæque cibique,
'Rore' mero, lachrymisque ſuis jejunia pavit.

Vide Lucret. vi. 720. Et ità noſter etiàm ſæpiùs locutus eſt in hoc poëmate.

Ver. 554. Concinniùs, nî fallor, ordinavi locum.

IN CULICEM.

Ver. 23. Sequimur doctorum virorum conjecturam. Has voces confuſas vidimus librariis ad Georg. iv. 509. Quis autèm in his quisquiliis rationes criticas ſeveriùs ſubductas poſtulabit?

Ver. 34. Olim caſtigavimus hunc locum ad Georg. iii. 292. editionis noſtræ.

Ver. 41. Hæc docta eſt et valdè veriſimilis emendatio Scaligeri.

Ver. 47. Sic fortaſſè:

Jam ſilvis dumisque 'vacant;' jam vallibus abdunt
Corpora; jamque, omni 'celebres' è parte vagantes—:

i. e. 'denſæ—confertæ.'

Ver. 50. Ità legendum: i. e. virgultorum 'gemmas:' vide Ecl. x. 7. et voces confuſas pro more ad Geo. ii. 332.

Ver. 53. Vide Silvam Criticam, ſect. cxlii.

Ver. 60. Lego 'pectine:' metaphorâ non ineptâ, ab agrorum cultu petitâ.

Ver. 70. Benè Heinſius. Superflua eſt vox 'notat:' confer Georg. iv. 306.

Ver. 75. Intulimus conjecturas proprias, quas aſſerit princeps locus in Georg. ii. 524.

. . . . ubera 'vaccæ'
Lactea demittunt;

confer etiàm iii. 177. Jam verò copulæ paſſim per librariorum incuriam, et ob compendium ſcripturæ, codicibus exciderunt.

Ver. 80. Seorſim conjeceram 'inhiavit' poſt Heinſium.

NOTULÆ.

Ver. 89. Hic ingenii noſtri fœtus doctis fortaſſè non displicebit, ut in conclamato loco, et carmine parùm venerabili, quale religio fuerit audaciori manu ſolicitare. Marius Victor, in Gen. iii. 21.

. . . . . . 'vindicibus' pluviis, cœloque refuſo.

Ver. 94. Hic etiàm fidentèr agimus, ubi deſperant editores. 'Fons' et 'frons' ſæpiſſimè commutantur. Æn. i. 441.

Lucus in urbe fuit mediâ, 'lætiſſimus umbræ.'

Ver. 116. Interpolavi præpoſitionem, quam abſorpſit præcedens litera.

Ver. 118. Pro 'Peneu' legerim 'Phœbe.'

Ver. 120. Fortè 'nomum:' vide Suetonium in Nerone, xx. et ibidèm interpretes.

Ver. 128. Hoc ab Heynio eſt: ſed 'annexæ' fortaſſè non deterius.

Ver. 136. Hæc lectio longè exquiſitior et venuſtior: alitèr prætulerim 'frontibus:' vide Burmannum ad Ov. met. x. 91.

Ver. 138. Habes noſtram divinationem, lector: quâ fruere. Ità Statius, ſilv. v. 1. 106.

. . . . . 'mœſtâque' comam damnare 'cupreſſo.'

Ver. 165. Suſpicor reſcribendum eſſe:

Squamoſos latè 'vortebat tortibus' orbis.

Ver. 183. Benè 'pingebant' lumina gemmis: 'pingebant—pangebant—pandebant'—erat ordo corruptelarum. Sic Marius Victor, in Gen. iii. 185.

. . . . 'pingentia' cœlum
'Sidera:'

et Alcimus Avitus, v. 384.

. . . . cœlum cum 'pingitur' aſtris.

Ver. 206. Vel 'è fuſo,' vel 'offuſo.'

Ver. 216. 'Horrida' de meo eſt: et quæ ſequuntur in ver. 218.

Ver. 226. Benè 'vici' Heinſius: confer Æn. xi. 160.

Ver. 231. Fortè 'ducentia.'

Ver. 261. Ità legendum: vide Statium, Silv. v. 1. 257. ibique Marklandum.

Ver. 264. 'Semper' procùl dubio corruptela eſt. Literarum ductum, quantum potuimus, ſequi conjecturâ conabamur.

Ver. 283. Puncta mutavimus: ſed in his ineptiis conſtituendis fruſtrà et inutilitèr bonæ horæ impenduntur.

Ver. 318. 'Super,' ut in Æn. vii. 462.

Ver. 337. Literulam mutavi ex conjecturâ. Id eſt, "ſimùl "atque ponto egreſſus ſit in terram, et domum venerit."

Ver. 350. Vox 'ipſe' nobismetipſis debetur.

Ver. 363. Proprias divinationes in hunc verſum auſi ſumus periclitari, in confeſſo depravatum: et ad ver. 367. in quem conferas Silv. Crit. iii. p. 61.

Ver. 373. Harum emendationum partem mihi præcepiſſe jam video Nodellum.

Ver. 381. Scio has redundantias placere poëtis; ſed durior eſt, quam nunc habemus. Fortaſſè:

Et viridis nemorum 'ſcenas:'

ut Æn. i. 164.

. . . . tum 'ſilvis ſcena' coruſcis
Deſupèr, horrentique atrum 'nemus' imminet umbrâ.

Ver. 385. Id eſt, "pedem indè promovet, æger mentem in-"teriùs." Emendatio parùm violenta, nec ſcriptori non conveniens ſatis.

IN CIRIM.

Ver. 14. Dedi ex conjecturâ, quod minimam vim literis inferre videretur, contractiùs exaratis.

Ver. 25. Pro 'alterno' legerim 'averſo.'

NOTULÆ.

Ver. 48. Pro 'exterruit' reponendum fortè 'exhorruit.'

Ver. 94. Nomen floris latet in 'altaria,' vel in literis poſt 'alba,' priore dictione, ſupplendis.

Ver. 97. Lego: Aut crocus, 'aut furvâ' conjungent—.

Ver. 166. Dedit poëta 'Actave:' quæ vox in hac re ſolennis eſt.

Ver. 168. Sic emendamus pro 'picta,' et verè; unâ literulâ, ſi compendium ſcripturæ cogites, tantummodò mutatâ. Sic Martialis, ii. 59.

Frange toros, pete vina, roſas cape, 'tingere nardo.'

Ver. 175. Pro 'cœli' reſcriberem 'ſola.' Verebatur emendator, ne verſus ob vocalem brevem labaſceret.

Ver. 218. Pro 'culti' repoſitum vellem 'fuſci.' Sic Æn. viii. 369.

'Nox' ruit, et 'fuſcis' Tellurem amplectitur alis.

Ver. 232. Reſcripſerim ſanè:

Tempore quo 'ceſſant' mortalia pectora 'curis:'

ut Lucanus, iv. 24.

Prima dies belli 'ceſſavit Marte' cruento.

Ver. 234. Ità locus facillimè ſanatur: alitèr, incideram in 'cur' pro 'cum,' poſt Heynium. Non admodùm displicet 'morerere.'

Ver. 266. Fortè 'quonam, quod'—? "Sed cur dicam id, quod tu non audies patientèr?"

Ver. 281. An 'demeſſum' vice 'demſiſſem?' ad indolem ſermonis Virgiliani: repetens απο κοινου peperiſſem. Confer Æn. xi. 68. 25. Ecl. iii. 68. et alibi.

Ver. 284. Fortaſſè 'inſontes:' vide Horat. Od. i. 17. 28. Juvenal. x. 60.

Ver. 315. An 'ſonore?' linguâ—loquelâ.

Ver. 343. Reſcribere non ineptè poſſumus:

. . . . et placidam 'membris cœptare' quietem.

Ver. 350. Legerim equidèm:

Et gelido veniens 'flammam' quatiebat ab Oetâ.

Cicero in Arateis, perelegantèr:

Magnus leo, tremulam 'quatiens' è corpore 'flammam.'

Conferas Culicem, ver. 218. Unicè genuinum est 'quatiebat.' Idem Cicero ibidèm:

Sed mediocre jacit 'quatiens' è corpore 'lumen.'

Alitèr verum foret 'jaciebat.'

Ver. 374. Fortè, Jovi 'nigro,' vice 'magno.'

Ver. 444. Aut, Mene 'illas' inter—.

Ver. 455. An 'viciffe?' i. e. tot malis fupereffe.

IN CATALECTA.

V. 7. Poffis etiàm non abfurdè:

'At,' proftitutæ turpe contubernium
Sororis, 'in quod' me incitas?

Confer Horat. epod. 5. 1.

Ver. 31. Mallem 'Ut' æftuantes—! cum admiratione, quæ placet in verfu præcedente.

VI. 4. Hoc 'vectus carmine' nunquàm potui concoquere. Suspicor refcribendum:

. . . . carmine 'victor' eat:

quod faltèm Virgilianum: confer Georg. ii. 176. iii. 9. 17.

Ver. 5. Certiffima eft hæc emendatio, quæ mihi quoque fe obtulerat. 'Pictâ' ftatim venit, neque ea repetitio in hoc cultiffimo poëmate placuerit. 'Pacta' tabella eft 'votiva' tabella Horatii. Et in ver. 7. refero 'humilis' ad 'victima,' ut opponatur τῳ 'maxima.'

Ver. 8. Locutionem illuftrabit Silius, xii. 340.

. . et delubrum 'fanguine honorant:'

nam nihil agunt, quæ cumulavit Drakenborchius ad vii. 90. et Burmannus in Anthologiâ.

VII. 5. Ità videram cum Burmanno fcribendum effe: et fortè 'verba' in v r. 2. malè mutatur in 'turba,' cùm de hominibus, qui funt mera vox et nihil prætereà, nihil ultra κυμβαλον αλαλαζον, aptè ufurpetur dictio.

Ver. 6. Haùd invenuftè fcripferis:

Tuque o! mearum, 'care' Sexte, curarum:

i. e. una ex meis curis.

Ver. 10. Ad normam codicis fupplere poteras:

Vitamque ab omni 'vindicamus hinc' aurâ.

Ver. 11. Scribo:

Ite hinc, Camœnæ; vos quoque ite, vos, fuaves,
Dulces Camœnæ:

non infcitæ funt repetitiones in tam molli verfu. "Suaves' dixi? "imò 'dulces' Camœnæ." Surgit oratio: vide Macrobium faturn. vii. 7. verfus finem.

IX. 1. Conftructio eft: "Si licet 'ut' hoc dicam fine fraude "in legitimum fermonem." Verfum tertium ità refingas:

Sin autèm 'pes recta' vetat me dicere.

XI. 6. Ad fpeciem et ftaturam referam voces 'magnus' et 'fuperbus:' adi Æn. viii. 9. v. 401. 402.

Ver. 14. Manifefta res eft ità legendum effe; proùt ipfe feorfim perfpexeram.

Ver. 17. An refingendum?

'Colle fuper' viridi, patulæ—.

Ver. 30. Verum videtur 'quisque.'

Ver. 34. Scribo, maximè cum Scaligero:

'Inmitem expertæ' fulmine, et imbre, Jovem.

Ver. 44. Nefcio an tolerabile fit, quod daturi fumus:

Tam procùl 'hac noftrâ,' tam procùl 'ah!' patriâ:

vide Ecl. x. 46. 47.

Ver. 51. Tentabam:

Nunc celeres Afros, ‘perjurique invia Gangis.’

‘Gentem’ ſtatim ſequitur, et luce clarius eſt nomen proprium deſiderari. Confer Horatium, Od. i. 12. 55. Juvenalem, x. 2.

Ver. 61. Quid vetat et nosmet ſymbolum contuliſſe?

‘Sed’ laudes ‘desperem’ humili ‘celebrare’ Camœnâ:

vix enim repetitum iſſet nitidus ſcriptor in proximo verſiculo dictionem ‘adire.’

XII. 7. Transpoſitas voces ‘medio rerum’ poſtulabunt aures delicatiores. Et dare ‘nutu,’ vel nutui, in ver. 10. eſt ‘inclinationi’ dare, ut cadant.

XIII. 5. An?

Cui Venus ante alios ‘dea, divinæque’ ſorores:

i. e. Muſæ.

XIV. 3. Ad ſcripturam Voſſiani codicis proximè veniet, qui ſic reſcripſerit:

Sin obitûs eſt culpa nihil, ſua quemque ſequuntur
Fata—:

“ſi nihil culpandum ſit, et ſua fata quemque maneant—.”

IN COPAM.

Ver. 10. Suspicari poſſumus ſcribendum eſſe:

Ruſtica paſtoris fiſtula, ‘molle’ ſonans:

nec ſupervacaneum venit epitheton τῷ ‘dulce;’ quæ vox ab ‘antro’ pendet: vide Horatium, Sat. i. 4. 76.

Ver. 13. Adi Ecl. vii. 37. Georg. iv. 270.

IN MORETUM.

Ver. 3. Lectio ‘horti,’ vel ‘orti,’ error fortaſſè fuerit pro ‘arvi.’ Georg. ii. 1.

Hactenùs ‘arvorum cultus,’ et ſidera cœli.

NOTULÆ.

Ver. 6. 'Tenebras inertes' accuratè interpretantur Heynius et Wernsdorf. Longinus, de sub. sect. ix. vocat νυκτα αποϱον, et σκοτος απϱακτον: sed exemplis non opus est.

Ver. 8. Nihil verius hac emendatione doctorum duumvirorum. Locutio 'fumus remanebat' per se inconcinna est, neque veritati consentanea.

Ver. 12. Genuinum puto 'faucibus,' ut est longè exquisitius. Similitèr Callimachus, hymn. Dian. 27. suavissimo et integerrimo loco:

. . . . . . πολλας δε ματην ετανυσσατο χειϱας.

Ver. 15. Reponere licet, cum parvâ scripturæ codd. mutatione:

Et reserat, 'cautè' quæ 'pervenit,' ostia clavi.

Ver. 27. Ità seorsim correxeram, post Scaligerum.

Ver. 36. Sic legendum, ne metricæ legis violatæ postulemur. Ovidius, Met. ii. 211.

'Fissaque' agit 'rimas.'

Ver. 39. Poëta certè voluit sic ambignum evitare.

Ver. 45. Mutatâ literâ, lenior decurrit locus.

Ver. 48. Veteres editiones habent 'format:' tu mecum lege, 'Tornat' opus. 'Lævat' videtur esse merum interpretamentum.

Ver. 70. Fortè legendum:

. . . . . et 'occatæ' conmittere semina terræ.

Ver. 71. Seorsim conjeceram, non inspectis aliorum tentaminibus:

Vicinosque aptè 'sulcis inmittere' rivos.

Ver. 114. Dedi exquisitiorem vocem, depravatè scriptam 'recurvat' in codicibus. 'Retractat' editionum non est nisi interpretis cujusdam marginalis expositio, sensim in textum insinuata.

lectior ad Heynii animadverſiones in locum, et de hac ipſâ re excurſum (ſi Dîs placet) prolixiorem.

Æneid. ii. ver. 120. Nobis arridet hæc lectio, quam tuetur etiàm MS. Coll. Jes.

Ver. 139. Hanc etiam lectionem ſuppeditat idem codex, longè doctiorem, et magis poëtici coloris: vide Æn. vi. 606.

Ver. 272. Vulgò interpungunt minùs rectè poſt 'bigis.' Ordo eſt: "Ut quondàm raptatus bigis;" verbis arctè cohærentibus.

Ver. 290. Huic lectioni, quam ſtabilit imitatio Homerea, nonnihil favere videtur MS. Coll. Jes. ſcriptura.

Ver. 301. Hanc dictionem codici modò memorato debemus; haùd dubiè, ex uſu Virgilii, unicè genuinam.

Ver. 423. Subdiſtinxi, ut eluceſceret loci ſenſus: "atque animadvertunt ora," i. e. ſpeciem—externum habitum (ob Græcorum arma ſcilicèt, ver. 395.) linguæ minùs eſſe congrua;—"Trojanos ſermone, figurâ Græcos." Non ceperunt auctorem ſuum editores.

Ver. 546. Ità dudùm repoſueram ex conjecturâ; nec dubitavi in textu ponere, quùm Heynius 'è' conjecerit, et firmet codex. Æn. x. 341.

Dextèraque 'ex' humero nervis moribunda pependit.

Et xii. 949.

. . . . . . poenam ſcelerato 'ex ſanguine' poſcit.

Ver. 556. Clauſulis ità per puncta ſeparatis, παθος et dignitas, ni fallor, loco ſuperveniunt.

Ver. 629. Commodioris ope diſtinctionis, gratias nativas reſuſcitavi loco. Ità Juvenalis, xv. 156.

. . . . protegere armis
Lapſum, aut ingenti 'nutantem vulnere' civem.

Ver. 683. 'Molli' lectionem aſſeruimus haùd ità pridèm ad Silv. Crit. iv. pp. 227. 228. Silium Italicum, ad xvi. 120. mihi Heinſius præripuit. Nunc autèm alitèr ſentimus: illud

'molli' satis exprimit vox 'innoxia;' et 'molles' firmat τὸ 'teneros capillos' in Sidonii imitatione. Et, cùm dicit 'molles,' idem est ac si dixerit, "Flamma lambit caput ex omni parte, "quâcunque diffundatur tenerorum flexura capillorum." Confer Ovid. ex Pont. iii. 3. 17.

Ver. 697. Literulæ mutationem, quam, variantibus intereà libris, ex ingenio dare volebam, omninò postulat auctoris mens: intentiùs inspiciens lector non spernet 'dum' pro 'tum.'

Ver. 794. Movet me Macrobius, Saturn. iv. 5. ad hanc lectionem adoptandam, et Manilius, i. 822. qui hoc hemistichium repetitum dedit. Satis habuit Maro Homerum imitari ad Æn. vi. 702. et rem voluit variare, pro periti artificis solertiâ.

Æneid. iii. ver. 70. Haùd ulla verior est lectio, nec quæ magis indignabitur se in dubium vocari, per omnes omnium poëtarum libros, eâ, quam Virgilio ex codicibus restituimus. Nullo modo tolerandæ sunt virorum doctorum emendationes. Ælius Cinna, apud Charisium instit. gram. lib. 1.

At scelus incesto 'turpe' crescebat in alvo.

Rectè decernunt Heinsius ad Silium ix. 575. et Bentleius ad Manilium i. 90. quos lector adeat. Ità noster, Æn. vi. 421.

. . . Ille, fame 'rabida,' tria guttura pandens:

nam cave dixeris ibi esse 'sexto casu' dictionem 'rabida;' nisi velis totam pessum dare venustatem loci. Vide infrà ver. 464. sed hanc cæsuræ vim quot versibus agnoverit Maro, nôrunt omnes; et quotiès solicitent indocti scribæ. Ovidius, Met. ix. 660.

. . . . spirantis 'lene' Favonî:

vide Heinsium ad epist. ex Pont. iv. 10. 43.

Ver. 348. Versum exhibemus nostris conjecturis expolitum, quas, ut posteà intelleximus, partim confirmant codices. Facilè, si foret in terris Maro, suam manum jam nunc agnosceret; neque horridiorem sanè versum vulgato temerè reperies, et poëtâ

nitido minùs dignum. Pari elegantiâ Tibullus, i. 7. 50. quem non malè sic refinxeris:

Huc ades 'ad cantus:' ludis Geniumque choreis
Concelebra, et multo 'tempora funde mero:'

sed elegantior est conatus Heynii, Marklando præceptus in Anglico tractatu de Ciceronis epistolis, pag. 68. Idem iterùm ad iii. 2. 20.

Mox etiàm niveo 'fundere lacte' parent.

Sed locutionem in primis poëticam, quid attinet exemplis stabilire?

Ver. 454. Luce meridianâ clarius est, nos veram Virgilii manum reddidisse ex divinatione; serò facti certiores, 'vocent' in nonnullis codicibus reperiri; undè extra dubium ponitur nostra emendatio. Conferas ver. 129.

Ver. 456. Haùd subdistinxi post 'poscas:' nam constructio est, "Poscas, 'ut' ipsa canat; per ellipsin passim poëtis frequen-"tatam." Ità Æn. viii. 506.

. . . . 'mandatque' insignia Tarchon,
'Succedam' castris.

Ità etiàm Æn. xi. 513. xii. 585. ubi nos. Tritum est.

Ver. 516. Sequor Macrobii lectionem, Saturn. v. 11. et nonnullos codices. Locum correxerunt librarii pro more ex Æn. i. 744. Nihil obstat diphthongus, quam sequente vocali passim corripiunt Græcorum probatissimi. Adeas Statii Silv. i. 3. 95. et ibi Marklandum. Facetus igitùr habendus est cum suâ crisi Heynius. Nos hanc rem sæpiùs tetigimus, et plus semèl in notis ad nostrum 'Delectum tragœdiarum Græcarum,' nupèr publici juris factum.

TYPIS T. BENSLEY.

INDEX

AUCTORUM IN HIS NOTULIS

OBITER EXPLICITORUM, DEFENSORUM, ET EMENDATORUM.

EJUSDEM AUCTORIS OPUSCULA.

1. SILVA CRITICA, five in auctores facros profanosque Commentarius Philologus. Cantabrigiæ, typis et fumptibus Academicis, 1789, 3s. 6d.

2. Silva Critica, pars II. 1790. 3s. 6d.

3. Silva Critica, pars III. 1792. 3s. 6d.

4. Silva Critica, pars IV. 1793. 5s.

5. Silva Critica, pars V. 1795. 3s. 6d.

6. Horatii Opera, in 2 tom. 1794.

7. P. Virgilii Maronis Georgicon lib. IV. 1788. 3s. 6d.

8. Poëmata, Latinè partim fcripta, partim reddita, quibus accedunt quædam in Q. Horatium Flaccum Obfervationes Criticæ, 4to. 2s. 1776.

9. Bion et Mofchus, illuftrati et emendatiores, nupèr prodierunt, nitidiffimè impreffi, pret. 3s. 6d. chartâ magnâ, 10s. 6d.

10. Tragœdiarum Græcarum delectus, Æfchyli Eumenides, Sophoclis Trachiniæ et Philoctetes, Euripidis Hercules Furens, Alceftis, et Ion: in duobus tomis, 8vo. 1794.

